

**Hodnocení účelnosti využití státního
příspěvku na výkon pěstounské péče
na činnosti realizované v rámci
doprovázení osob pečujících a osob
v evidenci, vyčíslení nákladů na jednotlivé
činnosti, které jsou součástí doprovázení**

Daniela Lusková, Jaromíra Kotíková, Linda Sokačová,
Lenka Šilhánková, Miroslava Horecká, Pavlína Jiráčková,
Lukáš Pavel

VÚPSV, v. v. i. Praha
2020

Publikace byla schválena Ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Tato publikace byla finančně podpořena z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na období 2018–2022, je součástí projektu „Hodnocení účelnosti využití státního příspěvku na výkon pěstounské péče na činnosti realizované v rámci doprovázení osob pečujících a osob v evidenci, vyčíslení nákladů na jednotlivé činnosti, které jsou součástí doprovázení“.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7
Vyšlo v roce 2020, 1. vydání, počet stran 118
Tisk: VÚPSV, v. v. i.

ISBN 978-80-7416-402-6 (print)
978-80-7416-403-3 (pdf)

<https://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Výzkumná zpráva se věnuje jedné z oblastí sociálně-právní ochrany dětí, a to podpoře pěstounských rodin. Realizace podpory pěstounských rodin, pro kterou se vžilo označení „doprovázení“, byla zavedena zákonem o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013 a od té doby se stala nepostradatelnou součástí podpory schopnosti pěstounských rodin zajistit péči o svěřené dítě. Doprovázení je souhrn činností doprovázejícího subjektu směřujících k zajištění výkonu práv a povinností pěstouna. Orgán sociálně-právní ochrany zajišťuje proces podpory a kontroly v roli státní moci. Soubor činností je zajištěn financováním prostřednictvím státního příspěvku na výkon pěstounské péče, jehož příjemcem je doprovázející subjekt, a který je přímo vázán na uzavření dohody o výkonu pěstounské péče s jednotlivými pěstouny. Vzhledem k tomu, že do roku 2013 ležela veškerá podpora pěstounských rodin zejména na orgánech sociálně-právní ochrany dětí, je doprovázení poměrně novým institutem, který aktuálně vyvolává řadu otázek k řešení. Zejména se jedná o otázky práv a povinností všech aktérů, jsou-li dostačující pro plnění role pěstounské rodiny a péči o svěřené dítě, otázky financování, je-li dostačující pro zajištění potřebných činností vedoucích k naplnění práv a povinností, a jsou-li státní finanční prostředky čerpány v souladu se zákonem, potřebami pěstounů a jim svěřených dětí.

Výzkumná zpráva přináší poznatky o činnostech, které jsou předmětem doprovázení, o potřebách pěstounských rodin a o skladbě čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Identifikuje aktuální nedostatky v systému a navrhuje možná řešení.

Klíčová slova: děti; pěstounské rodiny; sociálně-právní ochrana dětí; státní příspěvek na výkon pěstounské péče; financování

Abstract

The research study addresses one of the areas concerned with the social and legal protection of children, namely the support of foster families. The concept of the accompaniment of foster families was introduced by the Act on the Social and Legal Protection of Children in 2013 and, since this time, it has constituted an indispensable part of the provision of support for foster families to provide the care for entrusted children. The concept of accompaniment covers the rights and obligations of foster parents, the accompanying organisation, which is selected by the foster parents, and the social and legal protection body, which ensures the supervising position of the state. Such activities are financed in the form of a state allowance for the performance of foster care, the recipient of which is the accompanying organisation, and which is directly linked to a contract concluded on the provision of foster care with the foster parents. Given that, up to 2013, all support for foster families was exclusively connected in particular with the social and legal protection of children, accompaniment represents a relatively new concept that has raised a number of issues that need to be resolved. In particular, they concern issues surrounding the rights and obligations of the various participants, whether they are sufficient to enable the fulfilment of the role of the foster family in the care for entrusted children, issues concerning financing, i.e. whether it is sufficient to cover all the activities necessary in terms of the fulfilment of the various rights and obligations, and whether state financing is provided in accordance with legal norms and children entrusted to them.

The research study provides information on the various activities that are involved in accompaniment, the needs of foster families and the procedure surrounding the claiming

of the state allowance for the provision of foster care performance. Further, it identifies the various current deficiencies in the system and suggests possible solutions.

Key words: children; foster families; the social and legal protection of children; state allowance; financing.

Obsah

Shrnutí	9
Slovníček pojmů	12
1. Úvod	20
1.1 Zadání výzkumu	20
1.2 Pěstounská péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče	20
1.3 Vybrané statistiky z náhradní rodinné péče	21
1.4 Příbuzenská pěstounská péče jako dominantní forma	22
1.5 Úpravy pěstounské péče v souvislosti se zákonem č. 401/2012 Sb., který měnil zák. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí	27
1.6 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče	29
1.7 Instrukce MPSV k čerpání příspěvku	32
2. Metodologie výzkumu	34
3. Rozsah a charakter pěstounské péče v České republice	36
3.1 Úvod do problematiky	36
3.2 Pěstounská péče dle typu	36
3.3 Shrnutí	37
4. Charakteristika doprovázejících subjektů	38
4.1 Úvod do problematiky	38
4.2 Pěstounské rodiny dle typu doprovázejícího subjektu	38
4.3 Shrnutí	39
5. Analýza práv a povinností při výkonu pěstounské péče	40
5.1 Výkon sociálně-právní ochrany v pěstounských rodinách	40
5.1.1 Úvod do problematiky	40
5.1.2 Kapacita klíčového pracovníka	40
5.1.3 Shrnutí	44
5.2 Kvalifikace pracovníků pověřené osoby k výkonu uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče	44
5.2.1 Úvod do problematiky	44
5.2.2 Shrnutí	45
5.3 Další profese v rámci doprovázení	45
5.3.1 Úvod do problematiky	45
5.3.2 Shrnutí	46
5.4 Sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče (intervence)	46
5.4.1 Úvod do problematiky	46
5.4.2 Shrnutí	47
5.5 Celkové využití práv a povinností při výkonu pěstounské péče	47
5.5.1 Úvod do problematiky	47
5.5.2 Shrnutí	51
5.6 Výkon práv pěstouna vzhledem k SPVPP souvisejících s počtem svěřených dětí	52
5.6.1 Úvod do problematiky	52
5.6.2 Shrnutí	54
5.7 Další potřeby pěstounů související s právy a povinnostmi při výkonu pěstounské péče	54
5.7.1 Úvod do problematiky	54
5.7.2 Shrnutí	56

5.8 Ukončování dohod o výkonu pěstounské péče	57
5.8.1 Úvod do problematiky	57
5.8.2 Ukončování dohod	58
5.8.3 Shrnutí	58
5.9 Analýza rozdílů činností realizovaných v rámci doprovázení s činnostmi vybraných druhů sociálních služeb	59
5.9.1 Úvod do problematiky	59
5.9.2 Raná péče	59
5.9.3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	60
5.9.4 Výkon sociálně-právní ochrany pověřenými osobami	60
5.9.5 Identifikace rozdílů	61
5.9.6 Shrnutí	64
6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče	66
6.1 Uroveň odměňování sociálních pracovníků	66
6.1.1 Úvod do problematiky	66
6.1.2 Zařazování sociálních pracovníků dle katalogu prací	66
6.1.3 Shrnutí	69
6.2 Analýza nákladů a výnosů souvisejících s doprovázením a čerpáním z SPVPP	69
6.2.1 Úvod do problematiky	69
6.2.2 Analýza nákladů dle okruhů nákladů vzhledem k právům a povinnostem při výkonu pěstounské péče	70
6.2.3 Analýza nákladů dle účetních skupin a typu subjektu	71
6.2.4 Celkové čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče	72
6.2.5 Výnosy	75
6.2.6 Vratky státního příspěvku na výkon pěstounské péče	75
6.2.7 Shrnutí	75
6.3 Analýza protokolů kontrol čerpání SPVPP	76
6.3.1 Úvod do problematiky	76
6.3.2 Analýza protokolů	76
6.3.3 Shrnutí	82
6.4 Použití přiměřeného zisku v čerpání SPVPP	83
6.4.1 Úvod do problematiky	83
6.4.2 Výše přiměřeného zisku	84
6.4.3 Charakter SPVPP z pohledu pravidel veřejné podpory	85
6.4.4 Charakter činnosti pověřené (doprovázející) osoby ve vztahu ke službám obecného hospodářského zájmu	87
6.4.5 Výpočet přiměřeného zisku v rámci kalkulace SPVPP	87
6.4.6 Shrnutí	88
6.5 Výpočet výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče	89
6.5.1 Východiska	89
6.5.2 Varianty výpočtů nákladů doprovázení na jednu pěstounskou rodinu	90
6.5.3 Shrnutí	93
7. Doplnující podněty	94
7.1 Pojetí příspěvku	94
7.2 Nezprostředkovaná pěstounská péče	94
7.3 Kvalifikace pracovníků pověřené osoby k výkonu uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče	96
7.4 Vzdělávání	99
8. Případové studie	100
9. Doporučení pro MPSV	101
9.1 Doporučení v oblasti práv a povinností pěstounů	101

9.2 Doporučení v oblasti kvalifikace sociálních pracovníků	102
9.3 Doporučení na změnu výše SPVPP	102
9.4 Doporučení ke zvláštní úpravě nezprostředkované pěstounské péče	102
9.5 Doporučení v oblasti typologie subjektů poskytujících doprovázení.....	102
9.6 Doporučení ke kontrolní činnosti Úřadu práce ČR	103
Zdroje	104
Příloha	106

Shrnutí

Cílem výzkumné aktivity bylo zmapovat současný stav naplňování práv a povinností při výkonu pěstounské péče v kontextu potřeb pěstounských rodin a dostupného financování, identifikovat slabá místa doprovázení jako formy podpory pěstounů poskytovat péči svěřenému dítěti a slabá místa ve využití státní finanční podpory. Na základě zjištěných poznatků poté navrhnout možná doporučení potřebných změn.

Pro získání relevantních dat byly využity sekundární analýza dostupné odborné literatury, domácí informační a datové zdroje (zejména administrativního charakteru), dotazníkové šetření mezi doprovázejícími osobami s využitím nástroje polostandardizovaného dotazníku – velikost výběrového souboru pro získání relevantních dat byla stanovena min 30 % všech doprovázejících subjektů, fokusní skupiny se zástupci doprovázejících subjektů, odborníků z praxe (PO i OSPOD) – velikost výběrového souboru pro získání relevantních dat byla stanovena 15 % doprovázejících subjektů, nejméně pak 30 osob.

Vedle uvedeného bylo experty, na základě předem stanovené jednotné osnovy, zpracováno 12 případových studií, mapujících hlavní šetřené okruhy podpory rodin. Přínosem zpracování případových studií experty je využití znalostí místního prostředí a podrobnějšího zachycení veškerých souvislostí, jež mohou mít značný vliv na vnímání institutu doprovázení pěstounských rodin.

Veškeré získané poznatky a zjištění, které vyplynuly z provedených analýz, byly využity pro hledání potřebných řešení a formulaci doporučení ve vztahu ke stanovení práv a povinností při výkonu pěstounské péče a nastavení optimální výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče, které jsou uvedeny v závěru zprávy.

V roce 2019 bylo evidováno celkem 280 příjemců státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 49,6 % z evidovaných doprovázejících subjektů (139 subjektů), z toho polovina byla pověřenou osobou a polovina orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a to ze všech krajů České republiky. Na konci roku 2019 bylo evidováno téměř 12 000 dohod o výkonu pěstounské péče. Výzkumným šetřením dotázané subjekty měly 48,7 % ze všech uzavřených dohod o pěstounské péči, pracovaly s pěstounskými rodinami, které pečovaly o 7 729 dětí. Soubor subjektů zapojených do výzkumu lze tak považovat za reprezentativní, tvoří polovinu všech subjektů poskytujících doprovázení a polovinu počtu pěstounských rodin.

Šetřením bylo zjištěno, že kraje s nejvyšším počtem pěstounských rodin v přepočtu na 100 tis. obyvatel jsou kraje Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký.

Významným zjištěním je, že tři čtvrtiny pěstounských rodin je doprovázeno v nezprostředkované pěstounské péči, tedy ve vlastních širších rodinách, které zpravidla neprošly procesem odborného posuzování a nebyly tak na situaci svěřením dítěte připravovány v rámci příprav k přijetí dítěte do rodiny. Z toho se ze dvou třetin jedná o péči prarodičovskou.

Rodiny doprovází dva typy subjektů, a to orgány sociálně-právní ochrany dětí a organizace pověřené k sociálně-právní ochraně dětí. Tři čtvrtiny pěstounských rodin jsou doprovázeny osobami pověřenými k sociálně-právní ochraně dětí, které tímto hrají významnou roli v podpoře rodin. U orgánů sociálně-právní ochrany dětí byl zaznamenán klesající trend v počtu doprovázených rodin. Orgány sociálně-právní ochrany dětí rovněž nejčastěji poskytují doprovázení malé skupině pěstounských rodin. Subjekty s vysokým

počtem doprovázených rodin jsou výhradně osoby pověřené k sociálně-právní ochraně dětí.

V personální oblasti se doprovázející subjekty drží doporučených limitů a mají 20–25 rodin na jednoho sociálního (klíčového) pracovníka. Sociální pracovník v organizacích osob pověřených k sociálně-právní ochraně dětí je mírně vytíženější co do počtu rodin i počtu dětí než v případě orgánů sociálně-právní ochrany dětí, avšak průměrně nepřevyšuje počet 20 rodin na jednoho klíčového pracovníka. Tento počet je odborníky na náhradní rodinnou péči považován za maximální hranici pro poskytnutí kvalitní péče.

Hlavními nositeli doprovázení jsou sociální pracovníci, kteří pěstounskou rodinu podporují a sledují naplňování dohody o výkonu pěstounské péče. Tyto doplňují ještě další profese, které jsou však z celkového hlediska v menšině. Významnější podíl ze spektra profesí potom mají pouze ostatní odborní pracovníci, jimiž jsou zejména psychologové a terapeuti. Pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu dětí musí splňovat kvalifikaci podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a zákona o sociálních službách.

Doprovázející subjekty v rámci své činnosti poskytují soubor služeb daných zákonem, a to dle individuálních potřeb pěstouna a svěřeného dítěte. Všechny zákonem stanovené činnosti jsou potřebné pro optimální rozsah podpory. Celkově je využití služeb u doprovázejících subjektů, které jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí, výrazně nižší než u subjektů, které jsou osobami pověřenými k sociálně-právní ochraně dětí. Důvodem je dle odborníků z praxe zejména nižší flexibilita obecního úřadu obce s rozšířenou působností, kde jsou orgány sociálně-právní ochrany dětí v rámci přenesené působnosti, nutnost soutěžení zakázek a další postupy v rámci jednotlivých obecních úřadů obcí s rozšířenou působností apod.

Z logiky duality práva i povinnosti vzdělávat se je nejvyužívanější službou zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Jako nejzásadnější vnímají odborníci z praxe presenční vzdělávání, které slouží zároveň jako svépomocné skupiny, kdy si pěstouni přirozeně vyměňují zkušenosti. Nicméně, je potřebné se zabývat rovněž jinými vzdělávacími metodami, moderovanými diskusními semináři, distanční výukou, samostudiem apod. s efektivním ověřením nabytých informací. Druhou nejvýznamnější službou je poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě, využívaná polovinou pěstounů, a třetí odborná pomoc, kterou čerpá pětina pěstounů.

Tři čtvrtiny svěřených dětí jsou v rodinách doprovázených pověřenými osobami. Zároveň v čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče jsou více zatíženy pověřené osoby, neboť část výkonu práv a povinností při výkonu pěstounské péče je přímo závislá na počtu svěřených dětí, přičemž pověřené osoby mají v celku více dětí v podporovaných rodinách.

Vliv na výši odměny za práci má zařazení a odměňování sociálního pracovníka mzdou, kdy mzdou se odměňují zaměstnanci v pracovním poměru k zaměstnavateli, který není uveden v § 109 odst. 3 zákoníku práce (pověřené osoby) nebo platem, kdy se platem odměňují zaměstnanci v pracovním poměru k zaměstnavateli, který je uveden v § 109 odst. 3 zákoníku práce (orgány sociálně-právní ochrany dětí).

Celkově lze říci, že mzdy a platy sociálních pracovníků jsou v doprovázejících subjektech podhodnoceny, v případě pověřených osob dokonce velmi výrazně, a to o pětinu „zasluhované“ odměny za práci.

Náklady na doprovázení jsou z 98,9 % hrazeny ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Nejnákladnějšími oblastmi jsou osobní náklady, režijní náklady,

náklady na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě a zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Z hlediska účetních skupin tvoří osobní náklady 69 % čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Obdobné procento v nákladech vykazuje i systém sociálních služeb. Za rok 2019 zůstalo nedočerpáno 7 % státního příspěvku na výkon pěstounské péče na účtech doprovázejících subjektů k využití k danému účelu v dalším období, přičemž 88 % těchto nevyčerpaných finančních prostředků leží na účtech orgánů sociálně-právní ochrany dětí.

Medián průměrného nákladu na doprovázení jedné rodiny v roce 2019 činil 48 887 Kč, část převyšující 48 000 Kč je tedy hrazena z úspory státního příspěvku na výkon pěstounské péče z minulých let, či z jiných zdrojů subjektu.

Z hlediska velikosti subjektu vykazují nejnižší průměrné náklady na jednu dohodu subjekty s celkovým počtem dohod o výkonu pěstounské péče v rozmezí 21–50.

Dle doložených protokolů tři čtvrtiny zkontrolovaných doprovázejících subjektů postupují správně podle instrukce náměstkyně ministryně vydané ke kontrole čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče příjemcem příspěvku.

Přiměřený zisk je oprávněným nákladem doprovázejících subjektů, neboť zaručuje udržování a budování potřebných kapacit pro úkoly svěřené státem zákonem a vykonávané prostřednictvím dohod o výkonu pěstounské péče. Zároveň nese znaky služby obecného hospodářského zájmu a jako taková je srovnatelná s jinými službami obecného hospodářského zájmu, zejména službami sociální péče dle zákona o sociálních službách.

Odborníci z praxe se shodli na výši státního příspěvku na výkon pěstounské péče představující 70 000 Kč jako na částce nejbližší potřebám doprovázených rodin.

V závěru zprávy jsou formulována doporučení pro MPSV, a to legislativní i nelegislativní povahy. Návrhy se týkají vzdělávací oblasti, potřeby vhodného metodického vedení kontrolních orgánů i doprovázejících subjektů v oblasti výkonu sociálně-právní ochrany dětí i čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče, sjednocení požadavků na kvalifikaci, zápočtu přiměřeného zisku do oprávněných nákladů doprovázejících subjektů, ale také k odlišnému přístupu k příbuzenským pěstounům.

Slovníček pojmů

Dávky pěstounské péče

Pěstounská péče je finančně podporovaná státem dávkami pěstounské péče, které jsou upraveny v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí. Patří mezi ně odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte a příspěvek při ukončení pěstounské péče. Pěstounské rodiny, které pečují o tři a více dětí, mohou dále uplatnit nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.

Dohoda o výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče je povinným veřejnoprávním smluvním aktem mezi osobou pečující, které bylo rozhodnutím příslušného orgánu svěřeno dítě do péče, nebo osobou v evidenci, a zákonem určeným subjektem, kterým může být místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, jiný obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo osoba (právnícká i fyzická) pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Pokud osoba pečující/osoba v evidenci neuzavře dohodu o výkonu pěstounské péče do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřením prvního dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující/osoba v evidenci trvalý pobyt, upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností založených v § 47a svým rozhodnutím. Účelem dohody o výkonu pěstounské péče, případně správního rozhodnutí o právech a povinnostech osob pečujících a osob v evidenci, je zajištění pomoci pěstounům a dalším osobám pečujícím o děti, a současně sledování průběhu výkonu pěstounské péče. Převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů klade značné nároky na osoby, které do péče dítě převzaly, a je třeba jim věnovat pozornost z hlediska poradenské činnosti, ale také jim konkrétně pomáhat při řešení běžných problémů v oblasti sociální, výchovné apod.

Doprovázení pěstounských rodin

Doprovázení pěstounských rodin je zažitý výraz pro práci s pěstounskými rodinami, který vychází z profesionálních způsobů práce pomáhajících profesí. Doprovázení pěstounských rodin v sobě zahrnuje několik základních služeb, na které mají pěstounské rodiny nárok daný zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se například o poskytování poradenství, sociálně-terapeutické činnosti, průběžnou podporu rozvoje kompetencí pěstouna, zajištění celodenní péče o svěřené dítě, zajištění či zprostředkování odborné pomoci, zajištění průběžné povinnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě pěstounů, podporu vztahu dítěte s rodiči a dalšími blízkými osobami. Součástí práce s pěstounskou rodinou je i sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a podávání zpráv o průběhu výkonu pěstounské péče jednou za 6 měsíců. Tento svůj nárok uplatňuje pěstounská rodina na základě dohody o výkonu pěstounské péče, kterou uzavírá s některým z k tomu zákonem určených subjektů. Doprovázení je zajišťováno dvěma typy subjektů, a to buď orgány sociálně-právní ochrany dětí, tj. především obecními úřady obcí s rozšířenou působností a krajskými úřady, nebo prostřednictvím pověřených osob, to jsou fyzické či právnické osoby s pověřením k výkonu sociálně-právní ochrany.

Individuální plán ochrany dítěte

Individuální plán ochrany dítěte je zpracován na základě kvalitního vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Zpracovává se s důrazem na přijetí opatření, která umožní setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte od počátku doby poskytování sociálně-právní ochrany, nejpozději do 1 měsíce od zařazení dítěte do evidence obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Plán je pravidelně vyhodnocován a aktualizován dle aktuální situace dítěte, zejména v době, kdy je uloženo výchovné opatření, nařízena ústavní výchova, ochranná výchova, nebo kdy je dítě svěřeno do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, do pěstounské péče nebo jiné náhradní výchovy.

Klíčový pracovník

Klíčový pracovník je v praxi používaný termín pro osobu, která je u doprovázejícího subjektu odpovědná za koordinaci služeb poskytovaných konkrétnímu klientovi, mapuje jeho potřeby, hájí jeho zájmy a sleduje jeho rozvoj. Pro účely této práce je využit pojem „klíčový pracovník“, v praxi se často používá i pojem „doprovázející pracovník“.

Zajištění krátkodobé péče o svěřené dítě (krátkodobá péče)

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je určen i na krytí nákladů souvisejících se zajištěním péče o svěřené dítě, tento druh pomoci se týká především zajištění krátkodobé péče. Jde například o situaci, kdy je osoba pečující/v evidenci uznána dočasně pracovní neschopnou, nebo pečuje o osobu blízkou, při narození dítěte, při vyřizování osobních záležitostí, při vzdělávání nebo při úmrtí osoby blízké.

Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je poskytována dětem bez rodiny nebo dětem, které nemohou být z různých důvodů vychovávány vlastními rodiči. Dává dětem možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí.

Formy náhradní rodinné péče upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“):

- svěřením dítěte do péče jiné osoby;
- pěstounská péče;
- pěstounská péče na přechodnou dobu;
- poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje;
- osvojení.

Nestátní nezisková organizace

je právnická osoba, která není zřízena za účelem vytváření zisku, ale za účelem naplnění určitého společensky prospěšného cíle či potřeby. Jejím zřizovatelem může být jak fyzická, tak právnická osoba.

Nezprostředkovaná pěstounská péče

Zprostředkování pěstounské péče se neprovádí v případě, kdy návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba k dítěti příbuzná anebo blízká dítěti nebo jeho rodině. V případech, ve kterých se zprostředkování pěstounské péče neprovádí, má fyzická osoba možnost podat návrh na svěřeni dítěte do pěstounské péče přímo u soudu, aniž by uplatňovala žádost o zprostředkování u orgánů sociálně-právní ochrany.

Odměňování za práci zaměstnanců v pracovním poměru je v současné době upraveno přímo v zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů), a to v § 109 a následujících.

- **Plat je peněžitě plnění poskytované za práci.** Platem jsou odměňování zaměstnanci státu, územních samosprávných celků (krajů a obcí), státních fondů, příspěvkových organizací, jejíž náklady na platy a odměny za pracovní pohotovost jsou plně zabezpečovány z příspěvku na provoz poskytovaného z rozpočtu zřizovatele, školských právnických osob zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem nebo obcí, anebo regionální radou regionu soudržnosti. Platy ve veřejné správě jsou určovány na základě platových tabulek (platové třídy a platové stupně) pro státní zaměstnance.
- **Mzda je peněžitě plnění a plnění peněžitě hodnoty (naturální mzdy) poskytované zaměstnavatelem zaměstnanci za vykonanou práci.** Mzdou jsou odměňování zaměstnanci ostatních zaměstnavatelů.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí

Jedná se o orgán státní správy, který zajišťuje ochranu práva dítěte na příznivý vývoj (a řádnou výchovu), zajišťuje též ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působí směrem k obnovení narušených funkcí rodiny a zabezpečuje náhradní rodinné prostředí pro děti, které nemohou být trvale nebo dočasně vychovávány ve vlastní rodině. Jako orgán sociálně – právní ochrany dětí bývá zpravidla označován především obecní úřad obce s rozšířenou působností, orgány sociálně-právní ochrany jsou však všechny obecní úřady, krajské úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a také Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí. Orgány sociálně-právní ochrany vyhledávají ohrožené děti, přijímají preventivní opatření na ochranu dětí, poskytují poradenství rodinám a vykonávají řadu činností v oblasti náhradní rodinné péče. Sledují rovněž dodržování práv dítěte u ústavních zařízeních. Některé z nich mohou uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče a rodiny přímo doprovázet, pokud je taková vůle osoby pečující, a vydávat správní rozhodnutí upravující práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci. Za orgán sociálně-právní ochrany dětí je považován rovněž Úřad práce ČR, který rozhoduje o dávkách pěstounské péče a státním příspěvku na výkon pěstounské péče, v případě čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče vykonává veřejnosprávní kontrolu. Pod Úřad práce ČR spadají inspekce poskytování sociálně-právní ochrany dětí osob pověřených k sociálně-právní ochraně dětí.

Osoba pečující

Osobou pečující se pro účely uzavírání dohod nebo vydávání správního rozhodnutí rozumí:

- pěstoun;

- osoba, které je před rozhodnutím soudu o svěřením dítěte do pěstounské péče rozhodnutím soudu dočasně svěřeno dítě do péče a má zájem stát se pěstounem, a to po dobu trvání takové péče;
- osoba, která má dítě v osobní péči a zároveň probíhá soudní řízení o ustanovení této osoby poručníkem dítěte;
- osobně pečující poručník.

Osobou v evidenci se rozumí osoba, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu.

Pro účely této výzkumné zprávy je pro pojmy osoba pečující a osoba v evidenci také používán pouze zjednodušený pojem „pěstoun“.

Osoba pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany

Jde o fyzické či právnické osoby, které poskytují sociálně-právní ochranu v definovaném rozsahu na základě rozhodnutí krajského úřadu. Pro účely této práce se jedná o subjekty pověřené k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a k poskytování výchovné a poradenské péče při výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče.

Pěstounská péče

Pěstounská péče jako jedna z forem náhradní rodinné péče je definována v § 958 až § 973 občanského zákoníku. Do pěstounské péče se svěřují děti, o něž nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník, a to na dobu, po kterou trvá překážka bránící rodičům v osobní péči o dítě. Rodič pak může požadovat dítě zpět do své osobní péče. Pokud je to v souladu se zájmy dítěte, soud takovému návrhu vyhová. Pěstounská péče má přednost před péčí o dítě v ústavní výchově. **I při svěřením dítěte do pěstounské péče mají rodiče vůči dítěti povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti, s výjimkou práv a povinností, které zákon stanoví pěstounovi** (ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak). Má-li pěstoun za to, že rozhodnutí zákonného zástupce dítěte není v souladu se zájmem dítěte, může se domáhat rozhodnutí soudu. Rodiče mají právo se s dítětem osobně a pravidelně stýkat i právo na informace o dítěti (ledaže soud z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodne jinak). Pěstoun je povinen udržovat sounáležitost s jeho rodiči a dalšími příbuznými. Kdo se má stát pěstounem, musí skýtat záruku řádné péče, mít bydliště na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do pěstounské péče. Ujala-li se osobní péče o dítě osoba příbuzná nebo dítěti blízká, dá jí soud přednost před jinou osobou, ledaže to není v souladu se zájmy dítěte. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče buď jednotlivci, nebo do společné pěstounské péče manželům, kteří jsou tak společnými pěstouny. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu a končí nejpozději zletilostí dítěte. Může být také zrušena, a to rozhodnutím soudu, který jí může zrušit jen z důležitých důvodů. Učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.¹ Pěstounská péče je státem finančně podporována prostřednictvím dávek pěstounské péče.

¹ Formy náhradní rodinné péče. MPSV. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma péče je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, § 27a), a zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 958 odst. 3. Cílem je poskytnout ohroženým dětem okamžitou pomoc v náhradním rodinném prostředí do doby, než se podaří nalézt vhodné trvalé řešení jejich složité situace. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí v případě, že jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než po kterou má trvat pěstounská péče u sourozence, jenž byl do pěstounské péče na přechodnou dobu témuž pěstounovi svěřen jako poslední.

Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje

Povinnost soudu jmenovat dítěti poručníka dle § 928 až § 942 občanského zákoníku nastává za situace, kdy tu není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu. Zejména se jedná o situace, kdy

- oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli,
- oba rodiče nezletilého dítěte byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů nezletilého dítěte byl pozastaven,
- rodičovská odpovědnost obou rodičů nezletilého dítěte byla omezena, nebo byl omezen její výkon, a zároveň byl stanoven rozsah tohoto omezení, nebo
- jde o dítě nezletilých rodičů, případně jeden z rodičů je nezletilý a druhý není znám či v rodném listu uveden, pokud osobní péči o dítě nevykonává nezletilý rodič.

Poručník, který o dítě osobně pečuje, má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka omezen. V případě osobní péče o dítě jsou poručník i dítě (poručenec) zabezpečeni dávkami pěstounské péče za stejných podmínek jako pěstoun a dítě svěřené do pěstounské péče.²

Předpěstounská péče

Soud může dítě svěřit zájemcům o pěstounskou péči do předpěstounské péče; její délku stanoví se zřetelem k okolnostem případu. Nad průběhem a úspěšností předpěstounské péče vykonává soud dohled. Předpěstounská péče by měla vždy předcházet svěřeni dítěte do pěstounské péče rozsudkem soudu, jde-li o zprostředkovanou pěstounskou péči orgány sociálně-právní ochrany dětí.³

Příbuzenská pěstounská péče

Je to forma péče, kdy je dítě svěřeno některé osobě z širší rodiny, nejčastěji prarodičům. Občanský zákoník upřednostňuje příbuzné dítěte, či osoby jemu blízké, jestliže se ujali o jeho péči a je to v zájmu dítěte. Neprobíhá proces zprostředkování, o svěřeni dítěte

---

² Formy náhradní rodinné péče. MPSV. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

³ Formy náhradní rodinné péče. MPSV. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>.

do pěstounské péče osoby blízké nebo příbuzné rozhoduje soud, který zváží, jaké podklady si pro své rozhodnutí vyžádá. Na příbuzenskou pěstounskou péči se vztahují všechna práva a povinnosti pěstounů. Výjimkou je odměna pěstouna v případě prarodičů nebo praprarodičů dítěte, která náleží jen v případech zvláštního zřetele hodných (zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry pěstouna a na zdravotní stav svěřeného dítěte).

Respit/respitní služba

Jedná se o termín používaný v praxi a pro účely této práce. Jde o právo osoby pečující a osoby v evidenci využít možnost zajištění péče o svěřené dítě v rozsahu alespoň 14 dnů. Cílem respitní péče je umožnit rodinám, které se starají o dítě v pěstounské péči, oddechnout si a nabrat nové síly tím, že bude zajištěna péče o dítě. Realizuje se například formou různých pobytů pro děti, dětských táborů atd. Nejedná se o respitní péči ve smyslu zákona o sociálních službách.

Sociální pracovník

Sociální pracovník je kvalifikovaný pracovník vykonávající činnosti, které přispívají k uskutečňování smyslu a účelu sociální práce, tj. k ochraně lidských práv a lidské důstojnosti a k podpoře sociálního bezpečí osob. Tyto odborné činnosti jsou vykonávány v souladu s rozsahem odborné kvalifikace sociálního pracovníka. Potřebnou kvalifikaci, povinnosti a kompetence sociálního pracovníka určuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Sociální služba

Sociální službou se rozumí činnost nebo soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Poskytování sociálních služeb v České republice je vymezeno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je neinvestičním transferem ze státního rozpočtu určeným na pokrytí nákladů vynakládaných na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci a svěřeným dětem. Státní příspěvek lze použít na pokrytí osobních, provozních a věcných výdajů spojených se zajištěním práv a povinností osoby pečující a osoby v evidenci, jak jsou upraveny v § 47a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí (dále ZSPOD), na sledování výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 ZSPOD a na poskytování poradenství podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Legislativa náhradní rodinné péče, dohod o výkonu pěstounské péče a státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Hmotně právní úpravu náhradní rodinné péče je obsažena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, procesně právní pak v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, a zákoně č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí upravuje zprostředkování náhradní rodinné péče, resp. zprostředkování pěstounské péče a osvojení orgány sociálně-právní ochrany dětí, vymezuje práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci dle § 47a, která jsou pak vždy podrobně upravena v dohodě o výkonu pěstounské péče či ve správním rozhodnutí o právech a povinnostech dle § 47a odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., a rovněž také obsahuje vymezení nároku na dávky pěstounské péče a jejich výplatu a ustanovení týkající se řízení o dávkách pěstounské péče. Rovněž je zde vymezen státní příspěvek na výkon pěstounské péče. Státní příspěvek lze použít na pokrytí osobních, provozních a věcných výdajů spojených se zajištěním práv a povinností osoby pečující a osoby v evidenci, jak jsou upraveny v § 47a odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, na sledování výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 ZSPOD a na poskytování poradenství podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení ZSPOD. ZSPOD rovněž vymezuje dohody o výkonu pěstounské péče. Přezkoumání souladu dohody o výkonu pěstounské péče s právními předpisy je upraveno zákonem o sociálně-právní ochraně dětí a zákonem č. 500/204 Sb., správní řád, v platném znění. K veřejnosprávní kontrole SPVPP jeho příjemcem z hlediska dodržení zákonem stanoveného účelu a z hlediska splnění kritéria hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti je příslušná krajská pobočka Úřadu práce ČR, jako poskytovatel veřejné finanční podpory v souladu se zákonem č. 300/2001 Sb., o finanční kontrole, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon o sociálně-právní ochraně je prováděn vyhláškou č. 473/2012 Sb., která upravuje mimo jiné minimální rozsah poradenství, které je osobě pečující nebo osobě v evidenci poskytováno při zajištění osobní péče o dítě. Dále upravuje obsah, zaměření a způsob zajištění zvyšování znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě pro osoby pečující a osoby v evidenci. Součástí vyhlášky jsou i standardy kvality jak pro orgány sociálně-právní ochrany, tak pro osoby pověřené k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče.

Zprostředkování pěstounské péče

Zprostředkování osvojení a pěstounské péče spočívá ve vyhledání náhradních rodin pro dítě, které se ocitlo z různých důvodů bez rodinného prostředí. Zprostředkování osvojení a svěřeni dítěte do pěstounské péče zajišťují v České republice v souladu s ustanovením § 20 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí krajské úřady. Zprostředkování osvojení a pěstounské péče se provádí na žádost fyzické osoby, která se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého bydliště. Osoby, které se chtějí stát pěstouny, prochází odborným posuzováním a odbornou přípravou k přijetí dítěte. Jsou zařazeni do evidence místně příslušného krajského úřadu a následně vybírání pro péči o konkrétní dítě.

Zkratky

ČR	Česká republika
IPOD	Individuální plán ochrany dítěte
ISPV	Informační systém o průměrném výdělku
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
NNO	nevládní nezisková organizace
NRP	náhradní rodinná péče
ORP	obec s rozšířenou působností
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PO	pověřená osoba
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
RP	raná péče
SAS	sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
SPVPP	státní příspěvek – státní příspěvek na výkon pěstounské péče
ÚP ČR	Úřad práce ČR
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
ZSPOD	zákon o sociálně-právní ochraně dětí
ZSS	zákon o sociálních službách

1. Úvod

1.1 Zadání výzkumu

Ministerstvo práce a sociálních věcí zadalo zpracování výzkumné zprávy v tomto rozsahu:

- Analýza činností, které jsou předmětem doprovázení v kontextu současných metodik MPSV.
- Stanovení činností, které mají být předmětem doprovázení dle aktuálních potřeb pěstounů.
- Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče 48 000 Kč dle jednotlivých činností, krajů, typu doprovázejícího subjektu (obec, pověřená), velikosti subjektu, typu pěstounské péče (příbuzenská prarodičovská, příbuzenská, pěstounská péče na přechodnou dobu, zprostředkovaná s jedním dítětem a stabilizovaná, zprostředkovaná s více dětmi, nestabilizovaná) a hlavních účetních skupin.
- Analýza typologie profesí/kvalifikace a osobních nákladů pracovníků doprovázejících pěstouny a identifikace překážek spojených s čerpáním státního příspěvku na výkon pěstounské péče (např. administrativních).
- Návrh výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče v kontextu stanovených činností.
- Kazuistiky činnosti doprovázejících subjektů.

1.2 Pěstounská péče a státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče (dále také jen „NRP“), která zajišťuje i hmotné zabezpečení dítěte a odměnu těm, kteří se stali pěstouny.

Pěstounská péče (dále také jen „PP“) je určena pro děti, o které nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Dítě může být svěřeno do pěstounské péče jedné fyzické osoby nebo do společné pěstounské péče manželů. Do pěstounské péče mohou být svěřovány děti, jejichž péče u rodičů není zajištěna, ať již dlouhodobě, nebo krátkodobě.

Změny v úpravě náhradní rodinné péče nastaly v důsledku novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2013 a v důsledku přijetí nového občanského zákoníku s účinností od 1. 1. 2014. Záměrem nové právní úpravy bylo posílit pěstounskou péči dlouhodobou i krátkodobou a vytvořit lepší podmínky pro pěstounské rodiny, opatření proti selhávání pěstounské péče a její rozvoj. V oblasti výkonu pěstounské péče v České republice byly Ministerstvem práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) v důvodové zprávě k novele ZSPOD z roku 2012 definovány následující základní problémy bránící dalšímu rozvoji pěstounské péče jako specifickému nástroji ochrany práv dětí:

1. „Pěstounská péče netvoří v dostatečné míře alternativu k institucionální péči, není dostatečný počet zájemců, zejména o děti se zdravotním postižením, děti z etnických menšin atd.
2. Pěstounská péče se v řadě případů stává „skrytou adopcí“. Dítěti svěřenému do pěstounské péče se ze zákona nemění jméno a příjmení, rodičům dítěte zůstává zpravidla zachována rodičovská zodpovědnost, se svým dítětem se mohou stýkat a mají k dítěti vyživovací povinnost. Zajišťování těchto kontaktů je však v současné době pro řadu pěstounských rodin problematické.
3. Z důvodu nedostatečné podpory pěstounské péče (odlehčovací služby, poradenství, doprovázení) dochází v cca 8 % k předčasnému ukončení pěstounské péče a návratu dítěte do ústavu.
4. Neexistuje hmotné zabezpečení pěstounské péče na přechodnou dobu v obdobích, kdy není pěstounům do péče svěřeno dítě.
5. Neexistuje systematická podpora tohoto typu péče a kontrola jejího výkonu.“⁴

Na základě těchto důvodů MPSV přišlo s návrhem několika systémových změn týkajících se právě větší podpory pěstounů a zároveň i kontroly pěstounů ve formě tzv. doprovázení a efektivnější finanční podpory krátkodobé pěstounské péče. Důvodová zpráva⁵ k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvádí cílový stav následovně: „Cílem předloženého návrhu je vytvoření zákonných podmínek pro systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodinném, případně náhradním rodinném prostředí. Systém bude orientován na prevenci ohrožení dítěte a včasná řešení. ... V systému budou nastaveny standardy kvality a závazné postupy. Standardy kvality se budou vztahovat jak na orgány sociálně-právní ochrany dětí, tak na vyjmenované osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany. V případě, kdy dítě nebude moci setrvat ve svém rodinném prostředí, bude jako další řešení v řadě nastupovat náhradní rodinná péče, s výjimkou případů, kdy bude institucionální výchova vyhodnocena jako nejlepší řešení v zájmu dítěte. Pěstounská péče bude vykonávána na profesionálním základě, podmínky výkonu budou stanoveny rozhodnutím, případně dohodou o výkonu pěstounské péče. Systém příprav a výběru pěstounů bude sjednocen, stejně jako způsob jejich hmotného zabezpečení (včetně pěstounské péče na přechodnou dobu). Pěstounům bude k dispozici síť podpůrných a odlehčovacích služeb.“

1.3 Vybrané statistiky z náhradní rodinné péče

K posilování pěstounské péče začíná docházet po roce 2013. K růstu počtu pěstounů dochází především po roce 2010 a od roku 2015 se drží stabilně mezi 10,5 až 11,5 tisíci. Obecně vyšší počty dětí svěřených do pěstounské péče odráží lidnatější kraje, jako je Praha, Jihomoravský kraj či Středočeský kraj. Výjimkou jsou Ústecký a Moravskoslezský kraj, kde je do pěstounské péče svěřován větší počet dětí v poměru k počtu obyvatel v kraji.

⁴ Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinné od 1. 1. 2013. 2012. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁵ Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinné od 1. 1. 2013. 2012. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Většinu tvoří tzv. dlouhodobá pěstounská péče, v rámci které dominuje tzv. příbuzenská pěstounská péče (v posledních šesti letech se poměr příbuzenské pěstounské péče pohybuje kolem 70 %), tzn., že většina dětí je svěřována prarodičům nebo jiným příbuzným. V roce 2018 a 2019 činil celorepublikový průměr svěřených dětí do příbuzenské pěstounské péče 67 %, děti byly umísťovány nejčastěji k prarodičům či jiným příbuzným. Uvedený průměr v roce 2018 překročil Karlovarský kraj (80 %), Praha (77 %), Olomoucký kraj (75 %), Liberecký kraj (74 %), Plzeňský a Ústecký kraj (73 %).

1.4 Příbuzenská pěstounská péče jako dominantní forma

V pěstounské péči dominuje v České republice péče příbuzenská. To přímo souvisí s posilováním principu vyrůstání dětí v náhradní rodinné péči, pokud možno v širší rodině, čímž jsou posíleny a zachovány přirozené rodinné vazby.

Hlavním rozdílem je příbuzenský vztah k dítěti, a to rodinné vazby nejen k dítěti, ale i jeho rodičům. Často se jedná o osoby, které se snažily dítěti a jeho rodičům dlouhodobě pomáhat ještě před jeho přijetím do péče. V rozhodování příbuzných, zda přijmou dítě do péče, hrají roli jiné motivace než v případě nepříbuzných osob.

Další rozdíl mezi příbuzenskou a „nepříbuzenskou“ pěstounskou péčí spočívá v procesu zprostředkování. Příbuzenští pěstouni neprocházejí odborným posuzováním, ani odbornou přípravou. Jejich prověřování a zhodnocení, zda přijetí dítěte je v jeho nejlepším zájmu, je zajištěno v průběhu soudního řízení. Soudy v obdobných situacích volí různá řešení, nicméně soud nemůže svěřit dítě do péče jiné osoby (tzv. svěřenectví podle § 953 a násl. občanského zákoníku), pokud nelze rodičům stanovit výživné. Podíl dětí svěřovaných do pěstounské péče příbuzných se v jednotlivých krajích výrazně liší. U příbuzenské péče je zřejmý vyšší věkový průměr náhradních rodičů (jde často o prarodiče), vyšší věk přijatého dítěte, jiná motivace k přijetí dítěte do péče (často se jedná o vynucenou situaci) a vyšší míra uzavřenosti vůči podpůrnému systému (tendence řešit i závažné problémy uvnitř rodiny).

Podle Analýzy situace příbuzenské pěstounské péče MPSV⁶ „mají příbuzenští pěstouni vyšší věkový průměr než nepříbuzenští pěstouni, navíc jde často o ekonomicky neaktivní osoby (senioři v důchodovém věku). Minimálně pro polovinu pěstounských rodin (bez ohledu na rodinný stav) jsou dávky pěstounské péče základním předpokladem pro zajištění náhradní rodinné péče o dítě.“

---

⁶ Macela, M. Analýza situace příbuzenské pěstounské péče. Praha: MPSV, 2017

Tabulka č. 1 **Přehled hlavních přínosů a hlavních rizik příbuzenské pěstounské péče dle Analýzy situace příbuzenské pěstounské péče z roku 2017⁷**

přehled hlavních přínosů příbuzenské pěstounské péče	přehled hlavních rizik příbuzenské pěstounské péče
navázaný dlouhodobý vztah mezi dítětem a příbuzným	opakování nevhodné péče a nedostatečné výchovné schopnosti
znalost a stálost prostředí	příbuzný v krizi, nedostatek síly a zdraví
stálost širších vztahů	narušené vztahy v širší rodině
rodinná identita	nižší příjmová úroveň příbuzenských rodin
zachování vztahu s vlastním rodičem (za určitých podmínek)	utajování závažných informací v průběhu příbuzenské péče a uzavřenost rodiny
vyšší předpoklad porozumění dítěti a jeho potřebám	nedostatečné posuzování předpokladů pro péči
nižší stigmatizace dítěte	nedobrovolnost při přijímání dítěte do náhradní rodinné péče

⁷ Analýza situace příbuzenské pěstounské péče. Dostupné na <http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-situace-pribuzenske-pestounske-pece/>

1. Úvod

Tabulka č. 2 **Počet dětí svěřených do pěstounské péče a přechodné pěstounské péče v letech 1990–2019**

rok	počet dětí svěřených do PP za sledovaný rok	z toho do péče příbuzných nebo blízkých osob	z toho se ZP	počet dětí svěřených do přechodné PP za sledovaný rok (do roku 2013 je počet případů uváděn jako počet případů z celkové PP)	z toho do péče příbuzných nebo blízkých osob	z toho se ZP	počet dětí svěřených do PP k 31. 12.	z toho se ZP	počet dětí v přechodné PP k 31. 12. (do roku 2013 je počet případů uváděn jako počet případů z celkové PP)	z toho se ZP
1990	771	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1995	842	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2000	884	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2006	889	-	31	-	-	-	4 884	270	-	-
2007	1 105	-	54	0	-	0	5 174	294	294	0
2008	1 403	-	39	12	-	0	5 727	295	26	1
2009	1 568	-	42	7	-	1	6 722	292	33	4
2010	1 491	-	51	0	-	0	7 021	303	0	0
2011	1 507	-	50	6	-	0	7 463	290	3	0
2012	1 622	-	64	41	-	0	7 651	266	29	0
2013 ⁸	2 191	-	94	169	3	3	8 606	243	108	2
2014	2 218	1 554	31	450	18	3	9 771	323	302	5
2015	1 941	1 289	39	614	4	13	10 380	324	543	12
2016	1 892	1 295	29	692	23	10	10 992	318	540	15
2017	1 935	1 321	50	730	25	11	11 362	355	605	21
2018	1 767	1 215	39	671	12	16	11 643	394	528	21
2019	1 722	1 161	48	703	10	16	11 931	379	591	19

Zdroj: Roční výkazy o sociálně-právní ochraně dětí, MPSV, ÚP ČR

⁸ Počet případů pěstounské péče na přechodnou dobu je udáván do roku 2013 jako počet ze všech případů pěstounské péče (jde o kategorii Z toho případů PP na přechodnou dobu).

Tabulka č. 3 **Počet osob vykonávajících náhradní rodinnou péči – pěstounskou péči**

rok	počet osob, které mají svěřeno alespoň jedno dítě do pěstounské péče			vztah k dítěti		
	ve sledovaném roce přibylo	ve sledovaném roce ubylo	celkem k 31. 12. sledovaného roku	prarodiče	jiný příbuzný	cizí
2006	845	621	4 845	2 250	800	1 761
2007	946	764	4 927	2 391	914	1 688
2008	1 361	749	5 790	2 913	1 009	1 935
2009	1 326	757	6 313	3 290	1 063	2 068
2010	1 781	1 149	8 504	4 275	1 436	2 909
2011	1 688	1 290	9 302	4 722	1 511	3 083
2012	1 945	1 591	10 188	4 922	1 630	3 492
2013	2 563	1 399	11 417	5 640	1 796	3 822
2014	2 292	1 180	10 244	5 817	1 619	2 755
2015	1 991	1 203	10 467	6 026	1 633	2 805
2016	2 037	1 338	11 075	6 373	1 636	3 066
2017	1 913	1 325	11 451	6 557	1 786	3 108
2018	1 802	1 279	11 529	6 537	1 766	3 226
2019	1 746	1 287	11 618	6 547	1 858	3 213

Zdroj: MPSV

Tabulka č. 4 **Počet dětí svěřených do předpěstounské péče**

rok	počet dětí svěřených ve sledovaném roce do předpěstounské péče	z toho svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	z toho se zdravotním postižením
2014	262	86	8
2015	271	84	7
2016	194	48	7
2017	200	78	5
2018	175	53	8
2019	160	48	6

Zdroj: Roční výkazy o sociálně-právní ochraně dětí, MPSV, ÚP ČR

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Po nabytí účinnosti novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí v roce 2013 došlo k zásadnímu zvýšení počtu dětí svěřených do přechodné pěstounské péče. V roce 2013 šlo o 169 dětí, v roce 2014 už o 450 a v roce 2019 pak o 703 děti. Jedné rodině pěstounů na přechodnou dobu jsou nejčastěji svěřeny 1–2 děti v rámci jednoho rozhodnutí. Až do roku 2017 docházelo k postupnému nárůstu počtu nově evidovaných přechodných pěstounů. V roce 2018 však začal růst stagnovat a rovněž se projevil větší úbytek stávajících přechodných pěstounů. Tyto procesy dopadly i na celkový stav počtu pěstounů na přechodnou dobu, i když po větším poklesu v roce 2018 z hodnoty 900 na hodnotu 792 došlo v roce 2019 k lehkému nárůstu na výši 825 přechodných pěstounů. **K úbytku pěstounů na přechodnou dobu může docházet např. z důvodu náročnosti tohoto typu pěstounství, nebo, jak uvádí řada klíčových pracovníků pracujících s pěstouny, v důsledku zhoršování ekonomických podmínek pro náročný výkon této péče. To souvisí především s tím, že zatímco se zvyšuje**

průměrná mzda, výše odměny zůstává stejná, reálný příjem pěstounů na přechodnou dobu tak klesá.

Tabulka č. 5 Počet osob vykonávajících náhradní rodinnou péči – přechodnou pěstounskou péči

rok	počet osob, které mají svěřeno alespoň jedno dítě do přechodné PP			vztah k dítěti		
	ve sledovaném roce přibylo	ve sledovaném roce ubylo	celkem k 31. 12. sledovaného roku	prarodiče	jiný příbuzný	cizí
2014	313	45	421	0	1	394
2015	377	85	654	0	12	642
2016	352	141	799	0	5	794
2017	345	217	900	0	2	898
2018	273	215	792	3	0	789
2019	269	200	825	3	0	822

Zdroj: MPSV

Poručenství u dětí s osobní péčí

Komplexní obrázek o „doprovázení“ počtu dětí a pečujících osob, kterých se podpora podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí týká, dotvářejí statistiky o poručenství s osobní péčí poručníka. Každoročně přibude kolem 400 dětí, jimž je jmenován poručník, který o děti osobě pečuje. Ke konci roku 2019 bylo celkem 3 136 takových dětí. Péče příbuzných tvoří kolem 50 % ze všech poručníků s osobní péčí.

Tabulka č. 6 Počet dětí, u kterých došlo k rozhodnutí o jmenování poručníka s osobní péčí

rok	počet dětí ve sledovaném roce, u kterých došlo ke jmenování poručníka s osobní péčí	z toho svěřené do péče příbuzných nebo blízkých osob	z toho se zdravotním postižením	počet dětí k 31.12.
2014	403	202	17	3 005
2015	374	224	13	3 076
2016	380	206	18	3 013
2017	390	205	13	3 032
2018	412	217	15	3 098
2019	420	197	21	3 136

Zdroj: Roční výkazy o sociálně-právní ochraně dětí, MPSV, ÚP ČR

Tabulka č. 7 **Počet osob vykonávajících NRP – poručenství s osobní péčí poručníka**

rok	počet osob, které mají svěřeno alespoň jedno dítě do náhradní rodinné péče			vztah k dítěti	
	ve sledovaném roce přibylo	ve sledovaném roce ubylo	celkem k 31. 12. sledovaného roku	prarodiče	jiní příbuzní
2014	483	381	3 213	1 143	430
2015	443	348	3 305	1 129	486
2016	433	396	3 257	1 147	498
2017	440	355	3 270	1 118	492
2018	512	341	3 344	1 170	528
2019	465	337	3 402	1 158	514

Zdroj: Roční výkazy o sociálně-právní ochraně dětí, MPSV, ÚP ČR

1.5 Úpravy pěstounské péče v souvislosti se zákonem č. 401/2012 Sb., který měnil zák. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Tato novela, jak již bylo zmíněno výše, vedle státního příspěvku na výkon pěstounské péče (dále také jen „SPVPP“ nebo „státní příspěvek“) přišla s celou řadou dalších opatření pro rozšíření profesionalizace pěstounské péče. Zejména přinesla zlepšení hmotného zabezpečení pěstounské péče, zavedla nárok na podpůrné a odlehčovací služby, stanovení rozsahu příprav pro zájemce o výkon náhradní rodinné péče a stanovení povinnosti dalšího prohlubování znalostí a dovedností pěstounů. Byla také výslovně zakotvena povinnost pěstounů prohlubovat sounáležitost svěřeného dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Jedním z cílů uvedené novely bylo rovněž oddělit pěstounskou péči od institutu osvojení se záměrem otevřít systém náhradní rodinné péče dalším dětem a zároveň oslovení dalších zájemců o přijetí dítěte do rodiny. Byly upřesněny i možnosti využití institutu pěstounské péče na přechodnou dobu. Umožnění vyplácení odměny pěstouna na přechodnou dobu i v době, kdy nepečuje o žádné dítě, umožnilo zájemcům o tento typ péče finanční zajištění jejich životních potřeb. To přispělo k vyššímu využívání této formy NRP, která je v českém právním řádu již od roku 2006, jak patrně z přehledových tabulek výše, uvádějící zvyšující se počet dětí v PP.

Práva a povinnosti stanovuje zákon o sociálně-právní ochraně dětí (ZSPOD), a to jak pěstounům, tak i pověřeným osobám a OSPOD.

Osoba pečující a osoba v evidenci má dle § 47a ZSPOD:

- a) právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče:
1. po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké,
  2. při narození dítěte,
  3. při vyřizování nezbytných osobních záležitostí,
  4. při úmrtí osoby blízké,

1. Úvod

- b) právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let,
- c) právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců,
- d) právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti podle písmene f),
- e) právo na pomoc při plnění povinností podle písmene h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku,
- f) povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,
- g) povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí podle § 19 odst. 6, tedy minimálně 1x za 2 měsíce,
- h) v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak

Doprovázející subjekt je povinen práva pěstouna naplnit, plnění povinností podpořit a zajistit sledování výkonu pěstounské péče nejméně 1x za 2 měsíce.

Rovněž došlo k úpravě hmotného zabezpečení pěstounů. Pěstounské dávky byly vyjmuty ze systému státní sociální podpory. Odměna pěstouna je tak v současné době pro účely pojistného na sociální zabezpečení a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění považována za příjem ze závislé činnosti. Pěstoun tak má nárok na nemocenské v případě pracovní neschopnosti a odměna pěstouna se započítává do příjmu pro účely výpočtu důchodu ze systému důchodového pojištění. Dále byly zvýšeny odměny za výkon pěstounské péče i diferenciována příbuzenská péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení. Odměna pěstouna podle § 47j odstavce 1 písm. a) a b) ZSPOD náleží osobě pečující nebo osobě v evidenci, která je rodičem nebo prarodičem otce nebo matky svěřeného dítěte, pouze v případech hodných zvláštního zřetele, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. V praxi nicméně dochází k tomu, že případy hodné zvláštního zřetele jsou využívány ve většině případů příbuzenské pěstounské péče.

ZSPOD v § 47e stanoví, že dávkami pěstounské péče jsou:

- příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- odměna pěstouna,
- příspěvek při převzetí dítěte,
- příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla,
- příspěvek při ukončení pěstounské péče.

1.6 Státní příspěvek na výkon pěstounské péče

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je určený na financování služeb v oblasti náhradní rodinné péče (SPVPP) a byl jedním z hlavních a přelomových opatření novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinné od 1. ledna 2013. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče je účelovým finančním transferem ze státního rozpočtu určený na **pokrytí nákladů na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci a svěřeným dětem**. Státní příspěvek lze využít na pokrytí osobních, provozních a věcných výdajů spojených se zajištěním práv a povinností osoby pečující a osoby v evidenci, jak jsou upraveny v § 47a odst. 2 ZSPOD, na sledování výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 ZSPOD a na poskytování poradenství podle § 4 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení ZSPOD. Blíže určují využití státního příspěvku instrukce MPSV (aktuálně se jedná o Instrukci náměstkyně MPSV pro řízení sekce sociální politiky č. 8/ 2019). Administrací SPVPP je pověřen ÚP ČR.

Příjemci SPVPP jsou subjekty, které a) mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče podle § 47b ZSPOD: obecní úřady obce s rozšířenou působností, obecní úřady, krajské úřady nebo pověřená osoba (dále také jen „PO“) a za b) obecní úřady obce s rozšířenou působností na základě vydání správního rozhodnutí podle § 47b ZSPOD.

Výše SPVPP se od jeho zavedení nezměnila, činí 48 000 Kč ročně (resp. 4 000 Kč za každý započatý měsíc od uzavření a existence smluvního vztahu, přičemž se vyplácí zálohově dle počtu měsíců od vzniku nároku do konce kalendářního roku. Pokud dojde k ukončení dohody v průběhu kalendářního roku a dohoda trvala alespoň 6 měsíců, příjemce nevrací zbývající část příspěvku). Původní propočty Ministerstva práce a sociálních věcí počítaly s částkou 30 000 Kč (varianta 2) nebo 60 000 Kč (varianta 1 a 3) ročně. Varianta 1 počítala s tím, že příbuzenští pěstouni nebudou mít žádný nárok na odměnu pěstouna, proto by s nimi nebyla uzavírána ani dohoda o výkonu pěstounské péče. Důvodová zpráva k novele ZSPOD počítala s fiskálním dopadem v první variantě ve výši 218 160 000 Kč, ve variantě 2 (SPVPP 30 000 Kč ročně) ve výši 470 190 000 Kč a ve variantě 3 (SPVPP 60 000 Kč ročně) ve výši 893 330 000 Kč.⁹ Zákon však vznikl v době doznívající finanční krize a každá norma s rozpočtovým dopadem vyvolávala zásadní námitky rezortu financí.¹⁰ Částka je tak v současnosti pro všechny typy rodin stejná a je využívána na potřeby pěstounských rodin, kde je jedno či více dětí v náhradní rodinné péči. Příspěvek a jeho čerpání je koncipován tak, aby doprovázející subjekty mohly pracovat s celkovou sumou, která se váže k rodinám, se kterými mají uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče. Ne každá rodina tak ročně vyčerpá plně částku 48 000 Kč. Z hlediska intenzity podpory mohou rodiny využívat služby jak v menším objemu, tak i např. v případě rodin s více dětmi v náhradní rodinné péči nebo rodin s dětmi se zdravotním znevýhodněním, traumatem atp., v objemu vyšším. Na příspěvek není vázána povinnost ročního vyúčtování jednotlivých rozpočtových nákladů podle účelu čerpání.

⁹ Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinné od 1. 1. 2013. 2012. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

¹⁰ Macela, M. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. In Deník veřejné správy, 23. 5. 2019. Dostupné na: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6774376>.

Tabulka č. 8 **Výše finančních prostředků vynaložená na státní příspěvek na výkon pěstounské péče v letech 2013–2019**

rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
výše vyplaceného SPVPP (v tis. Kč)	290 712	452 144	481 412	521 472	533 836	567 244	578 488

Zdroj: Zpráva o činnosti ÚP České republiky za rok 2013–2019

O přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR, v jejímž obvodu se nachází sídlo nebo místo trvalého pobytu žadatele. O přiznání státního příspěvku na výkon pěstounské péče se rozhoduje na základě žádosti. Od roku 2014 je příspěvek vyplácen OSPOD či pověřeným osobám zálohově na již trvající dohody z předchozího období. Základem pro výpočet je celkový počet dohod o výkonu pěstounské péče uzavřených příjemcem k 31. prosinci předcházejícího roku (lhůta pro výplatu příspěvku je stanovena do 15. února). Hradit je možné pouze takové náklady, které nebyly pokryty financemi z jiných zdrojů státního rozpočtu, případně veřejného rozpočtu (typicky např. dotací na výkon agendy sociálně-právní ochrany určených obecním úřadům obcí s rozšířenou působností). Nevyčerpané finanční prostředky státního příspěvku je třeba navrátit na účet příslušné krajské pobočky Úřadu práce ČR, případně je možné je převést do dalšího roku a využít v souladu s účelem SPVPP podle § 47d odst. 1 ZSPOD.

Účel státního příspěvku na základě ZSPOD a Instrukce náměstkyně MPSV pro řízení sekce sociální politiky č. 8/ 2019:

Účelem SPVPP je především zajišťování vymezené pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci a svěřeným dětem, kterou rodina nebo dítě potřebuje právě proto, že jde o dítě v náhradní rodinné péči. Příspěvek je tedy určen především na zajištění služeb souvisejících s výkonem pěstounské péče, které danou péči zkvalitní a pomohou předcházet jejímu selhání.

Ze SPVPP je možné hradit zejména tyto náklady:

- náklady spojené s uzavíráním dohod o výkonu pěstounské péče, naplňování práv a realizací povinností při výkonu pěstounské péče podle § 47a odst. 2 písmena a) až h) ZSPOD,
- náklady spojené s poskytováním poradenství osobám pečujícím nebo osobám v evidenci a svěřeným dětem,
- náklady na poskytování nebo zprostředkování terapeutické, psychologické nebo jiné odborné služby atp.,
- náklady na zajištění krátkodobé péče (v rozsahu max. několika dnů) pro případy, kdy nemůže osoba pečující/v evidenci vykonávat své povinnosti, jedná se o situace pracovní neschopnosti, ošetřování osoby blízké, při vyřizování osobních záležitostí (včetně povinného vzdělávání pro osoby pečující/v evidenci), úmrtí blízké osoby nebo narození dítěte,
- náklady související se zajištěním celodenní péče o svěřené děti v rozsahu 14 dní pro děti od dvou let věku za účelem odpočinku a psychohygieny osob pečujících / v evidenci. Dobu delší než 14 dní lze hradit jen, je-li to písemně odůvodněno vzhledem ke zdravotnímu stavu dítěte a náročnosti péče o něj.

- náklady na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin během 12 po sobě jdoucích kalendářních měsíců,
- náklady související s pomocí při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti svěřeného dítěte s rodiči a dalšími osobami blízkými, včetně zajištění místa pro uskutečnění styku s dítětem a zajištění asistence při tomto styku,
- náklady na sledování výkonu pěstounské péče.

Z hlediska věcného zaměření sem spadají osobní, cestovní, provozní, věcné (např. telefony, kancelářské potřeby a zařízení atp.) výdaje, výdaje na supervizi či vzdělávání zaměstnanců.

Tabulka č. 9 **Počet pěstounských rodin (dohod o výkonu pěstounské péče) k 31. 12. 2019**

kraj	počet obyvatel v kraji	počet pěstounských rodin na 100 tis. obyvatel	počet pěstounských rodin
Moravskoslezský	1 200 539	177,7	2 134
Hlavní město Praha	1 324 277	123,9	1 641
Středočeský	1 385 141	100,6	1 394
Jihomoravský	1 191 989	96,6	1 151
Ústecký	820 965	130,1	1 068
Jihočeský	644 083	90,2	581
Pardubický	522 662	108,3	566
Zlínský	582 555	92,4	538
Liberecký	443 690	115,6	513
Karlovarský	294 664	170,0	501
Královéhradecký	551 647	88,5	488
Plzeňský	589 899	82,7	488
Kraj Vysočina	509 813	79,6	406
Olomoucký	632 015	61,2	387
MEDIÁN	610 957	98,6	552

Zdroj: ČSÚ, 2020; vlastní zpracování

Dle ÚP ČR bylo k 31. 12. 2019 evidováno 11 856¹¹ dohod o výkonu pěstounské péče (pěstounských rodin).

Nejvíce pěstounských rodin, dle vyplácených SPVPP, je sledováno v Moravskoslezském kraji (2 134), dále pak v Hlavním městě Praha (1 641) a Středočeském kraji (1 394). Naopak nejméně v krajích Olomouckém (387), Vysočina (406) a Plzeňském (488). Ve vztahu k počtu obyvatel kraje je nejvíce pěstounských rodin v přepočtu na 100 tis. obyvatel sledováno v krajích Moravskoslezském (178), Karlovarském (170) a Ústeckém (130). Nejméně naopak, stejně jako v absolutním počtu, v Olomouckém

¹¹ Údaj ÚP ČR dle evidence SPVPP je rozdílný od evidence MPSV vycházející ze statistického zjišťování OÚ ORP; rozdíl je zanedbatelný a nemá vliv na výsledky výzkumu.

kraji (61), Kraji Vysočina (80) a Plzeňském kraji (83). Medián počtu pěstounských rodin v krajích celkem činil 552, v přepočtu na 100 tis. obyvatel pak 99.

1.7 Instrukce MPSV k čerpání příspěvku

K poslední aktualizaci Instrukce MPSV ke státnímu příspěvku na výkon pěstounské péče, která byla prvně vydána v roce 2013 (jednalo se o instrukce náměstkyně ministryně č. 11/2013 a 17/2013), došlo na přelomu roku 2018/2019 (oficiálně byla poslední revize vydána 1. 7. 2019). K revizi došlo na základě zkušeností z praxe na straně ÚP ČR i doprovázejících subjektů, asociací doprovázejících subjektů a krajských úřadů a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. Např. Asociace poskytovatelů sociálních služeb k revizi napsala, že očekává "nový závazný dokument ministerstva, který by nejednotnou praxi a subjektivní výklady kontrolních úřadů sjednotil a ozřejmil."¹² Zástupce KÚ Moravskoslezského kraje v dalším kroku účel dokumentu vymezil takto: „Účelem i cílem instrukce by mělo být, aby se stala srozumitelným nástrojem pro všechny participující státní i nestátní instituce při využití státního příspěvku a při aplikaci zákonných ustanovení, které se vážou k úpravě využití státního příspěvku. Vydání předložené Instrukce MPSV by tak mělo být ku prospěchu jak pověřených osob pro realizaci výkonu pěstounské péče, tak pro příslušné obecní či krajské úřady s ohledem na jejich kompetence, ale též pro Úřad práce ČR pro realizaci kontrolní činnosti na tomto úseku státní správy.“¹³

Cílem revize instrukce MPSV bylo napravit a zavést úpravy a zpřesnění nejvíce nejasných ustanovení či nových požadavků z praxe. V rámci připomínkového řízení se objevily i požadavky na samotnou metodiku doprovázení, stanovení minimálních požadavků na doprovázející subjekty nejen v oblasti personálních standardů, ale i kvality práce. Metodické vedení by podle připomínek mělo být zacíleno specificky na zprostředkování dlouhodobé pěstouny a na příbuzenské pěstouny. Instrukce procházela zúženým připomínkovým řízením, do kterého byly zapojeny krajské úřady, GŘ ÚP ČR a připojily se i subjekty z oblasti doprovázení a jejich asociace. **MPSV poté na tyto připomínky reagovalo a částečně je akceptovalo.**

Hlavní věcné požadavky krajských úřadů, GŘ ÚP ČR, doprovázejících subjektů a jejich asociací:

- zpřesnění jednotlivých ustanovení a konkretizace nejasných podmínek a postupů, jednoznačné stanovení uznatelných nákladů a sjednocení pravidel pro účtování nákladů, především z hlediska prevence rozdílného a nepředvídatelného hodnocení kontrolním orgánem (ÚP ČR), nevyužívání výrazů především, zejména atp.,
- definice a upřesnění požadavků na účtování nákladů a podobu účetních dokladů,
- omezení fluktuace pěstounů, kteří často mění doprovázející subjekty,
- výtky směřující k příliš volnému hrazení krátkodobé péče pro příbuzenské pěstouny, ze strany některých subjektů se objevily dokonce obavy ze zneužívání, pozitivně pak byla vnímána změna stanovující povinnou spoluúčasť pěstounů na tomto typu péče,
- požadavky na upřesnění dlouhodobé péče (především doba trvání) a možnosti

---

¹² Připomínky a podněty APSS ČR k návrhu změn Instrukce ke kontrole čerpání SPVPP uplatněné v rámci připomínkového řízení MPSV.

¹³ Připomínky KÚ Moravskoslezského kraje k Instrukci.

uplatnění dlouhodobé péče jednotlivě, pokud je v rodině více dětí svěřených do pěstounské péče, nikoli pouze společně, jak vykládaly v minulosti některá pracoviště ÚP ČR,

- sladění jednotlivých ustanovení s kontrolními zjištěními ÚP ČR,
- kritika toho, že neexistuje valorizace částky pro poskytování doprovázení (48 000 Kč ročně), především z důvodu nedostatečného pokrytí osobních nákladů, nezohlednění počtu dětí svěřených do pěstounské péče atp.,
- požadavek na poskytování odborné pomoci nejen pěstounům a svěřenému dítěti, ale i dalším členům domácnosti,
- odmítnutí hrazení nákladů na dopravu k příbuzným, poskytování respitní péče příbuznými atp.,
- kritika kvality kontrolorů na straně poskytovatele podpory,
- stanovení přesného procenta na uznatelné provozní náklady subjektu.

Připomínky, které se týkaly drobnějšího upřesnění jednotlivých položek, výhrady z terénu (např. týkající se úhrady respitní péče využívané pěstouny atp.) k novým návrhům byly zohledněny. Byly odmítnuty např. tyto požadavky: přesné procentuální vymezení uznatelných provozních nákladů, jednoznačné určení uznatelných nákladů, nevyužívání výrazů zejména, především. Rovněž nedošlo k zapracování do směrnice jasné instrukce související s účtováním či podobou účetních dokladů. Revize instrukce se rovněž nezaměřila na koncepční pojetí rozdílů mezi zprostředkovanou dlouhodobou a příbuzenskou pěstounskou péčí a odlišné přístupy k nim. Tyto požadavky ze strany doprovázejících subjektů jsou dlouhodobé a dotčené subjekty opakovaně upozorňují, že tato absence jim komplikuje práci s pěstounskými rodinami. Rada připomínek k revizi Instrukce nemohla být akceptována a uplatněna přímo v Instrukci, neboť pro změnu je nutná změna samotného zákona. Jedná se například o valorizaci SPVPP.

2. Metodologie výzkumu

Cílem výzkumné aktivity bylo zmapovat současný stav naplňování práv a povinností při výkonu pěstounské péče v kontextu potřeb pěstounských rodin a dostupného financování, identifikovat slabá místa doprovázení jako formy podpory pěstounů poskytovat péči svěřenému dítěti a slabá místa ve využití státní finanční podpory. Na základě zjištěných poznatků poté navrhnout možná doporučení potřebných změn.

Pro získání relevantních dat byly využity:

- sekundární analýza dostupné odborné literatury,
- domácí informační a datové zdroje (zejména administrativního charakteru),
- dotazníkové šetření mezi doprovázejícími osobami s využitím nástroje polostandardizovaného dotazníku – velikost výběrového souboru pro získání relevantních dat byla stanovena minimálně 30 % všech doprovázejících subjektů,
- fokusní skupiny se zástupci doprovázejících subjektů, odborníků z praxe (PO i OSPOD) – velikost výběrového souboru pro získání relevantních dat byla stanovena 15 % doprovázejících subjektů, nejméně pak 30 osob.

Při podrobnější analýze naplňování práv a povinností pěstounů, povinností doprovázejícího subjektu a čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče byly využity relevantní statistické metody, a to jak kvalitativního, tak i kvantitativního charakteru. Aplikovány byly zejména sekundární analýza, korespondenční analýza a regresní analýza pro sledování vlivu vybraných sociodemografických charakteristik respondenta a charakteristik doprovázejícího subjektu na reálný výkon práv a povinností pěstouna a využití státní podpory.

Vedle uvedeného bylo experty, na základě předem stanovené jednotné osnovy, zpracováno 12 případových studií, mapujících hlavní šetřené okruhy podpory rodin. Přínosem zpracování případových studií experty je využití znalostí místního prostředí a podrobnějšího zachycení veškerých souvislostí, jež mohou mít značný vliv na vnímání institutu doprovázení pěstounských rodin.

Veškeré získané poznatky a zjištění, které vyplynuly z provedených analýz, byly využity pro hledání potřebných řešení a formulaci doporučení ve vztahu ke stanovení práv a povinností při výkonu pěstounské péče a nastavení optimální výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče.

Tabulka č. 10 **Velikost výzkumného souboru podle typu respondentů**

typ subjektu	počet příjemců SPVPP subjektů v roce 2019	potřebný soubor pro výzkum	počet respondentů	poměr respondentů z celkového počtu subjektů příjemců SPVPP
pověřené osoby (PO)	142	43	70	49,3
orgány sociálně právní ochrany dětí (OSPOD)	138	42	69	50,0
CELKEM	280	85	139	49,6

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 11 **Velikost výzkumného souboru podle krajů**

	CELKEM	PO	OSPOD
Moravskoslezský kraj	19	14	5
Středočeský kraj	17	7	10
Ústecký kraj	13	5	8
Zlínský kraj	13	5	8
Jihomoravský kraj	11	5	6
Pardubický kraj	11	7	4
Jihočeský kraj	10	5	5
Kraj Vysočina	10	3	7
Královéhradecký kraj	9	4	5
Hlavní město Praha	6	1	5
Liberecký kraj	6	5	1
Karlovarský kraj	5	4	1
Plzeňský kraj	5	2	3
Olomoucký kraj	4	3	1
CELKEM	139	70	69

Zdroj: vlastní zpracování

V roce 2019 evidoval ÚP ČR celkem 280 příjemců státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Dotazníkového šetření se tedy zúčastnilo 49,6 % z evidovaných doprovázejících subjektů (139 subjektů), z toho polovina byla pověřenou osobou a polovina orgánem sociálně-právní ochrany dětí, a to ze všech krajů České republiky.

Tabulka č. 12 **Velikost výzkumného souboru podle počtu dohod o výkonu pěstounské péče**

OSPOD	1 555
PO	4 222
CELKEM	5 777

Zdroj: vlastní zpracování

ÚP ČR na konci roku 2019 evidoval 11 856 dohod o výkonu pěstounské péče. Výzkumným šetřením dotázané subjekty vykázaly 5 777 dohod, tedy 48,7 % z uzavřených dohod, pracovaly s pěstounskými rodinami, které pečovaly o 7 729 dětí.

Soubor subjektů zapojených do výzkumu lze tak považovat za reprezentativní, tvoří polovinu všech subjektů poskytujících doprovázení a polovinu počtu pěstounských rodin.

3. Rozsah a charakter pěstounské péče v České republice

3.1 Úvod do problematiky

Předmětem studie je doprovázení pěstounských rodin v kontextu státního příspěvku na výkon pěstounské péče, jenž je vyplácen na základě uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče (dále jen dohod) ve výši 48 000 Kč ročně na jednu uzavřenou dohodu. Na jednu pěstounskou rodinu je uzavírána jedna dohoda.

Pěstounské rodiny lze dělit podle několika kritérií:

- 1) zda se jedná o pěstouny na přechodnou dobu nebo osoby, které o dítě pečují dlouhodobě,
- 2) zda byla pěstounská péče zprostředkována či ne,
- 3) zda o dítě pečují příbuzní nebo jiné osoby blízké či cizí osoby.

Pro účely dalšího textu budeme pracovat s těmito kategoriemi pěstounských rodin:

- a) na přechodnou dobu (krátkodobá PP; žadatelé o pěstounskou péči absolvují odbornou přípravu k přijetí dítěte do rodiny a prochází odborným posouzením),
- b) zprostředkováná PP (dlouhodobá PP; žadatelé o pěstounskou péči absolvují odbornou přípravu k přijetí dítěte do rodiny a prochází odborným posouzením),
- c) nezprostředkováná PP (dlouhodobá PP; u této kategorie není proces žádosti o pěstounskou péči, resp. žádost ke konkrétnímu dítěti je podávána přímo na soud; většinou se jedná o příbuzné dítěte, nejčastěji prarodiče).

3.2 Pěstounská péče dle typu

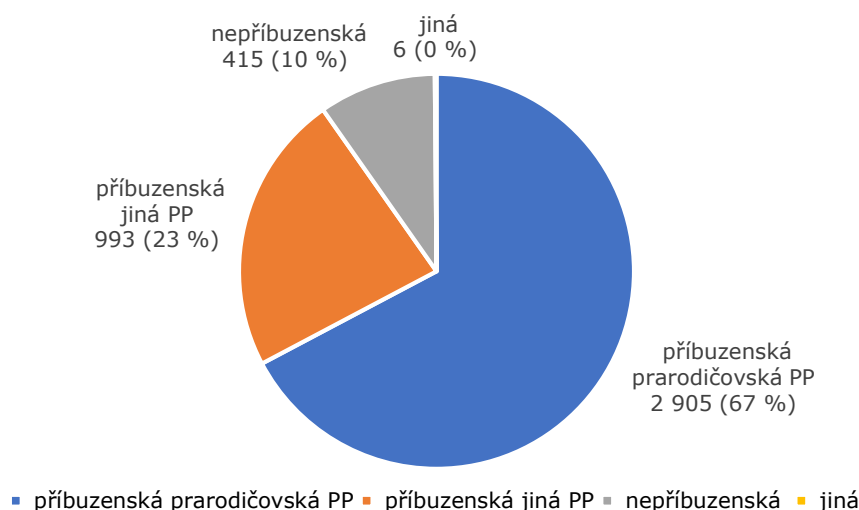
Tabulka č. 13 **Počty doprovázených pěstounských rodin zahrnutých ve výzkumu dle typu pěstounské péče**

počet zprostředkované PP	počet PPPD	počet nezprostředkované PP	CELKEM
1 178	280	4 319	5 777
20 %	5 %	75 %	100 %

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že 75 % pěstounských rodin ve výzkumném souboru přijalo dítě bez absolvování procesu zprostředkování. Pouze 20 % tvoří rodiny se zprostředkovanou pěstounskou péčí a 5 % pěstouni na přechodnou dobu.

Graf č. 1 **Poměr doprovázených pěstounských rodin dle typu nezprostředkované pěstounské péče**

Zdroj: vlastní zpracování

Více jak dvě třetiny nezprostředkované pěstounské péče, 67 % (2 905 rodin v rámci výzkumného souboru), jsou v kategorii příbuzenská prarodičovská péče. Ve 23 % případů (993 rodin v rámci výzkumného souboru) se jedná o péči jiných příbuzných. U 10 % (415 rodin v rámci výzkumného souboru) pěstounských rodin, jejichž péče nebyla zprostředkována, se jedná o jiné pečující osoby než příbuzné. O souběh několika druhů péče se jedná ve 45 případech a o péči jiných typů rodin se jedná v 6 případech (příbuzenská i nepříbuzenská, ke každému dítěti jiná forma pěstounské péče).

3.3 Shrnutí

75 % pěstounských rodin je doprovázeno v nezprostředkované pěstounské péči, tedy rodinách, které nebyly na situaci svěřením dítěte připravovány v přípravách tak, jako je tomu u zprostředkované pěstounské péče. Z toho se ze dvou třetin jedná o péči prarodičovskou.

4. Charakteristika doprovázejících subjektů

4.1 Úvod do problematiky

Doprovázení jako soubor činností podporující pěstounské rodiny v naplnění práv a povinností realizují dva typy subjektů. Prvním z nich jsou především obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Doprovázení je realizováno pracovníky specializovanými na NRP na základě podpory nebo společně s výkonem povinností OSPOD. Ke směřování doprovázení a ostatního výkonu sociálně-právní ochrany dětí v praxi dochází, ačkoli MPSV dlouhodobě metodicky vede OSPODy k oddělování obou agend. Druhým typem subjektu je osoba pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, tedy subjekt soukromé povahy, dle zřízení zpravidla ústav, spolek, obecně prospěšná společnost apod. Tyto subjekty mají pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, jež vydává krajský úřad a pro jehož získání je nutno splnit zákonné podmínky.

Studie se zaměřila na zjištění, jaký podíl zaujímají jednotlivé typy pěstounské péče a jaké typy subjektů (PO, OSPOD) poskytují podporu.

4.2 Pěstounské rodiny dle typu doprovázejícího subjektu

Tabulka č. 14 **Počty doprovázených pěstounských rodin dle typu pěstounské péče a doprovázejícího subjektu**

	počet zprostředkované PP	počet PPPD	počet nezprostředkované PP	CELKEM	podíl na celku
PO	932	211	3 079	4 222	73 %
OSPOD	246	69	1 240	1 555	27 %
CELKEM	1 178	280	4 319	5 777	
podíl na celku	20 %	5 %	75 %		

Zdroj: vlastní zpracování

Z výše uvedené tabulky vybraného vzorku vyplývá, že 73 % pěstounských rodin doprovází PO. Z celkového počtu zprostředkovaných pěstounských rodin je 79 % doprovázeno PO. Z celkového počtu nezprostředkovaných pěstounů je 71 % doprovázených PO. Z celkového počtu pěstounů, které doprovází PO, je 22 % zprostředkovaných. Z rodin doprovázených OSPOD je zprostředkovaných 16 %

Tabulka č. 15 **Počty doprovázených pěstounských rodin dle typu doprovázejícího subjektu a škály počtu rodin**

celkový počet doprovázených rodin v organizaci	PO	OSPOD	CELKEM
do 20	15	40	55
21–50	25	24	49
51–100	21	5	26
100+	9	0	9
CELKEM	70	69	139

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce doprovázejících subjektů, poskytujících podporu maximálně dvaceti rodinám, jsou OSPOD. U typu PO je škála vyrovnaná a ve výzkumném souboru je 9 subjektů poskytujících doprovázení i více jak stovce rodin. Respondent s nejvyšším počtem uvedl 433 rodin (PO), s nejmenším počtem pak 1 rodinu (OSPOD).

Celkový průměrný počet dohod na jeden doprovázející subjekt v rámci výzkumného souboru se pohybuje kolem počtu 41. Nutno doplnit, že OSPOD mají téměř 3x menší počet dohod než PO, tedy průměrně okolo 22 dohod, zatímco PO mají průměrně kolem 60 dohod na jeden subjekt.

Během jednání fokusních skupin se opakovala u různých pracovníků OSPOD zkušenost, že si prarodičovští pěstouni volí raději OSPOD k doprovázení z toho důvodu, že pracovníka OSPOD (případně jeho kolegu) znají a nechtějí, aby do jejich domácnosti chodil ještě někdo další z jiné organizace. Na druhé straně se však pracovníci OSPOD domnívají, že je vhodnější, když doprovází PO než OSPOD, neboť považují práci PO za kvalitní a vůči nim jako úřadu flexibilnější. Jednoznačně však zaznělo, že volba doprovázející organizace klientem je samozřejmostí. Dobrovolný výběr zlepšuje komunikaci, spolupráci a vzájemnou důvěru.

4.3 Shrnutí

Téměř tři čtvrtiny pěstounských rodin ve výzkumném souboru je doprovázeno pověřenými osobami, které hrají významnou roli v podpoře rodin.

OSPOD nejčastěji poskytuje doprovázení malé skupině pěstounských rodin. Celkově mají OSPOD 3x méně dohod než PO, díky čemuž význam PO roste. Subjekty s vysokým počtem doprovázených rodin jsou výhradně PO.

5. Analýza práv a povinností při výkonu pěstounské péče

5.1 Výkon sociálně-právní ochrany v pěstounských rodinách

5.1.1 Úvod do problematiky

Studie se zaměřila na mapování personálních podmínek pro naplňování souboru práv a povinností pěstounů v rámci doprovázení. Výchozím předpokladem bylo, že tento soubor činností je převážně zajišťován, koordinován nebo zprostředkováván klíčovými pracovníky, resp. zaměstnanci pověřené osoby (§ 47b, odst. 5), jejichž kvalifikace je stanovena ZSPOD, § 49a odst. 2). Zásadní činností klíčových pracovníků je průběžné sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a být ve styku s osobou pečující nejméně 1x za dva měsíce, příprava, vyhodnocování plánu průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči v souladu s individuálním plánem péče OSPOD, sledování potřeb pěstounů a svěřených dětí, komunikace s OSPOD, koordinace odborné pomoci, poradenství a celková podpora dle aktuální situace v rodině, uplatňování principů case managementu napříč spektrem práv a povinností dle § 47a ZSPOD.

5.1.2 Kapacita klíčového pracovníka

Schopnost zajistit optimální podporu v pěstounské rodině je závislá na kapacitě klíčového pracovníka, a to v pojetí kvantity i kvality. Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí určuje § 6 vyhl. 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Součástí standardů je rámcové vymezení personálního zabezpečení. Kvalitativní i kvantitativní aspekt kapacity klíčového pracovníka se vzájemně prolíná a nelze jej jednoduše stanovit zejména proto, že rodiny jsou různé, s různými problémy, nejde o standardizované jednotky. Navíc, výkon sociálně-právní ochrany v rodině se proměňuje v čase. Přetížení klíčového pracovníka, jak ukazuje praxe a závěry fokusních skupin, je nejvýznamnějším faktorem fluktuace a ohrožení kontinuity výkonu sociálně-právní ochrany a celkové podpory v rodině.

Tabulka č. 16 **Standardy personálního zabezpečení dle § 6 473/2012 Sb., vyhláška o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí**

Standardy kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany orgány sociálně-právní ochrany „OSPOD“	Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí při poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami podle § 48 odst. 2 písm. d) až f) zákona „PO“
<i>Standard 4 Personální zabezpečení výkonu sociálně-právní ochrany dětí</i>	<i>Standard 6 Personální zabezpečení</i>
<p>4a Orgán sociálně-právní ochrany má v rámci stanovené organizační struktury určen počet pracovních míst a zpracované pracovní profily jednotlivých zaměstnanců zařazených v orgánech sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany.</p> <p>4b Počet zaměstnanců je přiměřený správnímu obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Při výpočtu přiměřeného počtu zaměstnanců orgánu sociálně-právní ochrany je zohledněno kritérium ovlivňující náročnost výkonu sociálně-právní ochrany ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Základním výchozím kritériem je nejméně 1 zaměstnanec na 800 dětí (osob do 18 let věku), které jsou hlášeny k trvalému pobytu ve správním obvodu orgánu sociálně-právní ochrany. Do počtu pracovníků se započítává vedoucí pracovník adekvátně svému zapojení do práce s klienty.</p> <p>4c Orgán sociálně-právní ochrany má v rámci organizační struktury vnitřním předpisem písemně zpracována oprávnění a povinnosti k jednotlivým pracovním pozicím vztahujícím se k výkonu sociálně-právní ochrany, uplatněním specializace zejména pro oblast náhradní rodinné péče, sociální kurately pro děti a mládež a ochrany týraných a zneužívaných dětí a důsledně dbá na to, aby konkrétní pracovní pozice byla vyhrazena výlučně výkonu sociálně-právní ochrany.</p>	<p>6a Pověřená osoba má písemně stanovenou organizační strukturu, počet pracovních míst, kvalifikační požadavky a osobnostní předpoklady a pracovní profily jednotlivých zaměstnanců.</p> <p>6b Organizační struktura a počty zaměstnanců jsou přiměřené rozsahu poskytované činnosti a potřebám cílové skupiny.</p> <p>6c Pověřená osoba má v rámci organizační struktury písemně stanovena oprávnění a povinnosti k jednotlivým pracovním pozicím.</p>
<i>Standard 8 Přijetí oznámení, posouzení naléhavosti a přidělení případu</i>	
<p>8d Každý zaměstnanec zařazený v orgánu sociálně-právní ochrany k výkonu sociálně-právní ochrany pracuje maximálně s 80 rodinami, v případě kurátora pro děti a mládež se 40 rodinami.</p> <p>V případě práce s osobami pečujícími a osobami v evidenci pracuje maximálně se 40 rodinami.</p>	

Standardy kvality pro OSPOD v kritériu 8d stanovují maximální počet rodin při práci s osobami pečujícími a osobami v evidenci na 40. V implementační verzi standardů

5. Analýza práv a povinností při výkonu pěstounské péče

kvality pro PO¹⁴ ani v implementační verzi standardů kvality pro OSPOD¹⁵ není doporučeno stanovovat počty rodin na jednoho klíčového pracovníka pevně. Oba manuály implementace kvality standardů sociálně-právní ochrany dětí zmiňují rámcová hlediska. V manuálu k implementaci standardů pro pověřené osoby je doporučeno, aby maximální počet rodin, které jeden klíčový pracovník současně doprovází, se pohyboval mezi 20–25. Bylo shledáno, že tento počet ještě umožňuje systematickou práci s pěstounskými rodinami a řádné sledování výkonu pěstounské péče. Studie se zaměřila na ověření, zda je tento parametr výkonu sociálně-právní ochrany v praxi dodržován a je-li aktuální.

Tabulka č. 17 **Limity počtu doprovázených rodin dle typu doprovázejícího subjektu ve výzkumném vzorku stanovené subjektem interním pravidlem**

limit počtu rodin na úvazek	počet odpovědí PO	počet odpovědí OSPOD
bez limitu	1	13
9	1	0
10	1	1
12	0	2
15	3	5
16	4	1
18	5	1
19	2	0
20	25	24
21	2	0
22	6	0
23	2	0
24	1	0
25	15	8
30	2	5
35	0	2
40	0	7

Zdroj: vlastní zpracování

Subjekty v rámci výzkumného souboru uvedly stanovení limitů počtu doprovázených rodin dle interních předpisů subjektů od 0 do 40 rodin na jeden úvazek klíčového pracovníka. Maximum limitu u PO činil 30, maximum u OSPOD pak 40. Nejvyšší počet subjektů uvedl limit 20 rodin (35 % u obou typů subjektů). Druhou nejčtenější hodnotou byl sledován limit 25 rodin na jeden úvazek klíčového pracovníka. Průměrný limit u PO

¹⁴ (2014). Manuál implementace kvality standardů sociálně-právní ochrany pro pověřené osoby. Praha: MPSV. Dostupné na: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/manual-implementace-standardu-kvality-SPO-pro-PO.pdf>.

¹⁵ Manuál implementace kvality standardů sociálně-právní ochrany pro orgány sociálně-právní ochrany. Praha: MPSV, 2014. Dostupné na: https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a.

činil 19 rodin. Průměrný limit u OSPOD představoval 20 rodin. Medián hodnot všech dotazovaných subjektů činil 20 rodin na jednoho klíčového pracovníka.

Ze všech dotázaných subjektů využívá výjimek (např. snížení počtu rodin, pakliže jde o rodiny náročné na podporu) ze stanoveného limitu 35 % subjektů (48 subjektů šetřeného souboru). Naopak 65 % subjektů (91 subjektů) výjimku neaplikuje.

Ze 48 subjektů, které využívají výjimku z limitu počtu doprovázených rodin, 85 % (41 subjektů šetřeného souboru) využívá snížení počtu rodin, pokud je v rámci subjektu provázena rodina náročnější na podporu a doprovázení. Signifikantně častěji této formy úpravy zátěže pracovníků využívají PO. V jednotkách případů je interní limit počtu rodin, resp. zátěž pracovníků zohledňována jinými způsoby.

Tabulka č. 18 **Personální zajištění a zátěž doprovázejících subjektů ve výzkumném vzorku**

	PO	OSPOD	CELKEM
počet klíčových pracovníků	309	146	455
výše úvazku klíčových pracovníků	224,1	97,9	322,0
průměrná výše úvazku klíčového pracovníka	0,73	0,67	0,71
počet dohod	4 222	1 555	5 777
počet dětí	5 770	1 959	7 729
průměrný počet dohod na 1 úvazek	18,8	15,9	17,9
počet subjektů	70	69	139
počet subjektů s jediným klíčovým pracovníkem	6	29	35
průměrný počet úvazků klíčových pracovníků na subjekt	3,2	1,4	2,3
průměrná výše limitu počtu rodin na 1 pracovníka	20,5	19,2	19,84
průměrný počet dětí na jeden úvazek	25,7	20,0	24,0

Zdroj: vlastní zpracování

Absolutní počet klíčových pracovníků ve 139 dotázaných subjektech činil 455. Při přepočtu na celé úvazky byla dosažena hodnota 322. Průměrná výše úvazku klíčového pracovníka činila 0,7 úvazku, rozdíl v průměru mezi PO a OSPOD je 5,4 p. b. Průměrný skutečný počet dohod na jeden úvazek představoval 18 rodin. Průměrný skutečný počet dohod na 1 úvazek u PO činil 19 rodin a u OSPOD pak 16 rodin. 35 otázaných subjektů odpovědělo, že mají 1 klíčového pracovníka – z tohoto počtu se v 29 případech jedná o OSPOD (počet doprovázených rodin těchto subjektů činí 2–31). Logicky, v případě PO bylo identifikováno 6 subjektů, které mají jednoho klíčového pracovníka (počet doprovázených rodin těchto subjektů je 11–22).

Průměrný počet úvazků klíčových pracovníků na subjekt dosahoval ve sledovaném vzorku 2,3 úvazku klíčového pracovníka. V případě PO činil průměrný počet úvazků klíčových pracovníků 3,2, v případě OSPOD pak 1,4.

Vzhledem k počtu svěřených dětí se počet dětí na 1 úvazek klíčového pracovníka rovnal počtu v PO 25,7 a u OSPOD 20 dětí.

Odborníci zapojení do výzkumu potvrdili, že počet 20–25 rodin na 1,0 úvazku klíčového pracovníka je optimální.

5.1.3 Shrnutí

Doprovázející subjekty se drží stanovení limitů, tak jak doporučuje implementační manuál ke standardům kvality sociálně-právní ochrany dětí. V případě PO je postup stanovení limitů srozumitelnější, neboť doprovázení lze v rámci všech činností subjektu jasně vymezit. U OSPOD je vymezení složitější, standardy kvality jsou postaveny v personálním zajištění na logice správy území OSPOD a zároveň se u pěstounských rodin, jsou-li pod doprovázením OSPOD, prolíná činnost doprovázejícího klíčového pracovníka a sociálního pracovníka, který dohlíží na rodinu z pozice státní správy OSPOD. Přesto se řada OSPOD drží limitů 20–25 rodin na klíčového pracovníka, ačkoli standard 8d umožňuje limit až 40 rodin.

V PO byli identifikováni klíčoví pracovníci s vyšším úvazkem, než v je tomu u OSPOD, kde je velmi často práce klíčového pracovníka pro doprovázené subjekty kumulována s jinými funkcemi. Klíčový pracovník v PO je mírně vytíženější co do počtu rodin i počtu dětí než v případě OSPOD, avšak průměrně nepřevyšuje počet 20 rodin na jednoho klíčového pracovníka. Tento počet je odborníky na NRP považován za maximální hranici pro poskytnutí kvalitní péče. Doporučený limit činí 20–25 rodin.¹⁶

Čtvrtina šetřených subjektů uvedla, že pro doprovod pěstounských rodin mají k dispozici pouze 1 klíčového pracovníka. Nutno dodat, že naprostou většinu těchto odpovědí uvedli zástupci OSPOD. Dotázaní odborníci v rámci provedených fokusních skupin v této souvislosti upozornili na skutečnost, že existence jediného klíčového pracovníka je značným rizikem pro doprovázené rodiny, pokud neexistuje zastupitelnost pracovníka. Tato situace vzniká zejména u těch doprovázejících subjektů, kde je malý počet pěstounských rodin. V případě OSPOD se tomuto riziku nelze vyhnout, protože OSPOD musí ze zákona uzavřít dohody vždy, pokud si pěstoun nepřeje uzavřít dohodu s pověřenou organizací. Zároveň v případě OSPOD nejde o vysoké riziko, protože na obci s rozšířenou působností jsou v rámci OSPOD k dispozici další kompetentní sociální pracovníci, kteří tak mohou zastoupit.

Celková průměrná kapacita úvazků klíčových pracovníků je výrazně vyšší u PO, což odpovídá skutečnosti, že doprovází 73 % pěstounských rodin zahrnutých ve výzkumném souboru.

5.2 Kvalifikace pracovníků pověřené osoby k výkonu uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče

5.2.1 Úvod do problematiky

Činnosti osoby pověřené k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče jsou vykonávány zaměstnanci pověřené osoby. Kvalifikaci pracovníka v sociálně-právní ochraně dětí určuje ZSPOD. Kvalifikací se dále zabývá vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jejíž součástí jsou v přílohách stanovené standardy kvality sociálně-právní

---

¹⁶ <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/manual-implementace-standardu-kvality-SPO-pro-PO.pdf>

ochrany. Ty vnáší do činnosti SPOD pozici sociálního pracovníka, jehož kvalifikace je upravená zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen také ZSS).

Studie se zaměřila na zjišťování skutečného stavu kvalifikace klíčových pracovníků vykonávajících doprovázení a soulad s legislativou.

Tabulka č. 19 **Kvalifikace klíčových pracovníků**

	PO	OSPOD	CELKEM
počet klíčových pracovníků	309	146	455
počet klíčových pracovníků splňujících odbornou způsobilost podle ZSS	281	138	
počet klíčových pracovníků splňujících odbornou způsobilost podle ZSPOD	308	146	

Zdroj: vlastní zpracování

Šetřením získaná data ukazují, že v PO pracuje 9 % a v OSPOD téměř 6 % klíčových pracovníků bez odborné způsobilosti sociálního pracovníka dle ZSS.

5.2.2 Shrnutí

Pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu dětí u pověřené osoby musí splňovat odbornou způsobilost dle § 49a ZSPOD. Pokud však pracují u PO na pozici, kde vykonávají činnosti dle § 109 ZSS (tedy mají vykonávat sociální práci), musí splňovat předpoklady pro výkon sociálního pracovníka dle § 110 ZSS. Příloha k prováděcí vyhlášce k ZSPOD stanovuje jednoznačně pro PO povinnost mít vždy určeného sociálního pracovníka pro práci s dítětem a osobou pečující nebo osobou v evidenci. Přesto 9 % klíčových pracovníků tuto podmínku nesplňuje. MPSV dlouhodobě metodicky vede doprovázející subjekty k naplňování kvalifikačních podmínek.

5.3 Další profese v rámci doprovázení

5.3.1 Úvod do problematiky

V souboru všech činností doprovázení jsou zaměstnáváni i další zaměstnanci splňující při výkonu přímé práce s klienty kvalifikace dle ZSPOD.

Studie se zaměřila na zjišťování toho, jaké další profese/pozice mají podíl na realizaci práv a povinností při výkonu pěstounské péče.

Zjištěny byly tyto profese/pozice: metodik PP, koordinátor vzdělávání, pracovníci zajišťující krátkodobou péči a dlouhodobou péči, odborní pracovníci (psychologové atd.), lektoři.

5.3.2 Shrnutí

Z výzkumného šetření vyplývá, že hlavními nositeli doprovázení jsou sociální pracovníci. Tyto doplňují ještě další profese, které jsou však z celkového hlediska v menšině. Významnější podíl ze spektra profesí potom mají pouze ostatní odborní pracovníci, jimiž jsou zejména psychologové a terapeuti. Od tohoto zjištění se dále odvíjí šetření v oblasti nákladů na tyto pracovníky.

5.4 Sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče (intervence)

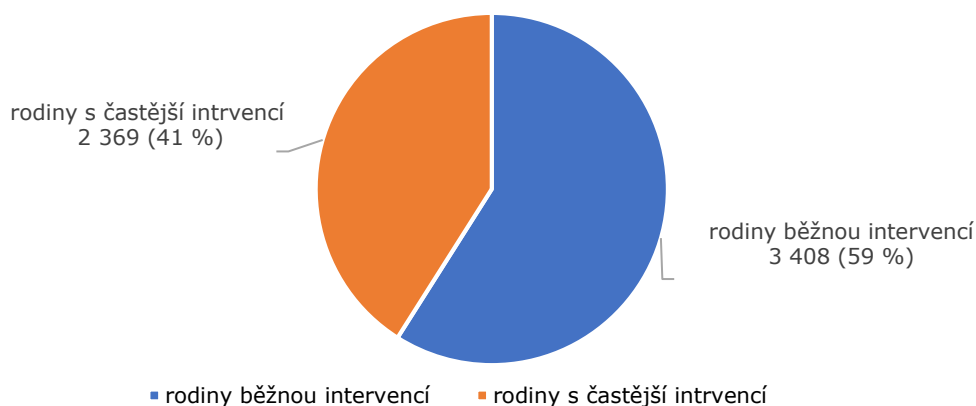
5.4.1 Úvod do problematiky

Doprovázející subjekt je povinen sledovat naplňování dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím svých zaměstnanců. Tito jsou povinni minimálně jednou za 2 měsíce být v osobním styku s osobou pečující nebo osobou v evidenci a s dětmi svěřenými do její péče. Pěstoun je povinen sledování dohody o výkonu pěstounské péče umožnit.

Cílem návštěvy v rodině a dalších forem kontaktů je sledování výkonu PP, tedy naplňování práv a povinností plynoucích z dohody a ověření, že péče o svěřené dítě probíhá dle plánu průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči, který vytváří doprovázející subjekt společně s osobou pečující a dítětem, a jenž zároveň vychází z individuálního plánu ochrany dítěte stanoveným OSPOD.

Studie se zaměřila na četnost intervencí v rodině, tedy návštěv v rodině, případně jiné formy kontaktu s rodinou, vyhodnocení, zda je zákonné nastavení frekvence minimálně 1x za dva měsíce optimální. Mezi návštěvy (intervence) není zahrnuto vykonávání asistovaných kontaktů, odborné služby či případové konference.

Graf č. 2 **Poměr rodin s celkovou potřebou častější intervence podle výzkumného souboru dotázaných subjektů**

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 20 **Zátěž častější intervencí dle počtu rodin a typu subjektu**

typ	počet rodin	% ze všech rodin s častější intervencí	počet subjektů	% ze všech subjektů poskytujících častější intervenci
PO	1 991	84,0	69	56,6
OSPOD	378	16,0	53	43,4
CELKEM	2 369		122	

Zdroj: vlastní zpracování

Šetření ukázalo, že 84 % rodin, jejichž celková situace potřebuje častější intervenci než 1x za dva měsíce, je doprovázeno PO. Dále vyplynulo, že 57 % subjektů, které mají rodiny, jejichž celková situace potřebuje častější intervenci, jsou PO. V 59 % rodin, které doprovází dotázané subjekty, je dostačující zákonem určená intervence 1x za dva měsíce. Naopak v případě 41 % doprovázených rodin jejich celková situace potřebuje intervenci a dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče vzhledem k péči o svěřené dítě častěji než 1x za dva měsíce. 88 % dotázaných subjektů tak doprovází rodiny náročnější na intervence.

Dle zástupců OSPOD ve fokusních skupinách vnímají mnohdy podporu poskytovanou PO jako nadstandardní – OSPOD ponechávají více kompetencí pěstounům, méně často tak intervenují.

5.4.2 Shrnutí

Většina subjektů doprovázejících pěstounské rodiny realizuje intervence ve vyšší frekvenci, než je zákonem nastavené minimum osobního kontaktu s dítětem a pěstounem 1x za 2 měsíce. Podíl rodin, které potřebují vyšší podporu, dosáhl ve sledovaném souboru 41 %. Většina rodin náročnější na podporu je doprovázena PO, nelze však přesně určit objektivní potřebu intervence, neboť byl identifikován rozdíl mezi vnímáním potřebnosti intervence mezi PO a OSPOD. Podpora v takových rodinách v oblasti sociální práce je tak dražší. Vzhledem k dalším zjištěním studie dále v textu, kdy SPVPP je v 69 % čerpán na osobní náklady zejména sociálních pracovníků, je tato činnost považována za klíčovou a počet intervencí přímo ovlivňuje finanční náročnost práce s rodinou (vzhledem k SPVPP). Vyšší nákladovostí jsou tedy zatíženy PO.

5.5 Celkové využití práv a povinností při výkonu pěstounské péče

5.5.1 Úvod do problematiky

Jak již bylo výše zmíněno, ZSPOD určuje pěstounům i doprovázejícím subjektům soubor práv a povinností, které podporují schopnost rodiny pečovat o svěřené dítě.

Studie se zaměřila na zjišťování, jaké okruhy podpory doprovázejících subjektů jsou nejvíce využívány.

5. Analýza práv a povinností při výkonu pěstounské péče

Tabulka č. 21 **Využití služeb doprovázení v % dle typu subjektu**

druh služby	typ subjektu	% využití pěstouny						medián v %
		0	0,1-20	21-40	41-60	61-80	81-100	
Poskytnutí pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě formou krátkodobé péče v zákonem daných situacích „krátkodobá péče“	PO	8	33	12	11	4	2	6,5
	OSPOD	38	19	2	2	6	2	
Zajištění celodenní péče o svěřené dítě v rozsahu alespoň 14 dnů „respit“	PO	4	9	12	21	18	6	50
	OSPOD	14	7	14	18	8	8	
Zprostředkování odborné pomoci (konkrétně: psychologické, terapeutické nebo jiné odborné) „odborná pomoc“	PO	1	24	25	13	4	3	22
	OSPOD	12	31	22	2	1	2	
Zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích „vzdělávání“	PO	1	3	0	0	5	61	98
	OSPOD	4	4	2	2	8	49	
Poskytování pomoci při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti svěřeného dítěte s rodiči a dalšími osobami blízkými, příp. asistovaný kontakt „asistovaný kontakt“	PO	4	27	19	5	9	6	11
	OSPOD	33	26	5	2	2	2	

Zdroj: vlastní zpracování

Doprovázející subjekty v rámci své činnosti poskytují soubor služeb daných zákonem. Vyjma „vzdělávání“, které je dáno pěstounům povinně, je využití těchto služeb závislé na sociální situaci pěstounské rodiny, aktuálních problémech v rodině, individuálním plánu ochrany dítěte a spolupráci pěstounské rodiny. Uvedené využití názorně přibližuje tabulka výše, která v procentních intervalech reflektuje rok 2019. Je z ní patrné, že nejvíce využívané je „vzdělávání“, medián využití všech dotázaných subjektů činí 98 %. Služba „respit“ vykazuje medián využití všech dotázaných subjektů ve výši 50 %. Medián využití všech dotázaných subjektů u služby „odborná pomoc“ činí 22 %. Medián využití všech dotázaných subjektů u služby „asistovaný kontakt“ představuje 11 %. Medián využití všech dotázaných subjektů u služby „krátkodobá péče“ je roven 6,5 %.

Dle závěrů fokusních skupin jsou všechny zákonem stanovené činnosti potřebné pro optimálně stanovený rozsah podpory v pěstounských rodinách.

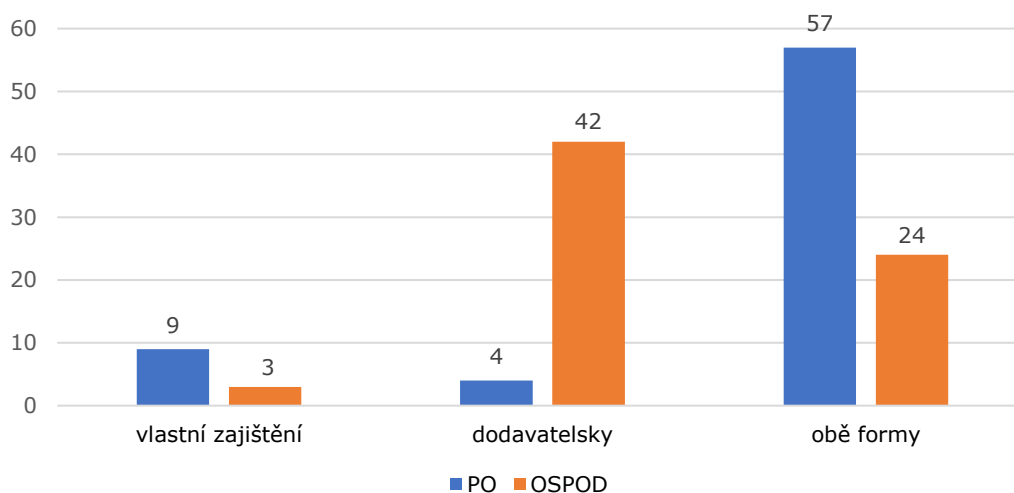
V rámci zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě jsou realizovány formy prezenčních vzdělávání (včetně víkendových setkání), e-learning, webináře, filmy, četba odborné literatury. Jako nejefektivnější je vnímáno prezenční vzdělávání. Za zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě označují odborníci i facilitátorem řízenou výměnu zkušeností mezi pěstouny (moderované diskusní semináře) a doporučují ji proto k metodickému zařazení mezi uznatelnou formu vzdělávání. Důležitá jsou také témata vzdělávání jako např. finanční gramotnost, zdravá

výživa. Odborníci z praxe doporučují upravit metodiku čerpání SPVPP tak, aby uznatelným nákladem byl i vyšší počet vzdělávacích hodin, než je tomu v současnosti, tedy 24 hodin.

Odborníci z praxe mají ambivalentní názor na financování „respitní péče“. Část se přiklání k tomu, že je to další dávka, část vnímá financování jako jediný způsob, jak mohou děti z pěstounských rodin získat možnost podívat se do jiného, mnohdy jediného podnětného prostředí. Je všeobecná shoda dotázaných odborníků na tom, že pěstoun by měl úhradu za pobyt dítěte spolufinancovat, plné úhrady ze SPVPP jsou tedy nežádoucí. Financování „respitu“ je formou konkurenčního boje mezi PO, kdy často pěstoun volí ten doprovázející subjekt, který poskytuje vyšší dotaci na tábor či jiný pobyt dítěte. Odborná pomoc je významnou formu podpory, kterou je nutno prosazovat a hradit i nadále. Kompetentní k vyhodnocení potřebnosti je klíčový pracovník, ten také využití indikuje. Zásadní je u této části doprovázení nestanovovat limit, ponechat využití na klíčovém pracovníkovi.

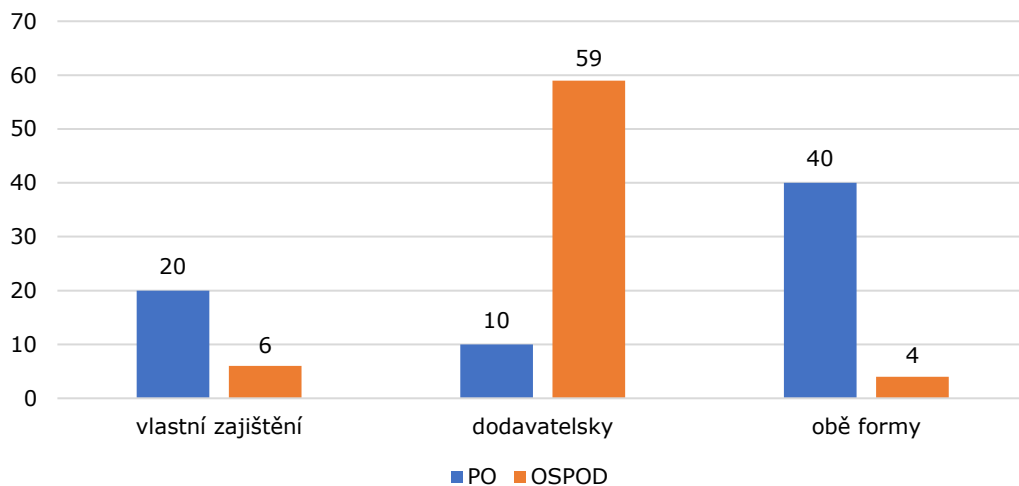
Graf č. 3 **Forma zajištění vzdělávání**

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedeného grafu je zřejmé, že 81 dotázaných subjektů (tj. 58 %) kombinuje obě formy zajišťování vzdělávání, tedy využívá vlastních zdrojů i externích zdrojů a vzdělávání nakupuje. Výhradně dodavatelsky zajišťuje vzdělávání 46 subjektů (tj. 33 %), přičemž většina je OSPOD. Výhradně vlastními zdroji zajišťuje vzdělávání 12 dotázaných subjektů (tj. 9 %), přičemž většina je PO.

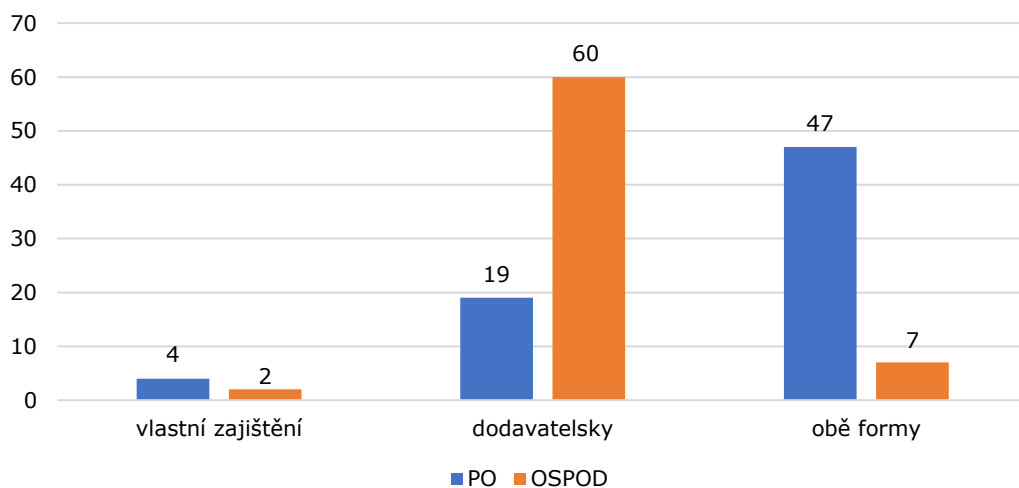
Graf č. 4 **Forma zajištění krátkodobé péče**

Zdroj: vlastní zpracování

Graf ukazuje, že 44 dotázaných subjektů (tj. 32 %) kombinuje obě formy zajišťování krátkodobé péče, využívá jak vlastních zdrojů, tak i externích zdrojů a péči nakupuje. Výhradně dodavatelsky zajišťuje krátkodobou péči 69 subjektů (tj. 50 %), přičemž většina je OSPOD. Výhradně vlastními zdroji zajišťuje krátkodobou péči 26 dotázaných subjektů (tj. 18 %), přičemž většina je PO.

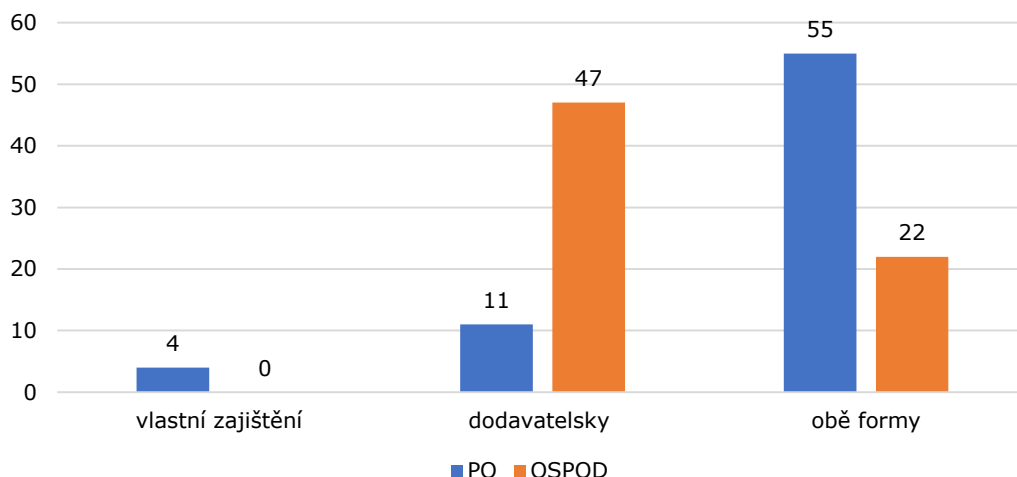
Graf č. 5 **Forma zajištění respit**

Zdroj: vlastní zpracování

54 dotázaných subjektů (tj. 39 %) kombinuje obě formy zajišťování „respitu“, kdy využívá vlastních zdrojů i externích zdrojů a péči nakupuje, většinou se jedná o PO. Výhradně dodavatelsky zajišťuje „respitní péči“ 79 subjektů (tj. 57 %), přičemž většina je OSPOD. Výhradně vlastními zdroji zajišťuje „respitní péči“ 6 oslovených subjektů (tj. 4 %), přičemž většina se jedná o PO.

Graf č. 6 **Forma zajištění odborných služeb**

Zdroj: vlastní zpracování

Data ukazují, že 77 dotázaných subjektů (tj. 55 %) kombinuje obě formy zajišťování odborných služeb a využívá tak vlastních zdrojů i externích zdrojů a služby nakupuje, většina z těchto subjektů je PO. Výhradně dodavatelsky zajišťuje odborné služby 58 subjektů (tj. 42 %), přičemž většina z nich je OSPOD. Výhradně vlastními zdroji zajišťují odbornou pomoc 4 subjekty (tj. 3 %), přičemž všechny jsou PO.

Doprovázení je odborníky z praxe vnímáno jako zásadní oblast podpory pěstounské péče. Uvádí rovněž, že příbuzenská pěstounská péče je velmi specifická a než o doprovázení se jedná spíše o sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (dále také jen „SAS“) analogicky k § 65 zák. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

5.5.2 Shrnutí

Doprovázející subjekty v rámci své činnosti poskytují soubor služeb daných zákonem, a to dle individuálních potřeb. Všechny stanovené činnosti jsou potřebné pro optimální rozsah podpory. Celkově je využití služeb u doprovázejících subjektů typu OSPOD výrazně nižší než u subjektů PO. Důvodem je dle odborníků z praxe zejména nižší flexibilita obecního úřadu obce s rozšířenou působností, nutnost soutěžení zakázek a další postupy v rámci jednotlivých obecních úřadů obcí s rozšířenou působností apod.

Z logiky duality práva i povinnosti vzdělávat je nejvyužívanější službou zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě, využívají ji všichni pěstouni, vyjma marginálních případů, kdy se pěstouni zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě vyhýbají fluktuací mezi subjekty, či z důvodu nemoci apod. Odborníci z praxe poukazují na to, že současná sankce za neplnění povinností, tedy

vypovězení dohody, není dostatečně účinná. Přestože zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě pěstounů zejména v nezprostředkované pěstounské péči je zásadní podporou směrem k optimální péči o dítě, není prakticky vymahatelná. Jako nejzásadnější vnímají odborníci z praxe prezenční vzdělávání, které slouží zároveň jako svépomocné skupiny, kdy si pěstouni přirozeně vyměňují zkušenosti. Nicméně, je nutné se zabývat rovněž jinými vzdělávacími metodami, moderovanými diskusními semináři, distanční výukou, samostudiem apod. s efektivním ověřením nabytých informací.

Odborníci z praxe doporučují upravit metodiku čerpání SPVPP tak, aby uznatelným nákladem byl i vyšší počet vzdělávacích hodin, než je tomu v současnosti, tedy 24 hodin.

Druhou nejvýznamnější službou je „respit“, jež využívá 50 % pěstounů. Značným motivem pro využití je částečné financování ze strany doprovázejících subjektů, zároveň je to „PR nástroj“ části doprovázejících subjektů typu PO, kterým se snaží přilákat pěstouny a uzavřít s nimi dohodu.

Odborná pomoc je významnou formou podpory, kterou je nutno prosazovat a hradit. Využívá ji 22 % pěstounů. Kompetentní k vyhodnocení potřebnosti je klíčový pracovník, ten také využití indikuje. Zásadní je u této části doprovázení nestanovovat limit, ponechat využití na klíčovém pracovníkovi. Pracovníci OSPOD ani PO nevnímají zneužívání nebo nadužívání této služby.

Asistovaný kontakt využívá 11 % pěstounů.

OSPOD dle zjištění zajišťují tyto služby z většiny dodavatelsky, zatímco PO využívají obě formy.

5.6 Výkon práv pěstouna vzhledem k SPVPP souvisejících s počtem svěřených dětí

5.6.1 Úvod do problematiky

Počet přijatých dětí v rodině má vliv zejména na realizaci těchto služeb:

- a) poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče;
- b) právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let, dále jen „respit“;
- c) právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců, které dle instrukce náměstkyně ministryně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019 lze čerpat i na děti svěřené a vlastní.

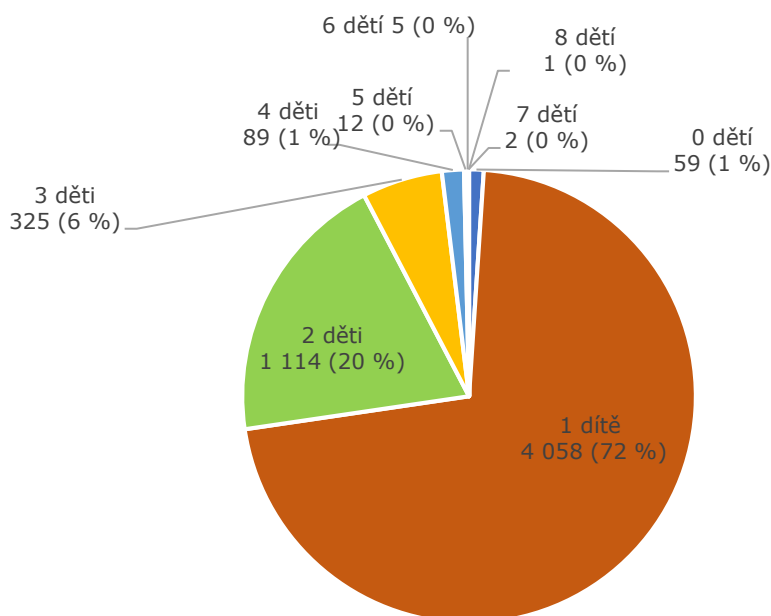
Z tohoto důvodu se studie zaměřila také na počet svěřených dětí v rodinách, neboť toto má přímou souvislost se vznikajícími náklady na zajištění práv a povinností při výkonu pěstounské péče a čerpání SPVPP. Výše dávky SPVPP se neliší v počtu dětí, ale je přiznána vždy za rodinu jako celek.

Tabulka č. 22 **Rodiny dle počtu svěřených dětí a typu doprovázejícího subjektu**

počet svěřených dětí v rodině	absolutní počet		podíl v %	
	PO	OSPOD	PO	OSPOD
0*	48	11	1,2	0,7
1	2 933	1 125	70,4	75,1
2	835	279	20,0	18,6
3	260	65	6,2	4,3
4	73	16	1,8	1,1
5	11	1	0,3	0,1
6	3	2	0,1	0,1
7	2	0	0,0	0,0
8	1	0	0,0	0,0
CELKEM	4 166	1 499		

* počet pěstounů na přechodnou dobu, kteří k 31. 12. nepečovali

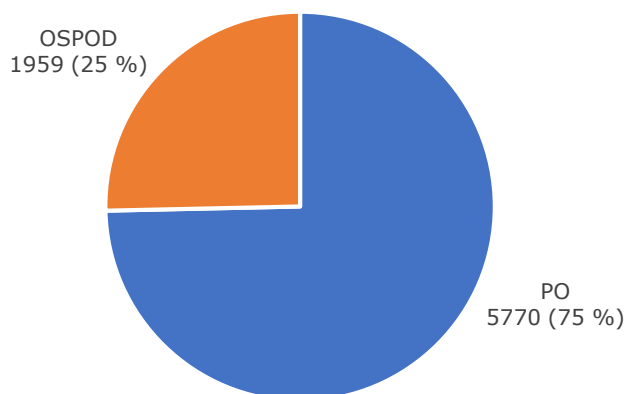
Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 7 **Rodiny dle počtu svěřených dětí celkem**

Zdroj: vlastní zpracování

Ve výzkumném souboru pečují pěstounské rodiny celkem o 5 665 dětí. 72 % z nich pečují o jedno svěřené dítě a 20 % pak o 2 děti. 73 % svěřených dětí je v rodinách, které doprovází PO. V rámci počtu dětí svěřených v rodinách doprovázených PO jsou doprovázeny i početnější rodiny, naopak u rodin doprovázených OSPOD je 75 % rodin s jedním svěřeným dítětem, rodiny s třemi a více dětmi nedosahují ani 6 % rodin v doprovázení OSPOD. PO doprovází 70 % rodin s jedním svěřeným dítětem a také mnohačetné rodiny.

Graf č. 8 **Podíl dětí v pěstounských rodinách v % dle typu doprovázejícího subjektu**

Zdroj: vlastní zpracování

75 % dětí z dotázaných subjektů je v rodinách, které doprovází PO (ačkoli parametricky je ve výzkumném souboru 50 % PO). 25 % dětí je v rodinách doprovázených OSPOD.

5.6.2 Shrnutí

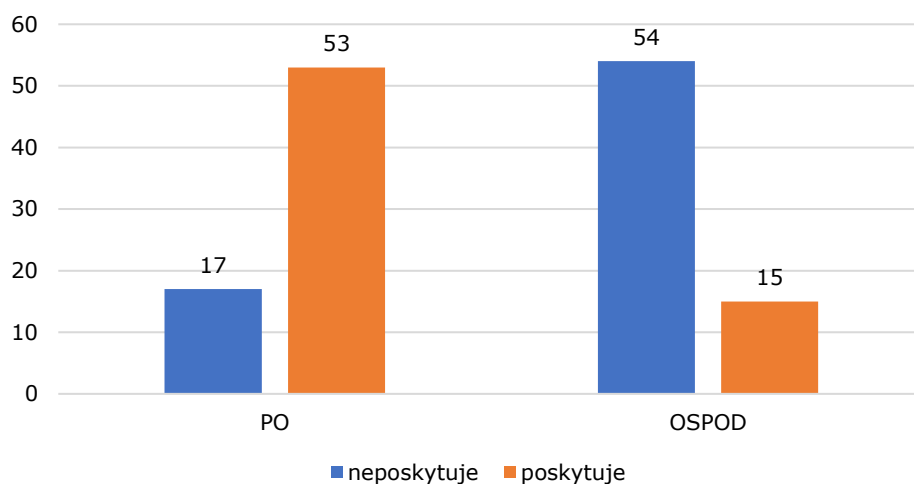
I tato část studie potvrzuje význam zastoupení PO v doprovázení pěstounských rodin, neboť tři čtvrtiny svěřených dětí jsou v rodinách doprovázených PO. Zároveň v čerpání SPVPP jsou více zatíženy PO, neboť část výkonu práv a povinností při výkonu pěstounské péče je přímo závislá na počtu svěřených dětí, je to zejména krátkodobá péče, „respitní péče“ a odborná pomoc.

5.7 Další potřeby pěstounů související s právy a povinnostmi při výkonu pěstounské péče

5.7.1 Úvod do problematiky

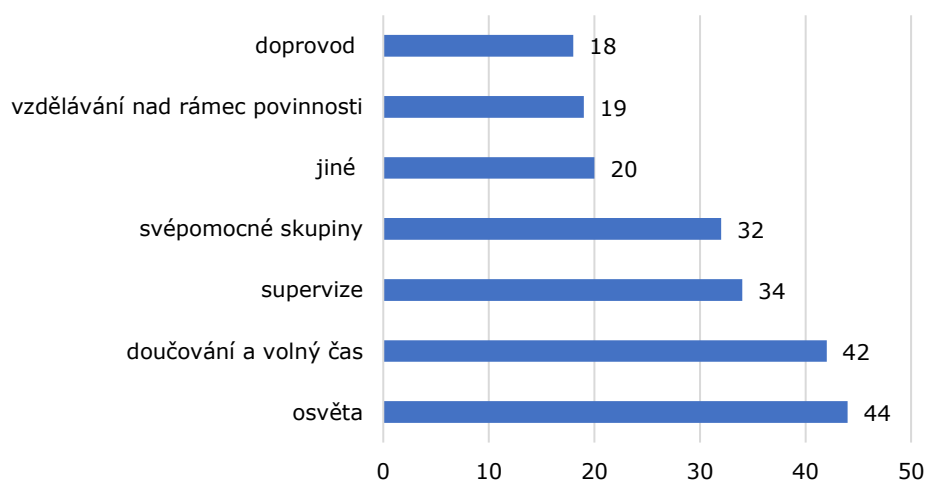
V rámci výkonu praxe doprovázení mají doprovázející subjekty řadu zkušeností a vnímají potřeby rodin jako celek. Dalším tématem studie bylo zmapovat, zda současný komplex podpory nastavený zákonem je dostačující, nebo existují potřeby doprovázených rodin, které spektrem možných činností nelze uspokojit. Dotazovány byly doprovázející subjekty.

Graf č. 9 **Poskytování dalších služeb pěstounům**

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 10 **Poskytování dalších služeb pěstounům**

Zdroj: vlastní zpracování

76 % dotázaných subjektů PO poskytuje pěstounům další služby související s podporou rodin. U subjektů SPOD je výsledek šetření opačný. V tomto případě je nutno zohlednit skutečnost, že PO jsou nestátní neziskové organizace, kde je činnost na uvážení vedení subjektu. U OSPOD je situace jiná, neboť veřejný sektor vykonává především činnosti uložené legislativou.

Ze škály dalších poskytovaných činností pro pěstounské rodiny je nejčastěji subjekty poskytována osvěta s tematikou náhradní rodinné péče směrem k veřejnosti (44 subjektů), následuje doučování a volnočasové aktivity (42 subjektů), dále supervize pro osoby pečující, a to nad rámec kontaktů s klíčovým pracovníkem či individuální zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě s psychologickou podporou (34 subjektů). Následují svépomocné skupiny náhradních rodin (32 subjektů),

vzdělávání nad rámec zákonné povinnosti poskytuje 19 subjektů a doprovod na volnočasové aktivity do školských zařízení poskytuje 18 subjektů. Zjišťování zdroje financování těchto služeb nebylo předmětem výzkumného šetření. 20 subjektů uvedlo, že poskytuje ještě další služby.

Tabulka č. 23 **Preference doprovázejících subjektů k poskytování dalších služeb souvisejících s doprovázením**

druh služby	počet subjektů
svépomocné skupiny	74
doučování	95
jiné	57

Zdroj: vlastní zpracování

Dotázané subjekty preferují poskytování služeb souvisejících s doprovázením, které považují za vhodné pro pěstounské rodiny a nyní je nelze financovat z SPVPP. 68 % dotázaných subjektů (95 subjektů) by rádo poskytovalo a ze SPVPP financovalo doučování pro svěřené děti pěstounů. 53 % dotázaných subjektů (74 subjektů) by rádo poskytovalo službu svépomocných skupin. 57 subjektů uvedlo ještě další preference.

Aktuální potřeby pěstounských rodin jsou širší, než v současné době umožňují zákon a financování podpory ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Doučování dětí svěřených do péče bylo rozsáhlým tématem diskuse odborníků zapojených do výzkumu. Odborníci z praxe se shodují se závěry výzkumu, které jednoznačně ukazují, že 74 % pěstounských rodin pečuje o děti v rámci nezprostředkované pěstounské péče. Z toho je 67 % péče prarodičovská a informace z doprovázejících subjektů jednoznačně identifikují neschopnost prarodičů „držet krok se školou“ jako velký problém. Velké množství pověřených osob organizuje tuto podporu mimo SPVPP z jiných zdrojů, případně ji organizuje a pěstoun ji hradí ze svých zdrojů. Nicméně, odborníci z praxe se neshodují na řešení hradit doučování ze zdrojů SPVPP a vnímají tento krok jako „přepečování“ a přebírání odpovědnosti z jiných složek podpory rodiny. Doučování by mělo být zájmem školského systému. Alternativou jsou potom dobrovolníci. Dále se ukázalo, že součástí podpory by měla být dobrovolná účast pěstounů v řízených svépomocných skupinách. Rodiny by měly mít možnost setkávat se a vyměňovat si zkušenosti, vzájemně si pomáhat. Avšak tuto činnost je třeba profesionálně řídit a finančně podporovat.

5.7.2 Shrnutí

Doprovázející subjekty reflektují aktuální potřeby pěstounských rodin a na jejich základě doporučují, nad rámec zákonem stanovených činností, podporovat i řízené svépomocné skupiny a stanovit parametry této činnosti metodicky.

5.8 Ukončování dohod o výkonu pěstounské péče

5.8.1 Úvod do problematiky

Dle dikce § 47b ZSPOD obecní úřad obce s rozšířenou působností jako OSPOD navrhuje pěstounovi uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, která upraví podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností založených v § 47a a současně informuje o možnosti uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče se stanovenými subjekty. Může jimi být příslušný místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, nebo jiný obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba. Principiálně jde o povinnost pěstouna dohodu uzavřít, ale může si svobodně zvolit, který oprávněný subjekt bude doprovázení provádět. Zároveň pěstoun může, na rozdíl od doprovázejících subjektů, vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez udání důvodu.

Dle § 47c dohoda o výkonu pěstounské péče trvá po dobu, po kterou:

- a) trvá pěstounská péče,
- b) trvá péče fyzické osoby, které bylo před rozhodnutím soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče dítě rozhodnutím soudu dočasně svěřeno do péče osoby, která má zájem stát se pěstounem,
- c) je osoba rozhodnutím krajského úřadu vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu,
- d) je fyzická osoba poručníkem, jestliže o dítě osobně pečuje, nebo
- e) probíhá soudní řízení o ustanovení fyzické osoby poručníkem dítěte, k němuž nemá vyživovací povinnost.

Obecní úřad, obecní úřad obce s rozšířenou působností, krajský úřad nebo pověřená osoba mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče

- a) pro závažné nebo opakované porušování povinností, ke kterým se osoba pečující nebo osoba v evidenci zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče,
- b) pro opakované maření sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče nad výkonem pěstounské péče,
- c) pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez vážného důvodu na straně osoby v evidenci.

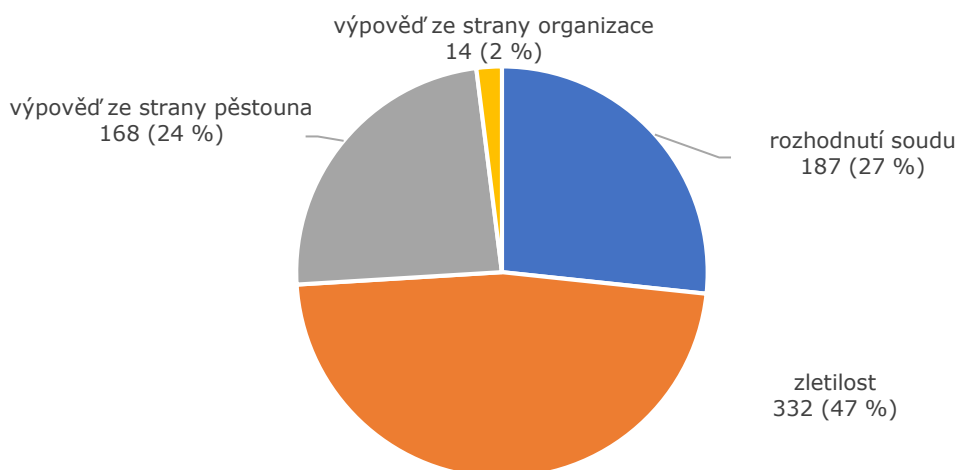
Z praxe vyplývá jako problematický jev ukončování dohod a přechody pěstounů mezi doprovázejícími subjekty s cílem vyhnout se povinností při výkonu pěstounské péče. Součástí studie tak také bylo zjišťování, jak často je toto právo pěstounů využíváno.

5.8.2 Ukončování dohod

V roce 2019 byla nejčastějším důvodem ukončení dohod o výkonu pěstounské péče s doprovázejícím subjektem zletilost dítěte, a to ve 47 % sledovaných subjektů (332 dohod). Z důvodu rozhodnutí soudu byla dohoda ukončena ve 27 % případů (187 dohod). Z důvodu výpovědi ze strany pěstouna byla dohoda ukončena v 24 % případů (168 dohod) a z důvodu výpovědi ze strany subjektu pak ve 2 % případů (14 dohod).

Mezi nejčastější důvody ukončení dohod ze strany pěstounů patří zejména stěhování pěstounů mimo působnost doprovázejícího subjektu, nenaplnění očekávání pěstouna, nesoulad na pojmu „nejlepší zájem dítěte“, neférové přetahování pěstounů jiným subjektem pod příslibem větších výhod (např. vyšší příspěvek na respit) nebo menších povinností (nedůslednost v naplňování povinnosti vzdělávat se). Jak dále z výzkumu vyplynulo, z důvodu dodržení kontinuity podpory pro naplnění celého spektra povinností obou smluvních stran je nutné střídání doprovázejících subjektů omezit. Za ideální je respondenty považováno ukončení dohod ze strany pěstouna maximálně 2x ročně a to k 31. 12. a 30. 6. v případě výpovědi bez udání důvodu.

Graf č. 11 **Poměr důvodů ukončení dohod o výkonu pěstounské péče v % (2019)**

Zdroj: vlastní zpracování

5.8.3 Shrnutí

Doprovázení je realizováno na smluvním principu, přičemž pěstouni mohou vypovědět dohodu kdykoli bez udání důvodu, doprovázející subjekty mají důvody zákonem vymezeny. Odborníci z praxe navrhují z důvodu dodržení kontinuity podpory pro naplnění celého spektra povinností obou smluvních stran omezení možnosti výpovědi maximálně 2x ročně, a to vždy ke konci pololetí, obdobně jako je tomu u zdravotních pojišťoven.

5.9 Analýza rozdílů činností realizovaných v rámci doprovázení s činnostmi vybraných druhů sociálních služeb

5.9.1 Úvod do problematiky

Výzkum se v rámci realizace fokusních skupin a modelování výpočtů SPVPP analogicky opírá o podobnosti a souvislosti se sociálními službami, zejména pak ranou péčí a sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi. V rámci diskusí zaznívaly úvahy, v čem jsou činnosti obdobné, kde se služby doplňují, co je úlohou každé z typů činností a služeb.

Řada osob pověřených k výkonu sociálně-právní ochrany dětí dle ZSPOD je současně registrovaným poskytovatelem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Raná péče (dále také jen „RP“) je preventivní sociální služba poskytována registrovanými poskytovateli dle § 54 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

5.9.2 Raná péče

§ 54 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

(1) Raná péče je terénní služba, popřípadě doplněná ambulantní formou služby, poskytovaná dítěti a rodičům dítěte ve věku do 7 let, které je zdravotně postižené, nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Služba je zaměřena na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Služba je poskytována převážně terénní formou přímo v bydlišti rodiny. Poradce/poradkyně rané péče podporuje rodiče při pochopení a zvládnutí potřeb dítěte se zdravotním postižením nebo s ohrožením vývoje a souvisejících potřeb dalších členů rodiny. Pomáhá rodičům dosáhnout maximálního možného rozvoje dítěte v jeho přirozeném prostředí. Podporu vývoje dítěte poskytuje s ohledem na jeho specifické potřeby, proto se jednotliví poskytovatelé služby rané péče liší ve své odbornosti (jiné pracoviště je třeba zvolit, pokud rodina vychovává dítě s Downovým syndromem, jiné, pokud má dítě postižení sluchu apod.).

5.9.3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

§ 65 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

(1) Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi patří mezi sociální služby, které **lze poskytovat přímo v přirozeném prostředí klienta** a dosáhnout tak žádoucích změn ve fungování rodiny. Úkolem sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je zabránit zhoršování nepříznivé životní situace. Hlavním záměrem pak je dosáhnout zlepšení životní úrovně rodiny, a to také díky zvýšení sociálních dovedností jejich jednotlivých členů. Cílem je dosáhnout toho, aby rodina byla samostatně schopná zvládat problémy každodenního života a zajistit tak svým dětem v rámci svých možností odpovídající prostředí k jejich všestrannému vývoji.

5.9.4 Výkon sociálně-právní ochrany pověřenými osobami

§ 48 zákon o sociálně-právní ochraně dětí uvádí, že:

(1) Pověřené osoby poskytují sociálně-právní ochranu na základě rozhodnutí o pověření k výkonu takové činnosti (dále jen "pověření").

(2) Pověřené osoby mohou v sociálně-právní ochraně

- a) vykonávat činnost podle § 10 odst. 1 písm. a) a § 11 odst. 1 písm. a) až c) (tj. pomáhat rodičům při řešení výchovných nebo jiných problémů souvisejících s péčí o dítě; poskytovat nebo zprostředkovávat rodičům poradenství při výchově a vzdělávání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené, pořádat v rámci poradenské činnosti přednášky a kurzy zaměřené na řešení výchovných, sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou),
- b) vykonávat činnost zaměřenou na ochranu dětí před škodlivými vlivy a předcházení jejich vzniku podle § 31 a 32,
- c) zřizovat zařízení sociálně-právní ochrany uvedená v § 39,
- d) **uzavírat dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b¹⁷,**
- e) převzít zajišťování přípravy žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče k přijetí dítěte do rodiny [§ 19a odst. 1 písm. c)], kterou jinak zajišťuje krajský úřad (§ 11 odst. 2), provádět přípravy žadatelů o zprostředkování

---

¹⁷ Činnost vztahující se k doprovázení.

osvojení nebo pěstounské péče a poskytovat odborné poradenství a pomoc těmto žadatelům a poskytovat fyzickým osobám vhodným stát se osvojiteli nebo pěstouny a osvojitelům nebo pěstounům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče,

- f) **poskytovat osobě pečující, s níž uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče (§ 47b), výchovnou a poradenskou péči při výkonu pěstounské péče a sledovat výkon pěstounské péče; pokud osoba pečující o tuto službu požádá, je pověřená osoba povinna výchovnou a poradenskou péči poskytnout¹⁸,**
- g) vyhledávat fyzické osoby vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny a oznamovat je obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností,
- h) vyhledávat děti uvedené v § 2 odst. 2, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče nebo osvojení a oznamovat je obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

(3) Pověřené osoby nejsou oprávněny vykonávat sociálně-právní ochranu v jiném rozsahu, než je uveden v odstavci 2.

(4) Osoby, které se podílejí na výkonu činností uvedených v odstavci 2 písm. e), jsou povinny splnit požadavky odborné způsobilosti podle § 49a odst. 2 písm. a) a b). V případě, že osoby nesplní podmínky uvedené ve větě první, jsou povinny prokázat praxi v oblasti náhradní rodinné péče v trvání nejméně 2 roky a absolvovat akreditované vzdělávací kurzy pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách v rozsahu nejméně 200 hodin.

Osoba, která má zájem o vydání pověření, specifikuje, v jakém rozsahu bude činnosti vykonávat, je tedy možné požádat o pověření k činnostem jen podle některého z výše uvedených ustanovení. Ve vztahu k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče je však třeba mít vždy pověření dle § 48 písm. d) a f) ZSPOD. Některé pověřené osoby mají zároveň pověření ještě k dalším činnostem např. dle písm. e) k realizaci příprav žadatelů o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče.

Jen ve vztahu k činnostem dle § 48 písm. d) – f) a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc dle § 39 odst. 1 c) jsou v prováděcí vyhlášce upraveny standardy kvality.

Problémem výkonu činnosti sociálně-právní ochrany na základě pověření je však její financování. Stejně jako sociální služby musí být i tyto služby zdarma, nicméně není nikterak řešeno systematické financování těchto činností. Pouze činnost osob pověřených k uzavírání dohod a sledování výkonu pěstounské péče a zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc jsou ze strany státu systematicky a systémově, byť nedostatečně, financovány prostřednictvím státního příspěvku.

5.9.5 Identifikace rozdílů

Raná péče a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se základními činnostmi neliší, specifika lze nalézt až v úkonech dle vyhl. č. 505/2006 Sb.

---

¹⁸ Činnost vztahující se k doprovázení.

5. Analýza práv a povinností při výkonu péstounské péče

Tabulka č. 24 **Srovnání rané péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a doprovázení**

	RP	SAS	doprovázení
Místo výkonu	v rodině, příp. ambulantně	v rodině, příp. ambulantně	v rodině, příp. ambulantně
Legislativa	§ 54 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 19 vyhl. č. 505/2006 Sb.	§ 65 zák. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách § 30 vyhl. č. 505/2006 Sb.	§ 48 odst. 2, písm. d) a f) zákona o sociálně-právní ochraně dětí Vyhl. č. 473/2012 Sb.
Základní činnosti a úkony	<p>a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zhodnocení schopností a dovedností dítěte i rodičů, zjišťování potřeb rodiny a dítěte s postižením nebo znevýhodněním, 2. specializované poradenství rodičům a dalším blízkým osobám, 3. podpora a posilování rodičovských kompetencí, 4. upevňování a nácvik dovedností rodičů nebo jiných pečujících osob, které napomáhají přiměřenému vývoji dítěte a soudržnosti rodiny, 5. vzdělávání rodičů, například formou individuálního a skupinového poskytování informací a zdrojů informací, seminářů, půjčování literatury, 6. nabídka programů a technik podporujících vývoj dítěte, 7. instrukce při nácviku a upevňování dovedností dítěte s cílem maximálního možného využití a rozvoje jeho schopností v oblasti kognitivní, senzorycké, motorické a sociální. <p>b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, 	<p>a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pracovní výchovná činnost s dětmi, 2. pracovní výchovná činnost s dospělými, například podpora a nácvik rodičovského chování včetně vedení hospodaření a udržování domácnosti, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách, školských zařízeních; přitom alespoň 70 % těchto činností je zajišťováno formou terénní služby, 3. nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte, 4. zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí, 5. zajištění podmínek pro společensky přijatelné volnočasové aktivity. <p>b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět. <p>c) sociálně terapeutické činnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. socioterapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob. <p>d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pomoc při vyřizování běžných záležitostí, 2. pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách 	<p>Poskytovat osobě pečující, s níž uzavřely dohodu o výkonu péstounské péče (§ 47b), výchovnou a poradenskou péči při výkonu péstounské péče a sledovat výkon péstounské péče; pokud osoba pečující o tuto službu požádá, je pověřená osoba povinna výchovnou a poradenskou péči poskytnout.</p>

pokračování tabulky

	RP	SAS	doprovázení
	<p>2. podpora a pomoc při využívání běžně dostupných služeb a informačních zdrojů.</p> <p>c) sociálně terapeutické činnosti:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. psychosociální podpora formou naslouchání, 2. podpora výměny zkušeností, 3. pořádání setkání a pobytových kurzů pro rodiny. <p>d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. pomoc při komunikaci, nácvik dotazování a komunikačních dovedností, podpora svépomocných aktivit rodičů, 2. doprovázení rodičů při vyřizování žádostí, na jednání a vyšetření s dítětem, popřípadě jiná obdobná jednání v záležitostech týkajících se vývoje dítěte. 	podporujících sociální začleňování osob.	
cílová skupina	rodiny s vlastními dětmi se zdravotním postižením nebo s ohrožením vývoje	<p>rodiny s vlastními dětmi, u kterých je jejich vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace</p> <ul style="list-style-type: none"> • rodiny s dětmi zasažené sociální patologií; dysfunkční rodiny, • rodiny s výskytem faktorů rizikových pro vývoj dítěte – domácí násilí, závislosti, nezaměstnanost rodičů, závažné, somatické či psychické onemocnění člena rodiny, • děti z rozpadajících se rodin – zejména v rámci vyhrocené předrozvodové, rozvodové a porozvodové problematiky, • děti z rodin, kde lze předpokládat snížené dovednosti či schopnosti rodičů při péči o dítě – s nedostatečně rozvinutými rodičovskými kompetencemi; děti zanedbávané, deprivované, • rodiny s dětmi výchovně náročnými, s poruchami chování, 	pěstounské rodiny

5. Analýza práv a povinností při výkonu pěstounské péče

pokračování tabulky

	RP	SAS	doprovázení
		<ul style="list-style-type: none"> • rodiny se syndromem zneužívání a zanedbávaného dítěte • děti ohrožené sociálním vyloučením či nepřijetím v rodině (tzn. včetně dětí pobývajících ve školských/zdravotnických zařízeních nebo jiných obdobných zařízeních), • děti s neurotickými symptomy, • děti poutající negativní pozornost (např. šikanované), • děti vystavené traumatizujícímu zážitku – služby následné péče navazující na službu krizové pomoci, • děti vystavené nadměrné psychické zátěži (např. konflikty, manipulace ze strany rodiče, dítě jako nástroj vzájemného „boje“ rodičů apod.). 	
délka spolupráce	dítě do 7 let	dle uzavřeného kontraktu, od jednorázové služby přes několikaměsíční spolupráci	dlouhodobá, po dobu trvání dohody o výkonu PP – do 18 let věku dítěte

5.9.6 Shrnutí

Doprovázení v rámci pěstounské péče je souhrn cílených aktivit, které směřují k podpoře pěstounské péče tak, aby byla péče pěstounů posilována a podporována v každodenním životě. V doprovázení se snoubí dva (z pohledu sociální práce často diskutované a mnohdy protichůdně nahlížené) přístupy, kterými je podpora a pomoc na jedné straně a kontrola a dohled na straně druhé.¹⁹

Spolupráce s rodinami v rámci doprovázení přináší mnoho specifik, kterými se odlišuje od poskytování podpory například v sociálních službách. Odlišnosti lze hledat už v samotném základu doprovázení, kdy se jedná o dlouhodobý vztah a kdy je také kladen větší nárok na kontrolu klienta. Je zde nezbytná rozsáhlá multidisciplinární spolupráce, znalost systému péče o dítě, znalost vlastních kompetencí. Je odlišně upravena mlčenlivost apod. (etické principy doprovázení).²⁰ Princip SPOD, kterým je primárně nejlepší zájem dítěte, může být někdy v rozporu s přáními a představami pěstounů, kteří jsou smluvními partnery doprovázejících subjektů a tyto události mohou vést ke vzniku četných etických dilemat.

¹⁹ Praktický průvodce doprovázením pěstounské péče. Praha, 2015. Dostupné na: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/prakticky_pruvodce.pdf

²⁰ Etické otázky doprovázení v náhradní rodinné péči. Praha, 2018. Dostupné na: https://www.ditearodina.cz/images/Etick%C3%A9_ot%C3%A1zky_doprov%C3%A1zen%C3%AD_v_n%C3%A1hradn%C3%AD_rodinn%C3%A9_p%C3%A9%C4%8Di.pdf7

Při práci s rodinou dítěte umístěného v PP vystupuje do popředí problematika spojená s poruchami attachmentu oproti běžně řešeným tématům, jakými jsou například péče o děti a domácnost, bydlení, školní příprava v případě sociálně aktivizační služby (dále jen SAS) nebo péče o dítě s postižením jako v případě služby rané péče. Faktem je ovšem i to, že zejména u nezprostředkované (příbuzenské) péče chybí často pečujícím kompetence v oblasti péče o děti, domácnost, finance a bydlení, školní přípravu dětí atd., což je náplní a úkolem SAS. Běžně to však řeší klíčoví pracovníci doprovázejících subjektů.

Z hlediska činností a úkonů je potom činnostem doprovázení nejvíce podobná raná péče a tato analogie byla použita v jednom z výpočtů nákladů na doprovázení.

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

6.1 Úroveň odměňování sociálních pracovníků

6.1.1 Úvod do problematiky

Jedním ze základních aspektů, který má vliv na čerpání SPVPP, je úroveň odměňování klíčových pracovníků a kvalifikace sociálních pracovníků. Sociální/klíčovní pracovníci jsou hlavními nositeli souboru činností v rámci doprovázení a jejich odměňování tvoří většinu vzniklých osobních nákladů.

Studie se zaměřila na rozbor této oblasti, jež je zásadní pro získání výchozích údajů pro optimální výpočet SPVPP. Studie dále v textu pracuje s vyhodnocením vývoje platů dle Statistické ročenky MPSV a při výpočtu optimálního SPVPP se opírá o data Statistické ročenky.

6.1.2 Zařazování sociálních pracovníků dle katalogu prací

Sociální pracovníci OSPOD jsou zařazováni podle nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě jako katalogová skupina 2.10.13 Referent sociálních věcí a dle metodického sdělení MPSV²¹ do 11. platové třídy. Nařízení vlády č. 341/2017 Sb., o platových poměrech ve veřejných službách a správě pak stanoví zařazení podle Přílohy 1.

Sociální/klíčovní pracovníci PO jsou odměňováni podle zákoníku práce mzdou ve výši rozhodnutí zaměstnavatele. Dle závěrů fokusních skupin by zařazení sociálních pracovníků mělo být analogicky dle nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě jako katalogová skupina 2.08.02 Sociální pracovníci a analogicky by se stanovení platu mělo určit podle 10. platové třídy podle Přílohy 2. Nicméně některé PO se řídí vlastními pravidly, které zohledňují např. výše mezd v regionu dle Informačního systému o průměrném výděлку MPSV (dále jen „ISPV“), regionální specifika.

K činnosti doprovázení se nejbližší pohybují tyto nejnáročnější charakteristiky činností dle katalogu prací:

2.10.13 Referent sociálních věcí

11. platová třída, bod 12.

Posuzování a zpracovávání stanovisek k žádostem o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a sledování vývoje dětí, které byly do náhradní rodinné péče svěřeny. Vyhodnocování situace dítěte v pěstounské péči, vytváření a koordinace plánu průběhu pobytu dítěte v pěstounské péči, provádění dohledu nad pěstounskou péčí, poskytování

---

²¹ č. j. MPSV-2018/62891-231

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

poradenství a zprostředkování odborné pomoci dítěti, osobám pečujícím a osobám v evidenci.

2.08.02 Sociální pracovník

10. platová třída, bod 4.

Řešení nepříznivé sociální situace osob, rodin, skupin nebo komunit s využitím metod a technik sociální práce, která je souhrnem odborných činností a postupů k řešení sociálních problémů a utváření žádoucích životních podmínek pro sociální fungování jedince, skupiny či komunity a podporující sociální spravedlnost, sociální soudržnost, prosazování lidských práv, sociální změnu a rozvoj a respektování lidské důstojnosti.

Mezi přílohou nařízení vlády 341/2017 Sb., o platových poměrech, tj. tabulkou 1 a 2, byl v roce 2019 rozdíl 9 %. Mezi 11. třídou přílohy 1 a 10. třídou přílohy 2 je rozdíl 5,7–6 % ve prospěch 10. třídy. Podle této teorie by tedy sociální pracovníci PO měli mít platy cca o 6 % vyšší než sociální pracovníci OSPOD.

platový stupeň	počet let započitatelné praxe	příloha 1	příloha 2
		třída 11	třída 10
1	do 1 roku	22 980	24 300
2	do 2 let	23 780	25 150
3	do 4 let	24 660	26 070
4	do 6 let	25 510	27 000
5	do 9 let	26 410	27 970
6	do 12 let	27 360	28 950
7	do 15 let	28 340	29 990
8	do 19 let	29 340	31 070
9	do 23 let	30 380	32 180
10	do 27 let	31 470	33 350
11	do 32 let	32 610	34 560
12	nad 32 let	33 790	35 820

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Tabulka č. 25 **Medián mzdy/platu klíčových pracovníků v přepočtu na plný úvazek, dle typu doprovázejícího subjektu a krajů**

	mediány mezd			% rozdílu reálné mzdy a ISPV	mediány platů		% rozdílu reálného platu a ISPV	% rozdílu mezi mzdou PO a platem OSPOD
	CELKEM PO A OSPOD	PO	PO dle ISPV		OSPOD	OSPOD dle ISPV		
Hlavní město Praha	32 652	28 333	36 724	-22,5	36 970	40 362	-8,4	-23,4
Karlovarský kraj	32 112	32 112	29 816	7,7	0	35 341		
Olomoucký kraj	27 700	25 000	29 883	-16,3	30 400	35 577	-14,6	-17,8
Ústecký kraj	31 179	28 300	32 215	-12,1	31 684	35 742	-11,4	-10,7
Liberecký kraj	28 376	27 160	0		35 380	34 429	2,8	-23,2
Moravskoslezský kraj	29 000	28 108	27 321	2,9	33 160	36 034	-8,0	-15,2
Jihočeský kraj	31 987	34 259	33 244	3,1	39 270	35 729	9,9	-12,8
Pardubický kraj	29 000	28 000	33 007	-15,2	33 451	34 873	-4,1	-16,3
Středočeský kraj	32 565	30 000	34 950	-14,2	34 135	35 553	-4,0	-12,1
Zlínský kraj	29 000	27 000	32 424	-16,7	34 377	35 206	-2,3	-21,5
Plzeňský kraj	31 300	27 750	28 385	-2,2	37 016	33 685	9,9	-25,0
Královéhradecký kraj	29 833	25 500	34 145	-25,3	36 400	36 438	-0,1	-29,9
Jihomoravský kraj	33 574	29 593	30 377	-2,6	37 305	37 775	-1,2	-20,7
Kraj Vysočina	35 329	28 915	0		35 983	35 324	1,9	-19,6
CELKEM	30 000	28 200	34 967	-19,3	34 652	37 224	-6,9	-18,6

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší medián mzdy/platu klíčových pracovníků ve vzorku 50 % všech subjektů poskytujících doprovázení v ČR byl v Kraji Vysočina, v obou typech doprovázejících subjektů činil 35 329 Kč. Naopak nejnižší medián mzdy/platu v obou typech doprovázejících subjektů byl sledován v Olomouckém kraji (27 700 Kč). Medián platu/mzdy celého souboru činil 30 000 Kč.

Srovnáme-li mediány platů sociálních pracovníků u PO, je nejvyšší v Jihočeském kraji (34 259 Kč). Nejnižší naopak v Olomouckém kraji (25 000 Kč). Podobně je tomu i v případě OSPOD – sociální pracovníci OSPOD mají nejvyšší platy v Jihočeském kraji (39 270 Kč) a nejnižší v Olomouckém kraji (30 400 Kč).

Medián mzdy/platu za všechny kraje dosáhl u PO hodnoty 28 200 Kč. V případě OSPOD je tento o 18,6 % vyšší než u PO. Rozdíly mezi mzdami a platy sociálních pracovníků dosahují v jednotlivých krajích rozptylu od 10,7 % v Ústeckém kraji až po 29,9 % v Královéhradeckém kraji, kdy mzdy PO byly u všech šetřených subjektů vždy nižší než platy v případě šetřených OSPOD.

Bylo provedeno srovnání s výsledky Informačního systému o průměrném výděлку (dále jen ISPV) dle regionálních statistik ceny práce v roce 2019 ke dni 27. 3. 2020 v oblasti mezd (srovnání s PO) a platů (srovnání s OSPOD). Porovnána byla třída zaměstnání CZ-ISCO Specialisté v právní, sociální a kulturní; kód 26.²²

V oblasti mezd klíčových pracovníků PO byly porovnány mzdy respondentů ze skupiny PO s výsledky šetření ISPV v mzdové sféře.

²² Informační systém o průměrném výděлку, aktuální výsledky šetření 2020, dostupné na: <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Aktualni.aspx>.

Rozdíly mezi mzdami dosahují v jednotlivých krajích rozptylu od 7,7 % v Karlovarském kraji (medián mezd respondentů je vyšší než medián ISPV) až po 25,3 % v Královéhradeckém kraji (medián mezd respondentů je nižší než medián ISPV).

Rozdíly mezi platy dosahují v jednotlivých krajích rozptylu od 9,9 % v Jihočeském kraji (medián mezd respondentů je vyšší než medián ISPV) až do 14,6 % v Olomouckém kraji (medián mezd respondentů je nižší než medián ISPV).

6.1.3 Shrnutí

Odměny za práci dosahují mezi kraji značných rozdílů. Vliv na stanovení odměny za práci má zařazení a odměňování sociálního pracovníka mzdou, kdy mzdou se odměňují zaměstnanci v pracovním poměru k zaměstnavateli, který není uveden v § 109 odst. 3 zák. 262/2006 Sb., zákoník práce (PO) nebo platem, kdy se platem odměňují zaměstnanci v pracovním poměru k zaměstnavateli, který je uveden v § 109 odst. 3 zák. 262/2006 Sb., zákoník práce (SPOD). Sociální pracovníci zařazení v OSPOD jsou zařazení dle Přílohy 1 nařízení vlády do 11. platové třídy. PO se při stanovení mzdy analogicky inspiroují Přílohou 2 a 10. platovou třídou, jež je nominálně o 6 % vyšší než 11. platová třída Přílohy 1, nebo vlastními pravidly se zohledněním specifik regionu. Reálně však rozdíl mezi průměrnými odměnami za práci představuje téměř pětinu platu v opačném pojetí, tedy v neprospěch sociálních pracovníků PO, přestože vykonávají stejnou činnost. Důvodem může být fakt, že zaměstnanci musí být zařazení podle platových tabulek a interní platové politiky úřadu, kterou se stanovují příplatky. Oproti tomu sociální/klíčovní pracovníci v PO jsou závislí pouze na financování ze SPVPP, ze kterého jsou hrazeny i další náklady na doprovázenou rodinu, nikoli pouze mzdy zaměstnanců. V PO tak vzniká tlak na udržení co nejnižších odměn, což ohrožuje stabilitu systému, kvalitu sociálních pracovníků, jejich počet, fluktuaci atd.

Zároveň při srovnání mezd s ISPV v mzdové oblasti je patrné, že rozdíl ve výši mzdy u doprovázejících subjektů proti všem sociálním pracovníkům odměňovaným mzdou činí pětinu. Sociální pracovníci v OSPOD ve srovnání s ISPV v platové oblasti jsou podhodnoceni o 7 %.

Celkově lze říci, že mzdy a platy sociálních pracovníků jsou v doprovázejících subjektech podhodnoceny, v PO dokonce velmi výrazně, a to o pětinu „zasluhované“ odměny za práci.

6.2 Analýza nákladů a výnosů souvisejících s doprovázením a čerpáním z SPVPP

6.2.1 Úvod do problematiky

Náklady spojené s naplňováním práv a povinností při výkonu pěstounské péče financují doprovázející subjekty především ze státního příspěvku, jehož výše činí 48 000 Kč na jednu uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče na rok.

Studie se zaměřila na spotřebu SPVPP z pohledu okruhu činností i z pohledu účetních skupin s cílem zjistit, jaký okruh nákladů je zásadní.

6.2.2 Analýza nákladů dle okruhů nákladů vzhledem k právům a povinnostem při výkonu pěstounské péče

Tabulka č. 26 **Rozpětí podílu okruhů nákladů v % na celkovém čerpání SPVPP**

	PO	OSPOD	medián
osobní náklady	34–81	8–96	60
vzdělávání pěstounů	1–20	0–10	9
„respit“	1–27	1–22	5
odborné služby	1–9	2–9	1
krátkodobá péče	1–9	1–11	1
asistované kontakty	0–5	0–5	1
cestovné	1–7	0–6	1
vzdělávání zaměstnanců	1–5	0–5	1
režijní náklady	4–30	0–25	9
zbylo	0–19	0–55	0

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka uvádí rozpětí podílu okruhů nákladů v % na celkovém čerpání SPVPP.

Jak bylo výzkumem zjištěno, nejvíce je čerpáno na osobní náklady (mzdy pracovníků v NRP, management, administrativa, DPP, vztahující se k doprovázení), u PO podíl představuje 34–81 % SPVPP, u OSPOD 8–96 %. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 60 %.

Druhou největší položkou jsou režijní náklady (IT technika a správa, telefony, kanceláře, pojištění atd.). Jejich podíl se u PO pohybuje v rozmezí 4–30 % SPVPP, u OSPOD je tento podíl 0–25 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 9 %.

Náklady na respitní péči (nákupy služeb, pronájmy, DPP atd.) se u PO pohybuje v intervalu 1–27 % SPVPP, u OSPOD 1–22 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 5 %.

Náklady na zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě (vzdělávání) pěstounů (nákupy služeb, lektoři, pronájmy, technika) se v případě PO podílely 1–20 % na SPVPP, u OSPOD 0–10 % na SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 9 %.

Náklady na krátkodobou péči (DPP, pronájmy, pomůcky) činily u PO 1–9 % SPVPP, u OSPOD 1–11 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů představoval 1 %.

Náklady na odbornou pomoc (psychologické a jiné služby, jejich nákup či DPP) činily u PO 1–9 % SPVPP, u OSPOD 2–9 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 1 %.

Náklady na cestovné zaměstnanců (jízdné, stravné, náklady na osobní automobil) se na SPVPP podílely u PO 1–7 %, u OSPOD 0–6 %. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 1 %.

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Náklady na vzdělávání zaměstnanců činily u PO 1–5 % SPVPP, u OSPOD 0–5 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 1 %.

Náklady na asistované kontakty představovaly u obou typů subjektů 0–5 % SPVPP. Medián hodnot všech dotázaných subjektů činí 1 %.

Největšími skupinami nákladů u všech subjektů jsou tedy osobní náklady, režijní náklady, náklady na respitní péči a náklady na zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě pěstounů.

PO založené na činnosti doprovázení jsou schopné ekonomicky fungovat, pokud mají cca 40 uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče. V diskusích nebyly odborníky z praxe identifikovány žádné překážky, které by znemožňovaly čerpání SPVPP.

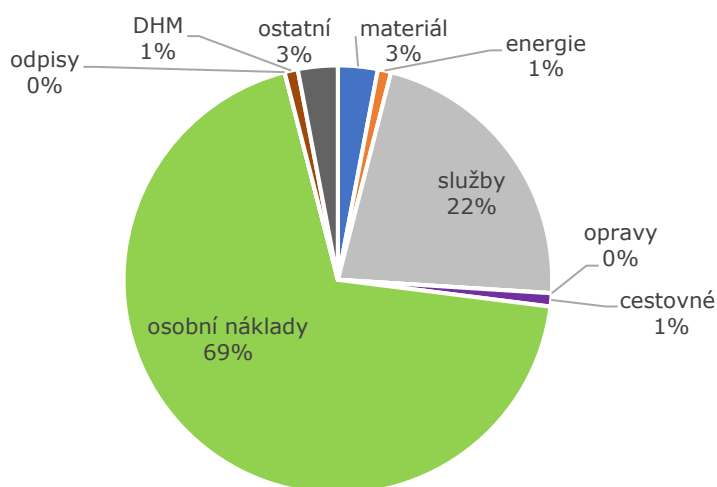
6.2.3 Analýza nákladů dle účetních skupin a typu subjektu

Tabulka č. 27 **Náklady dle účetních skupin a typu subjektu v roce 2019**

účet	CELKEM náklady	PO			OSPOD		
		náklady	% z nákladů	průměrný náklad na rodinu	náklady	% z nákladů	průměrný náklad na rodinu
materiál	6 818 126	5 861 526	2,8	1 423,1	956 600	1,9	782,8
energie	2 666 998	2 653 012	1,3	644,1	431 973	0,8	353,5
služby	56 919 822	44 575 005	21,5	10 821,8	12 344 817	23,8	10 102,1
opravy	755 445	749 590	0,4	182,0	5 855	0,0	4,8
cestovné	3 971 980	3 830 456	1,8	930,0	141 524	0,3	115,8
osobní náklady	178 866 512	146 037 381	70,3	35 454,6	32 829 131	63,4	26 865,1
odpisy	397 157	397 157	0,2	96,4	0	0	0
DHM	1 590 580	892 815	0,4	216,8	697 765	1,4	571,0
ostatní	7 079 415	2 679 371	1,3	650,5	4 400 044	8,5	3 600,7

Zdroj: vlastní zpracování

Graf č. 12 **Podíl nákladů dle účetních skupin v roce 2019**

Zdroj: vlastní zpracování

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Na celkových nákladech doprovázejících subjektů (119 respondentů) se osobní náklady podílí 69 %. Následují služby, které činí 22 % celkových nákladů. U subjektů typu PO činí podíl osobních nákladů 70 %, podíl služeb 22 % a cestovné 2 %. U subjektů typu OSPOD činí podíl osobních nákladů 64 %, podíl služeb 24 % a cestovné 0,3 %.

6.2.4 Celkové čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Tabulka č. 28 **Údaje související s celkovým čerpáním SPVPP v roce 2019**

	PO	OSPOD	CELKEM
SPVPP v tis. Kč	199 436	121 038	320 474
zůstatek v tis. Kč	2 804	20 020	22 824
dohody	4 222	1 555	5 777
ukončení dohod	474	227	701

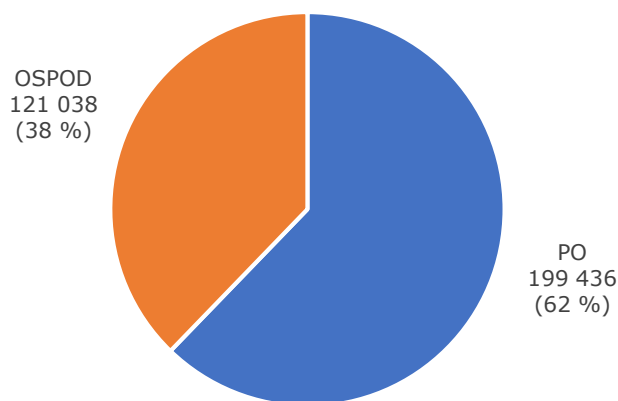
Zdroj: vlastní zpracování

Dotázané PO ze státního příspěvku na výkon pěstounské péče za rok 2019 vyčerpaly 98,6 %

Dotázané OSPOD ze státního příspěvku a výkon pěstounské péče za rok 2019 vyčerpaly 83 %.

Celkově za všechny subjekty zůstalo nedočerpáno 7 % státního příspěvku na výkon pěstounské péče za rok 2019.

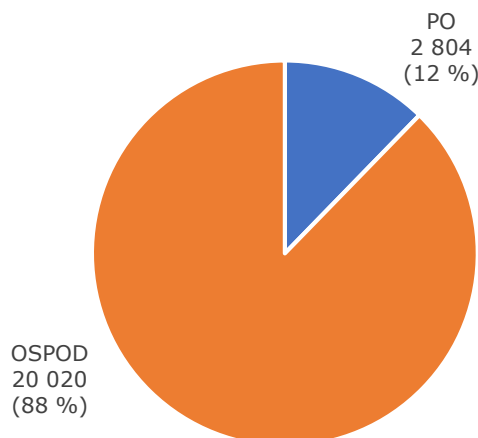
Graf č. 13 **Podíl státního příspěvku na výkon pěstounské péče dle typu subjektu v roce 2019**

Zdroj: vlastní zpracování

Na celkové výši vyplaceného státního příspěvku na výkon pěstounské péče za rok 2019 se dotázané PO podílely z 62 % a to proto, že mají více dohod (4 222 dohod) proti OSPOD (1 555 dohod). Zároveň však PO evidovaly více ukončení dohod v průběhu roku 2019 (474 ukončení) proti OSPOD (227 ukončení), jež mají vliv na celkovou výši SPVPP.

Graf č. 14 **Podíl zůstatku státního příspěvku na výkon pěstounské péče dle typu subjektu**

Zdroj: vlastní zpracování

Z celkového nespotřebovaného zůstatku SPVPP za rok 2019 ve výši 22 824 tis. Kč se na tomto zůstatku PO podílely 12 %, OSPOD tak 88 %.

Tabulka č. 29 **Průměrný náklad na dohodu o výkonu pěstounské péče dle typu subjektu**

	PO	OSPOD	CEKLEM
počet respondentů	68	51	119
celkové náklady v tis. Kč	207 690	311 306	518 669
průměr nákladů na 1 dohodu v Kč	49 481	45 373	47 721
nejmenší průměrný náklad na 1 dohodu v Kč	27 629	12 498	
největší průměrný náklad na 1 dohodu v Kč	78 513	74 359	
medián průměrného nákladu na 1 rodinu v Kč	48 887		

Zdroj: vlastní zpracování

Ekonomické údaje poskytlo 119 respondentů, z toho 57 % byly PO (68 subjektů). Celkové náklady respondentů za rok 2019 pro službu doprovázení činily 518 669 tis. Kč. Průměrný náklad na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče v PO činí 49 481 Kč, nejmenší průměrný náklad na pěstounské rodiny v PO činí 27 629 Kč a naopak největší 78 513 Kč.

Průměrný náklad na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče v OSPOD činí 45 373 Kč, nejmenší průměrný náklad na pěstounské rodiny 12 948 Kč a naopak největší 74 359 Kč.

Celkově za všechny dotázané subjekty činil průměrný náklad subjektů na 1 pěstounskou rodinu v doprovázení 47 721 Kč.

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Medián průměrných nákladů na jednu pěstounskou rodinu u 119 subjektů činí 48 887 Kč.

Tabulka č. 30 **Průměrným náklad na dohodu o výkonu pěstounské péče dle krajů a typu subjektu**

	POČET RESPONDENTŮ	CELKEM	PO	OSPOD
Moravskoslezský kraj	18	46 437	48 278	39 996
Středočeský kraj	15	43 998	48 767	39 826
Ústecký kraj	12	41 368	46 489	37 710
Zlínský kraj	11	53 787	49 400	56 711
Jihomoravský kraj	11	51 463	50 571	52 207
Pardubický kraj	11	50 709	56 156	41 177
Jihočeský kraj	8	46 569	46 782	46 213
Kraj Vysočina	8	47 510	43 462	49 938
Královéhradecký kraj	8	47 918	51 709	44 886
Hlavní město Praha	1	35 063	35 063	0
Liberecký kraj	6	49 804	50 663	45 509
Karlovarský kraj	4	50 266	50 266	0
Plzeňský kraj	2	51 262	46 024	56 500
Olomoucký kraj	4	50 843	54 962	38 485
CELKEM	119	47 721	49 481	45 373

Zdroj: vlastní zpracování

Celkově nejvyšší průměrné náklady na výkon doprovázení na jednu pěstounskou rodinu uvádí Zlínský kraj, a to ve výši 53 787 Kč (11 respondentů). Naopak nejnižší průměrné náklady byly sledovány v Ústeckém kraji, a to ve výši 41 368 Kč (12 respondentů).

Nejvyšší průměrné náklady na jednu pěstounskou rodinu v PO uvádí Pardubický kraj (56 156 Kč) a naopak nejnižší Kraj Vysočina (43 462 Kč).

Nejvyšší průměrné náklady na jednu pěstounskou rodinu v OSPOD uvádí Zlínský kraj (56 711 Kč) a naopak nejnižší Olomoucký kraj (38 485 Kč).

Tabulka č. 31 **Průměrný náklad na dohodu o výkonu pěstounské péče dle velikosti a typu subjektu**

kategorie velikosti subjektu	POČET RESPONDENTŮ	CELKEM	PO	OSPOD
do 20	41	48 762	49 011	48 632
21-50	45	45 809	48 068	42 986
51-100	24	48 153	50 721	35 310
100+	9	51 383	51 383	0

Zdroj: vlastní zpracování

Celkově nejvyšší průměrné náklady na výkon doprovázení na jednu pěstounskou rodinu uvádějí subjekty PO, které mají více jak 100 dohod o výkonu pěstounské péče, a to 51 383 Kč. Naopak nejmenší částku průměrných nákladů uvádějí subjekty OSPOD, které jsou v kategorii 51–100 dohod, a to 35 310 Kč.

6.2.5 Výnosy

Tabulka č. 32 **Výnosy dle druhu a typu subjektu**

účet	CELKEM výnos	PO		OSPOD	
		výnos	% z výnosů	výnos	% z výnosů
SPVPP	286 587 560	228 400 560	98,9	58 187 000	99,8
vlastní činnost	177 885	177 217	0,1	668	0,0
dary	0	0	0	0	0
ostatní	2 421 628	2 297 628	1,0	124 000	0,2

Zdroj: vlastní zpracování

Naprostá většina výnosů činnosti doprovázení je financována z SPVPP, tj. 98,9 % u PO a 99,8 % u OSPOD. Téměř jedno procento na tuto činnost získávají PO z ostatních zdrojů. Tyto zdroje jsou však, s ohledem na svoji výši, zanedbatelné.

6.2.6 Vratky státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Jednou z častých výhrad k státnímu příspěvku, jak vyplynulo v rámci realizace fokusních skupin, jsou nejasnosti kolem navrácení nevyčerpaných finančních prostředků, a to ať už ze strany neziskových organizací, či ze strany obecních úřadů. Aktualizovaná instrukce MPSV k SPVPP ve svém závěru jasně definuje, že nevyčerpané finanční prostředky je nutné vrátit příslušné krajské pobočce Úřadu práce ČR nebo použít v následujícím roce na zákonem vymezené účely. Povinnost vrátit část SPVPP po ukončení dohody je tehdy, jestliže dohoda trvala v kalendářním roce dobu kratší než 6 měsíců. Za kalendářní měsíce následující po ukončení dohody se tedy část dávky vrací.

6.2.7 Shrnutí

Nejnákladnějšími položkami jsou osobní náklady, režijní náklady, náklady na „respit“ a zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě. Z hlediska účetních skupin tvoří osobní náklady 69 % čerpání SPVPP. Obdobné procento v nákladech vykazuje i systém sociálních služeb. 22 % tvoří náklady na služby, tedy zejména nákup „respitů“ (tábory, jiné pobytové akce), vzdělávacích akcí a odborných služeb (psycholog apod.).

PO čerpaly 62 % SPVPP, neboť mají uzavřeno 73 % všech dohod o výkonu PP, zároveň však s nimi bylo ukončeno 63 % dohod z ukončených v průběhu roku 2019. V případě ukončení dohod se poměrná část SPVPP vrací Úřadu práce ČR. Nedočerpáno v roce 2019 zůstalo 7 % SPVPP na účtech doprovázejících subjektů k využití k danému

účelu v dalším období, přičemž 88 % těchto nevyčerpaných financí leží na účtech OSPOD.

Medián průměrného nákladu na jednu dohodu činí 48 887 Kč, částka převyšující 48 000 Kč je tedy hrazena z úspory SPVPP z minulých let či z jiných zdrojů subjektu, a to dle závěrů fokusních skupin. Nejvyšší průměrné náklady na dohodu uvádí Zlínský kraj, naopak nejnižší Ústecký kraj.

Z hlediska velikosti subjektu vykazují nejnižší průměrné náklady na jednu dohodu subjekty s počtem dohod v rozmezí 21–50.

Náklady na doprovázení jsou z 98,9 % hrazeny ze SPVPP.

6.3 Analýza protokolů kontrol čerpání SPVPP

6.3.1 Úvod do problematiky

Čerpání SPVPP podléhá kontrole poskytovatele příspěvku, tedy ÚP ČR. Kontrola se řídí platnou instrukcí náměstkyně ministryně a probíhá dle kontrolního řádu. Kontrolovány jsou oba typy doprovázejících subjektů.

6.3.2 Analýza protokolů

MPSV v průběhu projektu doplnilo zadání výzkumu také o analýzu protokolů kontrol na čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Ze strany řešitelů byly MPSV, Úřad práce ČR a OK Systém (dodavatel IT systému, se kterým ÚP ČR v rámci dávek a SPVPP pracuje) opakovaně požádány o podklady k analýze protokolů o kontrole na čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče. Zadáno bylo získání protokolů z kontrol na čerpání státních příspěvků na výkon pěstounské péče, námitek kontrolovaných subjektů k protokolům a vypořádání námitek ze strany Úřadu práce ČR, a to za roky 2019 a 2018. Ze strany OK Systému byly vygenerovány soubory za roky 2014–2019. Analýza je tedy zpracována ze souboru všech dodaných protokolů, námitek ani jejich vypořádání zpracovateli výzkumu poskytnuty nebyly s odůvodněním, že v informačním systému nejsou přítomny. Přesto zpracovatelé výzkumu mají z fokusních skupin doprovázejících subjektů informace o tom, že námitek podány byly a mnohé z nákladů označených kontrolními orgány jako neoprávněné byly odvolacími orgány uznány za oprávněné. Zpracovatel výzkumu nemůže ověřit, jestli byly poskytnuty všechny protokoly a ostatní dokumenty ze všech skutečně provedených kontrol. Analýza je zpracována z poskytnutých materiálů, jež nejsou úplné a nemohou tak poskytnout skutečný obraz o schopnosti příjemců státního příspěvku na výkon pěstounské péče čerpat dle instrukce a zároveň o schopnosti kontrolního orgánu kontrolovat věcnou a účetní správnost čerpání.

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Tabulka č. 33 **Počet kontrol dle krajských poboček Úřadu práce ČR v letech 2014–2019**

pobočka ÚP ČR	kontroly PO	kontroly OSPOD	celkem provedených kontrol	počet doprovázejících subjektů v obvodu 2019	počet zkontrolovaných subjektů	% zkontrolovaných subjektů v letech 2014–2019
Ostrava	8	4	12	34	11	32,4
Praha	3	4	7	27	7	25,9
Příbram	5	1	6	29	6	20,7
Brno	10	10	20	22	20	90,9
Ústí nad Labem	4	6	10	23	10	43,5
České Budějovice	6	6	12	21	11	52,4
Pardubice	7	6	13	23	13	56,5
Zlín	4	5	8	21	6	28,6
Liberec	7	2	9	11	9	81,8
Karlovarský	2	0	2	6	2	33,3
Hradec Králové	0	2	2	16	2	12,5
Plzeň	7	4	11	13	10	76,9
Jihlava	1	2	3	17	3	17,6
Olomouc	2	7	9	17	9	52,9
celkem	66	59	125	280	120	42,9

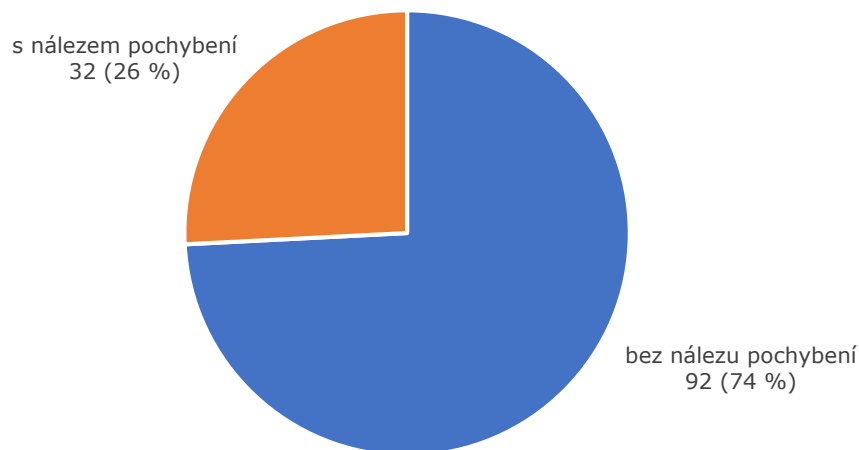
Zdroj: vlastní zpracování

Krajské pobočky Úřadu práce ČR provedly v letech 2014–2019 celkem 125 kontrol na čerpání SPVPP ve 120 subjektech (v 5 subjektech proběhla kontrola 2x).

V roce 2019 doprovázelo pěstounské rodiny 142 pověřených osob (dále jen PO) a 138 orgánů sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Zkontrolováno bylo 66 PO (46 % z doprovázejících PO) a 59 OSPOD (43 % z doprovázejících OSPOD). Podíl kontrol dle typu doprovázejícího subjektu je přibližně stejný. Podíl zkontrolovaných doprovázejících subjektů celkem činí 43 % (v 5 subjektech proběhla kontrola 2x).

Nejvyšší podíl zkontrolovaných doprovázejících subjektů vykázala Krajská pobočka Úřadu práce ČR v Brně, a to 90,9 %. Nejnižší podíl zkontrolovaných subjektů je vykázán na Krajské pobočce ÚP ČR Hradec Králové (12,5 %).

Graf č. 15 **Podíl kontrol s nálezem pochybení**

Zdroj: vlastní zpracování

Z analýzy protokolů vyplývá, že 74 % kontrolovaných subjektů (z toho je polovina OSPOD a polovina PO) postupovalo podle instrukce náměstkyně ministryně pro ochranu práv dětí a sociální začleňování č. 17/2013 účinné od 1. 10. 2013 do 30. 9. 2014, č. 14/2014 účinné ode dne 1. 10. 2014 do 30. 6. 2019 a podle následné instrukce náměstkyně ministryně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019 účinné ode dne 1. 7. 2019 pro státní příspěvek na výkon pěstounské péče podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí a veřejnosprávní kontrolu jeho čerpání podle zákona 320/2001 Sb., o finanční kontrole. Instrukce je vydána k veřejnosprávní kontrole čerpání a využití státního příspěvku na výkon pěstounské péče jeho příjemcem (PO a OSPOD) z hlediska dodržení zákonem vymezeného účelu a z hlediska splnění hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti.

Tab. 34 **Počet pochybení dle účtů v letech 2014–2019**

účet	počet pochybení
služby	75
materiál	17
ostatní	14
DHM	8
cestovné	8
osobní náklady	5
poplatky	5

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka je přehledem účetních oblastí, kde docházelo k nedodržení čerpání SPVPP z hlediska zákonem vymezeného účelu a z hlediska splnění hospodárnosti, účelnosti a efektivnosti.

V oblasti výdajů za nakoupené **služby** chybovalo při čerpání SPVPP 33 subjektů (15 OSPOD a 18 PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- **Výdaje spojené s poskytnutím pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti, která je přiměřená věku dítěte, v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku dvou let podle ustanovení § 47a odst. 2 písm. b) ZSPOD:**
  - Nepřiměřené náklady na příměstský tábor, kdy bylo nutno při stanovení výše nákladů uplatněných z SPVPP, vycházet z ceny v čase a místě obvyklé.
  - Chybějící doklady o účasti na táborech, pobytech, lyžařských kurzech.
  - Překročení výdajů na pobyt dítěte nad stanovený denní limit.
  - Překročení výdajů nad stanovených 14 dnů, přičemž úhrada nákladů nad tento limit musí být zdůvodněna.
  - Výdaje na společnou rekreaci pěstounů a svěřených dětí, kdy pěstoun neodpočíval a byl účasten společně s dítětem.
  - Výdaje za pobyt dítěte mladšího 2 let.
  - Náklady na hospitalizaci v psychiatrické léčebně vydávané jako „respitní pobyt.“
  - Výdaje na plné stravování na tábore, ačkoli pěstoun je povinen přispívat.
  - Náklady na pobyt dětí bez platné dohody o výkonu pěstounské péče.
  - Proplácení výdajů za pobyty bez objednávek a účetních dokladů.
- **Výdaje na zvyšování si znalostí a dovedností podle § 47a odst. 2 ZSPOD:**
  - Náklady na „rodičovské skupiny“, které příjemce příspěvku považoval za zvyšování si znalostí a dovedností, avšak kontrolní orgán toto vyhodnotil jinak.
  - Úhrada plného stravování pěstounů v průběhu vzdělávacího pobytu, ačkoli lze hradit pouze občerstvení.
  - Náklady na hlídání dětí, přičemž doklad neobsahuje, kterých dětí se služba týkala.
  - Náklady na bowling, vstupy na atrakce, sportoviště, divadlo, wellness, atd. pečujících osob při vzdělávací akci.
  - Vzdělávací akce na téma „Interaktivní receptář nápadů pro volný čas aneb jak efektivně trávit čas s dětmi“.
  - Výdaje za školení nad rámec hodinové dotace, než uváděla pozvánka.
  - Úhrada nákladů za seminář za osobu, která nebyla pěstounem ani osobou v evidenci.
  - Poskytnutí pouze částečné úhrady povinného vzdělávání, ačkoli ze zákona je pro pěstouna bezplatné.
  - Výdaje za výuku angličtiny.
  - Proplácení výdajů za pobyty bez objednávek a účetních dokladů.

- Náklady na seminář, jehož téma se netýkalo pěstounské péče.
- **Výdaje spojené s poskytováním pomoci při zajištění krátkodobé péče o svěřené dítě podle § 47a odst. 2 písm. a) ZSPOD:**
  - Nepřiměřená výše nákladů.
  - Proplácení výdajů za pobyty bez objednávek a účetních dokladů.
- **Výdaje spojené se zprostředkováním psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců podle § 47a) odst. 2 písm. c) ZSPOD):**
  - Náklady na konzultaci, přičemž nebylo doloženo, koho se konzultace týká, zda šlo o pěstouna.
  - Psychologické posouzení vhodnosti stát se pěstounem, ačkoli výdaje lze uplatnit pouze na pěstouny.
  - Náklady na logopedii svěřených dětí.
  - Náklady na poskytnutí pomoci i biologickým dětem (kontrola proběhla dle instrukce č. 14/2014).
- **Výdaje na poskytování pomoci při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečnění styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku (§ 47a odst. 2 písm. e) a h) ZSPOD):**
- **Ostatní výdaje:**
  - Náklady na vzdělávací kurz zaměstnance nad stanovených 24 hodin.
  - Náklady na zapůjčení vozidla.
  - Náklady za zprostředkování registrace spolku.
  - Náklady na odbornou literaturu (řízení rizik, GDPR).
  - Vedení dokumentace a školení BOZP.
  - Kontrola hasicích přístrojů.
  - Náklady na telekomunikační služby v plné výši (nebyl uplatněn poměr vůči jiným činnostem subjektu).
  - Náklady za supervizi zaměstnanců, kteří nevykonávají doprovázení.
  - Náklady za vedení případové konference.
  - Náklady na pojištění odpovědnosti subjektu, které se netýkaly doprovázení, bez určení poměru k činnosti doprovázení.
  - Náklady na stěhování subjektu.
  - Náklady na občerstvení pro pěstouna mimo vzdělávací akci.
  - Náklady na leasing vozidel (do 30. 6. 2019).

V oblasti výdajů za **materiál** chybovalo při čerpání SPVPP 8 subjektů (2 OSPOD a 6 PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- Úhrada věcných výdajů na kancelářské potřeby a knihy nad určenou poměrnou část.
- Úhrada PHM, aniž by bylo doloženo, na co byl automobil použit.
- Nákup dárků a sladkostí pro děti.
- Výdaje na nákup květináčů a hnojiva bez průkazné spojitosti s doprovázením.
- Monitor dechu.
- Drogový test.

V oblasti **ostatních výdajů** chybovalo při čerpání SPVPP 9 subjektů (4 OSPOD a 5 PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- Úhrada nad určenou poměrnou část.
- Květiny k životnímu jubileu.
- Storno poplatek za neúčast zaměstnance na kurzu.
- Nadbytečná platba za telefon.
- Výdaje na klubová setkání.
- Silniční daň.
- Výpis z obchodního rejstříku.
- Penále a pokuty za pozdní úhrady.
- Praní potahu na gauč.

V oblasti výdajů na **drobný hmotný majetek** chybovalo při čerpání SPVPP 5 subjektů (1 OSPOD a 4 PO).

Jako nedostatek byla identifikována úhrada větší než určené poměrné části a u nákupu fotoaparátu, kávovaru a stojanu na vánoční strom nebyla shledána souvislost s doprovázením.

V oblasti výdajů na **cestovné** chybovalo při čerpání SPVPP 7 subjektů (2 OSPOD a 5 PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- Náklady na cestu, aniž by byla vyplněna kniha jízd.
- Náklady na cestu, aniž by byla prokázána souvislost s doprovázením.
- Náklady na cestu za jiným účelem než za doprovázením.
- Náklady na MHD pro pěstouny.

V oblasti výdajů na **osobní náklady** chybovaly při čerpání SPVPP 4 subjekty (PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- Náklady na mzdu zaměstnanců, kteří již pěstounské rodiny nedoprovázeli.
- Náklady na mzdu zaměstnanců, z jejichž pracovní náplně nevyplývalo vymezení činnosti.

V oblasti výdajů na **poplatky** chybovalo při čerpání SPVPP 5 subjektů (2 OSPOD a 3 PO).

Jako nedostatky byly identifikovány:

- Storno poplatek.
- Silniční daň.
- Výpis z obchodního rejstříku.

6.3.3 Shrnutí

Z protokolů uložených v informačním systému OKsystem, které byly řešitelům v rámci realizace výzkumné aktivity poskytnuty, vyplynulo, že v období 2014–2019 zkontrolovaly KP čerpání SPVPP ve 43 % všech subjektů poskytující doprovázení pěstounským rodinám, přičemž podíl PO a OSPOD byl přibližně stejný.

Dle doložených protokolů tři čtvrtiny zkontrolovaných doprovázejících subjektů postupuje správně podle instrukce náměstkyně ministryně vydané ke kontrole čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče příjemcem příspěvku.

Největší množství nedostatků bylo zjištěno v oblasti úhrady nakoupených služeb. Subjekty mají povinnost stanovit poměr činnosti doprovázení k ostatním činnostem subjektu. Dále mají povinnost hradit pobyty dětí maximálně 14 dnů v kalendářním roce a v ceně v místě a čase obvyklé a přiměřené. V účtování služeb podle poměrné části a překračování 14denních limitů a cen obvyklých je zaznamenáno nejvíce nedostatků. Dále byly propláceny „respitní pobyty,“ na nichž byl účasten také pěstoun, pobyt dítěte mladšího 2 let a pobyt v psychiatrické léčebně. Hrazeny byly výdaje za semináře, které nemají souvislost s pěstounskou péčí, nebo ji kontrolní orgán neshledal. Dále byly hrazeny výdaje, které souvisely s organizováním vzdělávání, zejména vzdělávacích pobytů, příjemci příspěvku chybně hradili vstupy na sportoviště, wellness, atrakce atd. Příjemci příspěvku často chybovali v úhradě vzdělávání zaměstnanců, kdy hradili v plné výši i kurzy nad stanovený limit 24 hodin ročně.

V oblasti dalších výdajů příjemci často chybovali v účtování výdajů ve výši dle poměrné části. Často se vyskytoval nákup dárků a sladkostí pro děti nebo předmětů bez prokázané souvislosti s doprovázením. Dále lze konstatovat četné nedostatky v oblasti hrazení nepřiměřených cen, výdaje bez odpovídajících dokladů a důkazů.

V rámci řešení výzkumné aktivity byly s odborníky diskutovány jednotlivé možnosti čerpání. Poukazováno bylo na to, že nelze čerpat příspěvek na výdaje, jež souvisí s výkonem doprovázení. V rámci analýzy je nález z roku 2015 – neuznání úhrady odborné pomoci pro biologické děti pěstounů a z roku 2016 – neuznání leasingu automobilu. Toto podle instrukce 14/2014 možné nebylo, avšak následně instrukce 8/2019 již tato vydání umožňuje.

Z protokolů je zřejmé, že bylo relevantní podat námitky v celé řadě kontrolních protokolů, kde bylo shledáno pochybení příjemce příspěvku. Sporná je uznatelnost jednotlivých témat vzdělávání nebo způsobu vzdělávání. Instrukce je v tomto směru poměrně volná a kontrolní orgány jednotlivých poboček přistupují k hodnocení různě. I samotnými pracovníky Úřadu práce ČR je tato volnost rozhodování vnímána ambivalentně, přestože je možnost správního uvážení při výkonu kontroly legitimní. Stejně tak není zřejmé, z čeho by doprovázející subjekty měly hradit výdaje jako např. silniční daň, výpisy z rejstříků, storno poplatky, náklady na výmalbu či údržbu využívaných prostor (s ohledem na standard č. 3), pakliže jsou doloženy oprávněné důvody. SPVPP je koncipován jako „příspěvek“, kdy stát předpokládá, že příjemce příspěvku bude mít na krytí nákladů i jiné zdroje. Nicméně na rozdíl od jiných typů služeb v sociální oblasti, které předpokládají vícezdrojové financování, zde není systémově žádný další zdroj zajištěn (na rozdíl např. od zřizovatelů ZDVOP, kteří stanovují za pobyt dítěte také příspěvek rodičům). Tento princip je však doprovázejícími subjekty vnímán negativně. ÚP ČR v připomínkách k výše uvedenému rozboru uvádí, že je problémem dvojí kontrola doprovázejících subjektů, kdy plnění podmínek pro získání pověření kontroluje krajský úřad a přiznávání a kontrolu čerpání SPVPP Úřad práce ČR. Dochází k nesrozumitelné dělbě výkonu veřejné moci mezi dva subjekty. Z výzkumu proto vzešlo doporučení kontrolu čerpání SPVPP i kontrolu podmínek získání pověření sjednotit pod jeden subjekt, z důvodu efektivity a srozumitelnosti výkonu státní správy. Dále také sjednotit metodiku a přístup poboček kontrolních orgánů.

Rovněž vzešla doporučení, aby se organizovala pravidelná metodická, kazuistická setkání, případně vytvořil a průběžně doplňoval manuál dobré praxe pro pracovníky kontrolního orgánu, který bude obsahovat konkrétní příklady a precedens rozhodování kontrolního orgánu.

Protokoly s kontrolními zjištěními neobsahují zdůvodnění, proč výdaje nebyly uznány, ačkoli je toto dle zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), § 12 odst. 1 písm. h) jednou z povinných náležitostí protokolu o kontrole vztahujícího se k vykonané kontrole. Protokoly pouze konstatují, že výdaj není v souladu s instrukcí. Nelze tak posoudit správnost úvah kontrolního orgánu. Realizační tým proto doporučuje podrobné zdůvodnění uvádět.

6.4 Použití přiměřeného zisku v čerpání SPVPP

6.4.1 Úvod do problematiky

Pojem „přiměřený zisk“ vychází z právní úpravy dané přímo použitelnými předpisy Evropské unie o veřejné podpoře. Oblast veřejné podpory je obecně upravena:

- a) v článku 107 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie („SFEU“), který upravuje obecný zákaz poskytnutí podpory z veřejných zdrojů podnikům (entitám) provozujícím hospodářskou činnost na relevantním trhu, pokud podpora představuje jejich selektivní zvýhodnění a jejím poskytnutím může být narušena hospodářská soutěž a ovlivněn obchod mezi členskými státy EU; a dále
- b) v článku 106 odst. 2 SFEU, který upravuje obecnou výjimku poskytování veřejné podpory podnikům (entitám) poskytujícím tzv. služby obecného hospodářského zájmu.

Na obecnou úpravu oblasti veřejné podpory v SFEU poté navazuje celá řada předpisů EU upravujících jednotlivé druhy a oblasti podpor. Právě v těchto předpisech

je upravena mj. kategorie přiměřeného zisku, a to v rámci úpravy kalkulace možné výše konkrétní podpory. Mezi tyto předpisy patří zejména:

- a) Nařízení Komise (EU) č. 651/2014 ze dne 17. 6. 2014, kterým se v souladu s články 107 a 108 SFEU prohlašují určité kategorie podpory za slučitelné s vnitřním trhem, Úř. věst. L 187, 26. 6. 2014 („Nařízení GBER“);
- b) Sdělení Komise o použití pravidel Evropské unie v oblasti státní podpory na vyrovnávací platbu udělenou za poskytování služeb obecného hospodářského zájmu (2012/C 8/02, Úř. věst. C 8, 11. 1. 2012);
- c) Rozhodnutí Komise ze dne 20. 12. 2011 o použití čl. 106 odst. 2 Smlouvy o fungování Evropské unie na státní podporu ve formě vyrovnávací platby za závazek veřejné služby udělené určitým podnikům pověřeným poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu (2012/21/EU, Úř. věst. L 7, 11. 1. 2012) („Rozhodnutí SGEI“).

Výše uvedené předpisy zahrnují oblast právní úpravy tzv. veřejné podpory slučitelné s vnitřním trhem EU (zpravidla bez nutnosti předchozí notifikace Evropské komisi). Typově jde o veřejnou podporu tzv. služeb obecného hospodářského zájmu (zejm. Rozhodnutí SGEI) nebo služeb jim podobných (např. podpora v oblasti kultury dle Nařízení GBER).

Pokud jde o ekonomický charakter služeb, jedná se zpravidla o služby poskytované ve veřejném zájmu, jejichž konzumenti jsou občané různých cílových skupin, u nichž existuje prvek selhání trhu, neboť konzumenti těchto služeb zpravidla nejsou schopni nebo ochotni hradit jejich cenu (plnou nákladovou cenu služby + přiměřený zisk poskytovatele služby). Má-li stát zájem na tom, aby taková služba byla systematicky poskytována, je nezbytné, aby vytvořil systém podpory služby z veřejných zdrojů k zajištění její dostupnosti a dlouhodobé udržitelnosti.

Podpora předmětných služeb z veřejných zdrojů je potom v evropských předpisech postavena na principu krytí čistých způsobilých nákladů nezbytných k zajištění dostupnosti služby včetně přiměřeného zisku. Jinými slovy, podpora může být poskytnuta ve výši rozdílu mezi výnosy a náklady služby (resp. příjmy a výdaji) s tím, že se připouští, aby poskytovatel služby dosáhl i přiměřeného zisku, který není považován za tzv. nadměrné vyrovnání, které by musel vrátit zpět do veřejného rozpočtu.

Studie se zaměřila na zjištění, je-li oprávněnost nárokování zisku jako uznatelného nákladu doprovázejícího subjektu legitimní.

6.4.2 Výše přiměřeného zisku

Výše přiměřeného zisku se stanoví odlišně v závislosti na odvětví, v němž je služba poskytována, a to s ohledem na zisky, kterých lze dosáhnout na relevantním trhu v obdobných službách daného odvětví. Protože je zpravidla velmi obtížné u služeb, kde existuje prvek tržního selhání, stanovit „běžný zisk“, evropské předpisy o veřejné podpoře zároveň určují minimální výši zisku, která bude pro danou službu považována za přiměřenou s tím, že s rostoucí křivkou míry rizika spojeného s poskytováním a udržitelností služby roste i křivka výše přiměřeného zisku.

Např. podle článku 53 odst. 7 Nařízení GBER lze u provozní podpory v oblasti kultury poskytnout veřejnou podporu, jejíž výše nesmí přesáhnout částku, která je nezbytná k pokrytí provozních ztrát a vygenerování přiměřeného zisku za příslušné období; přiměřený zisk se stanoví podle článku 2 bod 142 Nařízení GBER s ohledem na zisky běžné v dotčeném odvětví, přičemž v každém případě se za přiměřenou bude

považovat taková míra rentability kapitálu, která nepřevyšuje relevantní swapovou sazbu navýšenou o 100 bazických bodů (1%).

Podle článku 5 odst. 1 Rozhodnutí SGEI nepřesáhne výše vyrovnávací platby (poskytované z veřejných zdrojů na podporu služeb obecného hospodářského zájmu) rozsah nezbytný k pokrytí čistých nákladů vynaložených při plnění závazku veřejné služby, včetně přiměřeného zisku. Podle článku 5 odst. 5 Rozhodnutí SGEI se přiměřeným ziskem rozumí míra návratnosti kapitálu, kterou by požadoval průměrný podnik při úvahách o tom, zda bude danou službu poskytovat s přihlédnutím k úrovni rizika, které na sebe přebírá. Podle článku 5 odst. 7 Rozhodnutí SGEI je považována v každém případě za přiměřenou míra návratnosti kapitálu taková, která nepřesáhne příslušnou swapovou sazbu navýšenou o 100 bazických bodů. Příslušnou swapovou sazbou je ta sazba, jejíž doba splatnosti a měna odpovídají době trvání a měně pověřovacího aktu (jde o právní akt, nebo soubor více aktů, kterými členský stát „pověří“ poskytovatele služby zajištěním její dostupnosti po určitou dobu a určí i parametry pro výpočet vyrovnávací platby).

Pro zjednodušení určení příslušné swapové sazby vydává Evropská komise na svých stránkách informaci o výši swapových sazeb pro služby obecného hospodářského zájmu v závislosti na měně a době trvání pověřovacího aktu, a to vždy na příslušné kalendářní pololetí – viz https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/swap_rates_en.html.

6.4.3 Charakter SPVPP z pohledu pravidel veřejné podpory

SPVPP je upraven § 47d ZSPOD. O výplatě SPVPP rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce ČR, v jejímž obvodu se nachází sídlo nebo místo trvalého pobytu žadatele. Nárok na poskytnutí SPVPP mají osoby uvedené v § 47d odst. 1 ZSPOD, které uzavřely dohodu o výkonu pěstounské péče podle § 47b ZSPOD.

Výše SPVPP je stanovena paušálně částkou 48 000 Kč za kalendářní rok na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče („dohoda“), nebo poměrnou částkou přepočtenou na počet měsíců, po kterou v předchozím kalendářním roce dohoda trvala. SPVPP je tedy pojat jako „nároková platba“ poskytovaná ex ante, kdy při splnění zákonných podmínek má žadatel právní nárok na její poskytnutí.

SPVPP je určen na pokrytí nákladů vynakládaných na zajišťování pomoci osobám pečujícím, osobám v evidenci nebo svěřeným dětem a na provádění dohledu nad pěstounskou péčí. Bližší specifikace nákladů způsobilých k financování z SPVPP je uvedena v dokumentu vydaném MPSV v podobě Instrukce náměstkyně pro řízení sekce sociální politiky č. 8/2019.

V souvislosti s otázkou aplikace přiměřeného zisku v rámci kalkulace SPVPP je nezbytné nejprve vyjasnit vztah mezi poskytnutím SPVPP podle ZSPOD a veřejnou podporou podle příslušných předpisů EU.

Poskytnutí veřejné podpory je spojeno s naplněním 5 kumulativních znaků, které jsou definovány ve výše citovaném článku 107 odst. 1 SFEU. Těmito znaky jsou:

- a. původ podpory je z veřejných zdrojích (přičitatelnost státu/veřejnému rozpočtu);
- b. příjemcem je podnik, tj. entita provozující hospodářskou činnost, přičemž podpora směřuje právě do této hospodářské činnosti; za hospodářskou činnost se považuje nabízení služeb nebo zboží na relevantním trhu;
- c. podpora představuje selektivní výhodu daného příjemce;

- d. podpora může narušit hospodářskou soutěž na relevantním trhu;
- e. podpora může ovlivnit obchod mezi členskými státy EU.

Pokud podrobíme SPVPP testem naplnění výše uvedených 5 znaků, lze dospět k následujícím závěrům:

Původ podpory je z veřejných zdrojích (přičitatelnost státu/veřejnému rozpočtu).

SPVPP je vyplácen ze státního rozpočtu prostřednictvím příslušného Úřadu práce ČR. Tento znak je tedy naplněn.

Příjemcem je podnik, tj. entita provozující hospodářskou činnost, přičemž podpora směřuje právě do této hospodářské činnosti.

Za podnik je považována každá entita, bez ohledu na právní status a způsob financování, která provozuje hospodářskou činnost v podobě nabízení služeb nebo zboží na relevantním trhu. Z veřejně dostupných zdrojů lze zaznamenat, že ke konci roku 2018 činnost doprovázení s nárokem na SPVPP zajišťovaly nestátní subjekty (zpravidla neziskové organizace) s podílem 68 % výkonů, zbývajících 32 % připadalo na orgány sociálně-právní ochrany. Z uvedeného je patrné, že existuje postupně se rozvíjející trh služeb „doprovázejících osob“, které usilují o uzavření dohod o výkonu pěstounské péče a jsou příjemci SPVPP. Nabízení těchto služeb na relevantním trhu, bez ohledu na jejich ekonomický charakter, (ziskový či neziskový) představuje hospodářskou činnost, a proto doprovázející subjekty je nutno považovat ve vztahu k této činnosti za „podniky“ ve smyslu článku 107 odst. 1 SFEU.

Podpora představuje selektivní výhodu daného příjemce.

Jak je výše uvedeno, SPVPP představuje podporu, kdy po splnění taxativně vymezených podmínek vzniká doprovázejícímu subjektu právní nárok na její vyplacení. SPVPP je tedy poskytován za předem daných podmínek a dopadá na všechny žadatele stejně. ZSPOD je de jure nárokovým příspěvkem, který náleží subjektu při splnění jasně stanovených zákonných podmínek, zejména vydání pověření dle § 49 ZSPOD a uzavření dohody o výkonu pěstounské péče. Pověření představuje „licenci“ vydávanou ve správním řízení, kdy žadatel musí splnit zákonem stanovené podmínky pro výkon činnosti pověřené osoby. Podmínky pro vydání pověření jsou nastaveny objektivně a transparentně na nediskriminačním základě; pověření může tedy získat jakákoli fyzická nebo právnická osoba splňující dané podmínky. Výkladem a contrario článku 5.2.2. bod 123 Sdělení Komise o pojmu státní podpory uvedeném v čl. 107 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie (2016/C 262/01, Úř. věst. C 262/1, 19.7.2016) lze dospět k závěru, že vede-li „splnění daných kritérií automaticky k nároku na opatření“, nebude zde zpravidla existovat prvek selektivity vyplývající z volného správního uvážení členského státu.

Podpora může narušit hospodářskou soutěž na relevantním trhu a může ovlivnit obchod mezi členskými státy EU.

S ohledem na nenaplnění znaku selektivní výhody již není nezbytné posuzovat další znaky, neboť již nemůže být splněna podmínka kumulativního naplnění všech znaků. Nicméně s absencí selektivity souvisí zpravidla i závěr, že podpora poskytnutá na základě předem stanovených kritérií každému podniku, který daná kritéria splní, není s to narušit hospodářskou soutěž; protože tato kritéria mohou naplnit i podniky se zahraničním kapitálem či pobočky zahraničních podniků, nebude zde zpravidla ani naplněn znak ovlivnění obchodu mezi členskými státy EU. Tomuto závěru navíc svědčí i výše podpory poskytnuté ke krytí reálných nákladů spojených s poskytováním činností doprovázející osoby.

Na základě výše uvedeného lze tedy uzavřít, že SPVPP nenaplnuje všechny znaky veřejné podpory podle článku 107 odst. 1 SFEU, a proto pro jeho poskytnutí není nutno nalézat vhodný „režim“ poskytnutí podpory či stanovené výjimky.

6.4.4 Charakter činnosti pověřené (doprovázející) osoby ve vztahu ke službám obecného hospodářského zájmu

Bez ohledu na výše uvedený závěr o neexistenci naplnění všech znaků veřejné podpory dle článku 107 odst. 1 SFEU je pro účely úvah pro zavedení kategorie přiměřeného zisku do kalkulace SPVPP vhodné posoudit charakter činností pověřené osoby analogicky ve vztahu služeb SGEI; jako příklad snad nejlépe poslouží srovnání se službami sociální péče poskytovanými podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů („ZSS“).

U sociálních služeb byl v České republice od roku 2016 plošně zaveden systém vícezdrojového financování formou tzv. vyrovnávací platby v souladu s Rozhodnutím SGEI. Sociální služby, a to zejména služby sociální péče, byly prohlášeny za služby obecného hospodářského zájmu, jejichž financování z veřejných prostředků představuje poskytování veřejné podpory podle článku 106 odst. 2 SFEU (viz výše článek 1).

Na činnosti pověřené osoby podle ZSPOD lze přitom shledat mnoho podobností se službami sociálními podle ZSS. Poskytovatelé jsou podniky (viz výše bod 3.6.2), u služeb existuje prvek tržního selhání, neboť jejich konzumenti nejsou schopni hradit plné náklady, které jsou s poskytováním služby spojeny. Systém poskytování SPVPP je založen na kvalifikovaném ex ante výpočtu očekávaných nezbytných nákladů vyjádřených paušální částkou, dotační systém podle ZSS je obdobně založen na výpočtu vyrovnávací platby na základě očekávaných/optimálních čistých nákladů služby. Zásadním rozdílem je pouze vícezdrojovost vyrovnávací platby oproti jednomu zdroji SPVPP a nárokovost SPVPP oproti „nenárokovým“ platbám jednotlivých dílčích částí vyrovnávací platby (zejm. dotací).

Vzhledem k tomu, že vyrovnávací platba poskytovaná na krytí čistých nákladů sociální služby jako služby obecného hospodářského zájmu je regulována Rozhodnutím SGEI, obecně náleží jejím příjemcům též poskytnutí přiměřeného zisku, byť za podmínek stanovených gestory příslušných sítí. SPVPP nespadá pod pravidla veřejné podpory (viz výše), přestože jeho charakter je obdobný charakteru vyrovnávací platby. Má-li členský stát přistupovat obdobně k financování obdobných aktivit, není zásadního důvodu, proč by SPVPP neměl/nemohl zahrnovat též přiměřený zisk, jak je tomu u vyrovnávací platby na sociální služby.

6.4.5 Výpočet přiměřeného zisku v rámci kalkulace SPVPP

Přiměřený zisk je ve smyslu přímo použitelných předpisů EU o veřejné podpoře chápán jako motivační složka kompenzace čistých nákladů služby, jejichž výše odvisí od míry rizika, kterou příjemce podpory podstupuje tím, že přebírá závazek danou službu zajišťovat. Míra rizika je většinou posuzována podle toho, zda poskytovatel dané služby má státem „garantováno“ plnou úhradu čistých nákladů služby bez ohledu na riziko poptávky po službě, riziko solventnosti uživatelů služby (schopnost vybrat očekávané výnosy ze služby), riziko výnosů ze zdravotního pojištění v případě, že do vyrovnávací platby jsou zahrnuty i úkony zdravotního personálu apod. Výše přiměřeného zisku je dále ovlivněna dobou trvání závazku k zajištění služby.

SPVPP představuje podporu, o níž je rozhodováno v závislosti na splnění podmínek pro její výplatu na daný rok (počet dohod o výkonu pěstounské péče) se stavem k 31. 12. přechozího kalendářního roku. Z této koncepce lze dovodit, že SPVPP zohledňuje dobu trvání závazku služby vždy na období 1 kalendářního roku. Pokud bychom přirovnali SPVPP vyrovnávací platbě, mohli bychom konstruovat, že i zde existuje jakési „pověření“ doprovázející osoby sestávající jednak ze samotného aktu pověření podle ZSPOD a jednak z rozhodnutí Úřadu práce ČR o přiznání SPVPP na kalendářní rok. Tuto dobu lze proto také brát jako dobu analogickou době trvání pověření službou obecného hospodářského zájmu podle Rozhodnutí SGEI při stanovení přiměřené výše míry návratnosti kapitálu.

Pokud jde o výši přiměřeného zisku, při použití analogie postupu podle článku 5 odst. 7 Rozhodnutí SGEI by potom byla považována v každém případě za přiměřenou míra návratnosti kapitálu taková výše, která nepřesáhne příslušnou swapovou sazbu navýšenou o 100 bazických bodů, přičemž za příslušnou swapovou sazbu by bylo možno použít roční swapovou sazbu stanovenou Komisí pro služby SGEI na území ČR a měnu CZK – viz již výše citované stránky https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/swap_rates_en.html

Např. pro rok 2020 by byl přiměřený zisk počítán z roční swapové sazby 2,15 % a navýšený o 100 bazických bodů by činil 3,15 % z očekávaných (vypočtených) ročních způsobilých nákladů služby SPOD. Tyto náklady by byly navýšeny o 3,15 % přiměřeného zisku a společně by tvořily paušální částku ročního SPVPP.

6.4.6 Shrnutí

Na základě výše uvedeného rozboru právních a ekonomických aspektů poskytování SPVPP lze dospět k následujícímu shrnutí možné aplikace kategorie přiměřeného zisku:

- a) SPVPP představuje podporu, která díky právní úpravě v ZSPOD coby nárokového příspěvku při splnění všech podmínek/kritérií nenaplnuje kumulativní znaky veřejné podpory ve smyslu článku 107 odst. 1 SFEU, zejména znak poskytnutí selektivní výhody založené na volném správním uvážení;
- b) přestože poskytnutí SPVPP nebude spadat pod pravidla veřejné podpory, lze dovodit, že doprovodná činnost, k jejíž podpoře slouží, nese znaky služby obecného hospodářského zájmu (SGEI) a jako taková je srovnatelná s jinými službami SGEI, zejména službami sociální péče dle ZSS;
- c) přestože na rozdíl od vyrovnávací platby představuje SPVPP jednozdrojový nárokový příspěvek, je svým charakterem s vyrovnávací platbou srovnatelný, neboť slouží ke krytí očekávaných čistých způsobilých nákladů služby po dobu 1 roku;
- d) vzhledem k tomu, že veřejné financování srovnatelných činností by mělo být řešeno srovnatelnými nástroji (princip rovného přístupu k obdobným službám), nabízí se kalkulace SPVPP na obdobné bázi jako vyrovnávací platba, tj. na bázi čistých nákladů služby + přiměřený zisk;
- e) pro výpočet přiměřeného zisku lze pak analogicky použít příslušná ustanovení Rozhodnutí SGEI, přičemž za dobu pověření závazkem veřejné služby lze považovat 1 kalendářní rok, na který je SPVPP ze strany Úřadu práce ČR přiznáván;
- f) vzhledem k tomu, že smyslem SPVPP je pokrýt nezbytné náklady spojené s poskytnutím služby s možností částečné úhrady některých specifických nákladů od uživatelů, přičemž příjemce SPVPP nepodstupuje žádné významnější ekonomické

riziko, lze za přiměřenou swapovou sazbu pro výpočet přiměřeného zisku v rámci SPVPP považovat swapovou sazbu zveřejňovanou Komisí pro služby SGEI na https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/swap_rates_en.html.

6.5 Výpočet výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče

6.5.1 Východiska

Analogie sociálních služeb

Obecně ve službách stejného charakteru, tedy v oblasti sociálních služeb, jsou nejvýznamnějším podílem výdajů osobní náklady. Dle této studie z dotazníků respondentů (analýza výdajů dle účetních skupin) vyplývá, že podíl osobních nákladů v celkovém čerpání SPVPP v roce 2019 činil 69 %.

Dle studie Analýza systému sociálních služeb²³ je podíl osobních nákladů z rozpočtu v celém systému sociálních služeb dle programu B 71,88 % v roce 2018. Dle stejné studie v roce 2013 činil podíl osobních nákladů pro druh služby raná péče 69,95 % rozpočtu a v roce 2018 75,29 %. Vzhledem k tomu, že jedním z výstupů tohoto výzkumu je zjištění, že mzdy v doprovázejících subjektech jsou dlouhodobě poddimenzovány z důvodu nedostatečných finančních prostředků ze SPVPP a jsou dlouhodobě uměle tlačeny níže, než je reálná hodnota práce, uvažujeme ve výpočtech optimální výše SPVPP jako východisko pro podíl osobních nákladů právě podíl uvedený pro druh rané péče, nikoli zjištěných 69 %.

Východiskem pro výpočty je tedy i analogie doprovázení k základním činnostem sociální služby dle §54 zák. 108/2006 Sb., o sociálních službách, raná péče.

Analogie financování sociálních aktivit z Evropského sociálního fondu

Při výpočtu byly využity zavedené postupy Evropské unie v oblasti financování aktivit v sociální oblasti. Jedná se zejména o přímé a nepřímé náklady, které jsou transparentní, zjednodušují vyúčtování a akcentují výkon přímé práce s klientem. Pouze výdaje na přímou práci potom generují uznatelné nepřímé výdaje.

Dalším východiskem pro výpočty je počet rodin připadajících na jednoho klíčového pracovníka. Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí pro pověřené osoby dle § 48 odst. 2 písm. d) až f) ZSPOD²⁴ doporučují limit 20–25 rodin, standard 8d potom pro OSPOD 40 rodin. Pro výpočet je stanoveno 20 rodin, neboť to je nejčastější limit doprovázejících subjektů dle zjištění výzkumu.

Pro výpočet platů sociálních pracovníků je použita Statistická ročenka MPSV od roku 2013 do roku 2020.

---

²³ PRŮŠA, L. Analýza systému sociálních služeb. Praha, VÚPSV, 2019.

²⁴ <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/manual-implementace-standardu-kvality-SPO-pro-PO.pdf>

6.5.2 Varianty výpočtů nákladů doprovázení na jednu pěstounskou rodinu

Varianta výpočtu 1: podle poměru ceny práce sociálního pracovníka a obvyklých podílů osobních nákladů na celkovém rozpočtu v analogicky nejbližší sociální službě a k původně zamýšlené částce SPVPP

Prvotní nastavení SPVPP od roku 2013 činí 48 000 Kč, ačkoli v procesu návrhu novely ZSPOD z roku 2012 byla diskutována i částka 60 000 Kč a tato byla odbornou veřejností považována za minimální. Informace o výpočtu nejsou k dispozici, avšak analogicky lze k doprovázení charakterem činnosti přistupovat jako k rané péči, kde v roce 2013 činily osobní náklady 69,95 % rozpočtu. Pro níže uvedený výpočet je použita teoretická částka 60 000 Kč, fokusními skupinami vyhodnocena jako přibližující se realitě nákladů v roce 2013. Při použití stejného procenta činí v SPVPP 60 000 Kč podíl osobních nákladů 41 970 Kč. Tabulka 7.2 Statistické ročenky MPSV uvádí platy zaměstnanců v sociálních službách. V této tabulce jsou obsaženy i platy (bez odvodů zaměstnavatele) sociálních pracovníků v sociálních službách. Růst platů profese sociálních pracovníků, kteří jsou nositeli podstaty činnosti doprovázení, tedy můžeme použít pro vyjádření obecného nárůstu potřebného objemu finančních prostředků.

Tabulka č. 35 **Vývoj výše průměrného platu sociálního pracovníka a podílu osobních nákladů z SPVPP v teoretické výši 60 000 Kč**

	průměrná výše platu SP	index meziročního zvýšení platů SP	podíl osobních nákladů z SPVPP v teoretické výši 60 000 Kč
2013	22 052		41 970*
2014	22 218	100,8	42 306
2015	23 984	107,9	45 648
2016	25 276	105,4	48 113
2017	28 608	113,2	54 464
2018	34 683	121,2	66 010
2019	36 331	104,8	69 179
2020	37 831	104,1	72 015

* 41 970 Kč = 69,95 % osobních nákladů v rozpočtech rané péče v roce 2013, tedy výchozí hodnota pro potřebné osobní náklady ze SPVPP, pokud by celý SPVPP činil 60 000 Kč.

Zdroj: Statistická ročenka MPSV (průměrná výše platu SP), Analýza systému sociálních služeb, VÚPSV 2019, vlastní zpracování

Z tabulky je patrný postupný nárůst průměrné výše platu sociálních pracovníků, tak jak je uvádí Statistická ročenka MPSV. Rok 2020 byl dopočten tak, že k průměrnému platu roku 2019 byla připočtena paušální částka 1 500 Kč, o kterou byly od 1. 1. 2020 zvýšeny všechny platové tabulky dle Nařízení vlády č. 341/2017 Sb. Od roku 2013 do roku 2020 byl tak nárůst průměrné mzdy o 57,4 %. Pakliže v roce 2013 bylo spotřebováno 69,95 % rozpočtu na osobní náklady, v teoretické a původně diskutované výši 60 000 Kč tedy 41 970 Kč z rozpočtu jedné dávky SPVPP a osobní náklady vzrostly o 57,4 %, potřebná částka na osobní náklady z rozpočtu jedné dávky SPVPP by vzrostla na 72 015 Kč. Dle výše uvedených zdrojů v roce 2018 činil podíl osobních nákladů v rozpočtech poskytovatelů rané péče 75,29 %. Za roky 2019 a 2020 zatím nejsou údaje k dispozici, uvažujeme pro účely výpočtu s touto částkou.

72 015 Kč = 75,29 % rozpočtu (SPVPP na jednu pěstounskou rodinu)

95 650 Kč = 100 % jedné dávky SPVPP

23 635 Kč je tedy určeno na pokrytí dalších nákladů na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče (odborná pomoc, „respitní péče,“ vzdělávání, režie subjektu, přiměřený zisk).

Celkový výpočet nákladů na doprovázení jedné pěstounské rodiny podle ceny práce sociálního pracovníka a obvyklých podílů osobních nákladů na celkovém rozpočtu na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče (1 dávka SPVPP) činí 95 650 Kč, resp. 96 000 Kč.

Výpočet státního příspěvku na výkon pěstounské péče činí 96 000 Kč.

Varianta výpočtu 2: podle přímých a nepřímých nákladů dle ESF

Vzhledem k tomu, že je komplex činností v rámci doprovázení obdobný charakteru činností podporovaných v projektu EU, byla pro tuto variantu výpočtu použita metoda zjednodušeného vykazování nákladů.²⁵ Principem je předběžné stanovení nákladů přímo souvisejících s naplňováním práv a povinností pěstouna analogicky k projektům financovaným z OPZ²⁶ a jejich následné vyúčtování. Významným pozitivem této metody je akcent na samotný výkon přímých činností pro pěstouna, neboť jedině tak lze generovat částku na pokrytí také výdajů nepřímých. Systém je v poměrech České republiky zavedený a pro příjemce přijatelný.

Analogicky k materiálu ESF OPZ²⁷, kde obvyklá výše nepřímých nákladů u projektů do 10 mil. Kč činí 25 % je proveden dopočet nepřímých nákladů v tomto poměru.

Analogicky k materiálu ESF OPZ²⁸ lze předpokládat níže uvedené výdaje a z nich odvodit předběžný výpočet dávky SPVPP pro jednu dohodu.

Tento způsob výpočtu předpokládá povinnost přímé náklady vyúčtovat.

---

²⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/thefunds/fin_inst/pdf/simpl_cost_cs.pdf

²⁶ <https://www.esfcr.cz/file/9003/>

²⁷ <https://www.esfcr.cz/pravidla-pro-zadatele-a-prijemce-opz/-/dokument/797817>

²⁸ <https://www.esfcr.cz/documents/21802/1864018/P%C5%99%C3%ADm%C3%A9+n%C3%A1klady/4684f0d6-965c-405b-a8ef-cb055a9f93a8?version=1.0&previewFileIndex=>

6. Analýza čerpání státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Tabulka č. 36 **Odhad výdajů na jednu dohodu o výkonu PP dle přímých a nepřímých nákladů dle ESF**

kategorie	přímé náklady (příklady)	nepřímé náklady	odborný odhad přímých nákladů na 1 dohodu v Kč
osobní náklady	sociální/klíčový pracovník	administrativní pozice	50 383
	koordinátor vzdělávání	účetní	
	pracovník krátkodobé péče	IT	
	vedoucí pracovník	personalista	
	lektor	právník	
	psycholog		
	apod.		
cestovní náklady	jízdné (za pěstounem i vzdělávání zaměst.)	občerstvení a stravné	4 000
	ubytování		
nákup zařízení a vybavení	prokazatelná vazba na pěstouny	neprokazatelná vazba na pěstouny	2 000
	vybavení pozic spadajících do přímých nákladů	vybavení pozic nespada-jících do přímých nákladů	
ostatní	pronájem místností pro práci s pěstouny	pronájem ostatních místností	5 500
	pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání	energie	
	tábory a pobyty dětí odborná pomoc krátkodobá péče vzdělávání	internet, telefon, poštovní služby	
		bankovní poplatky	
		tisk, kopírování	
		PR	
		kancelářské potřeby	
		náklady na úklid	
		oprava a údržba	
		správa IT	
		pojistné	
		občerstvení	
		školení BOZP apod.	
přímé náklady		61 883	
nepřímé náklady 25% z přímých nákladů		15 470,75	
MEZISOUČET		77 353,75	
přiměřený zisk 3,15 %		2 436,64	
CELKEM		79 790,39	

Zdroj: vlastní zpracování

Výpočet vychází z obvyklé pěstounské rodiny, tedy rodiny, která dle zjištění tohoto šetření má v péči 1 dítě, potřebuje odbornou pomoc a častější intervence, než je zákonná lhůta 2 měsíce. Vychází z předpokladu, že jeden klíčový pracovník v plném úvazku poskytuje pomoc 20 rodinám.

Spotřeba SPVPP na jednu pěstounskou rodinu v osobních nákladech na jednoho klíčového pracovníka je spočítána dle průměrného platu/mzdy v roce 2020 včetně odvodů zaměstnavatele, přičemž započtena je 1/20 a činí 30 416 Kč ročně, a dále osobních nákladech na management, na krátkodobou péči, odbornou pomoc, zvyšování

si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě (jsou-li činnosti vykonávány vlastními zaměstnanci). Celkem je předpoklad osobních nákladů 50 383 Kč. Předpoklad nákladů na cestovné za pěstounskými rodinami a na vzdělávání zaměstnanců zařazených do přímých nákladů činí 4 000 Kč. Nákup zařízení a vybavení činí 2 000 Kč. Ostatní náklady, zejména služby, pokud předmětné činnosti nejsou vykonávány vlastními zaměstnanci, činí 5 500 Kč. Přímé náklady jsou v součtu 61 883 Kč. Dopočet 25 % nepřímých nákladů činí 15 471 Kč.

Dle závěrů tohoto šetření je započten také přiměřený zisk ve výši 3,15 % pro rok 2020²⁹ a to 2 437 Kč.

Celkový výpočet nákladů na doprovázení jedné pěstounské rodiny podle obvyklých okruhů nákladů na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče (1 dávka SPVPP) činí 79 790 Kč, resp. 80 000 Kč.

Výpočet státního příspěvku na výkon pěstounské péče činí 80 000 Kč.

Varianta výpočtu 3: analogicky podle podílu osobních nákladů v sociálních službách

V roce 2018 činil podíl osobních nákladů v rozpočtech sociálních služeb dle programu B 72 %³⁰. Uvažujeme pro rok 2020 stejný podíl osobních nákladů.

Plat klíčového pracovníka v roce 2020 činí 37 831 Kč, měsíční náklad včetně odvodů je 50 693 Kč a roční náklad 607 668 Kč. Roční náklad na ostatní osobní náklady na činnosti v rámci jedné dohody o výkonu pěstounské péče činí 20 000 (krátkodobá péče, mzdová agenda, management, lektoři, psychologové apod.; jedná se o odborný odhad, konsenzus fokusních skupin). Sociální/klíčový pracovník doprovází 20 rodin. Celkové roční osobní náklady na 20 rodin tak činí 1 007 668 Kč a tato suma je 72 % celkových potřebných nákladů. Potřebný rozpočet pro 20 rodin činí 1 399 540 Kč, tj. 69 977 Kč na jednu dávku SPVPP.

Celkový výpočet nákladů na doprovázení jedné pěstounské rodiny podle podílu osobních nákladů v sociálních službách na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče (1 dávka SPVPP) činí 69 977 Kč, resp. 70 000 Kč.

Výpočet státního příspěvku na výkon pěstounské péče činí 70 000 Kč.

6.5.3 Shrnutí

Odborníci z praxe se v rámci realizovaných fokusních skupin shodli na tom, že doprovázející subjekty potřebují přibližně částku 70 000 Kč na pokrytí potřeb jedné pěstounské rodiny. Tato částka je shodná s výpočtem 3.

Doporučujeme stanovení výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče podle 3. varianty výpočtu, avšak využít analogii k čerpání rozpočtů v projektech financovaných z ESF. Systém je zavedený a srozumitelný, akcentuje přímou práci s klientem. Doporučujeme rovněž počítat s přiměřeným ziskem a dávku ve výši 70 000 Kč po uzavření účetního období vyúčtovat. Tento způsob by zároveň usnadnil kontrolu čerpání SPVPP, kontrolu by soustředil na financování činností pro přímou podporu pěstouna a umožnil výkon vyššího počtu kontrol.

---

²⁹ https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/swap_rates_en.html.

³⁰ PRŮŠA, L. Analýza systému sociálních služeb. Praha, VÚPSV, 2019.

7. Doplnující podněty

Z diskusí fokusních skupin vzešly následující podněty pro případnou další metodickou a legislativní činnost.

7.1 Pojetí příspěvku

Státní příspěvek na výkon pěstounské péče má umožňovat rozvoj a zajištění služeb pro pěstounské rodiny plynoucí z práv a povinností a vytvoření podmínek pro plnění práv a povinností pěstounů. Ze své podstaty dle MPSV není jeho záměrem pokrýt všechny náklady doprovázejících organizací související s doprovázením, na financování by se měly podílet samy osoby pečující, obce a kraje apod.³¹ Přesto však doprovázející subjekty tvrdí, že toto není nikde metodicky upraveno a není zřejmé, z jakých zdrojů mají být pokryty náklady, na které krytí státním příspěvkem nestačí.

7.2 Nezprostředkovaná pěstounská péče

Předmětem zadání výzkumu nebyla problematika nezprostředkované – příbuzenské pěstounské péče, avšak téma se jako významné opakovalo v průběhu výzkumu napříč jednotlivými fokusními skupinami, proto výzkumný tým zařadil do zprávy i toto související zjištění.

Stávající právní úprava upřednostňuje z důvodu zachování přirozených rodinných vazeb náhradní rodinnou péči vykonávanou příbuznými (§ 954, resp. § 962 občanského zákoníku). Rozdíl mezi příbuzenskou (tj. péčí příbuzných) a zprostředkovanou náhradní rodinnou péčí je mj. ve způsobu svěřování dítěte do péče. Příbuzní se ujímají dítěte bez procesu zprostředkování, neprochází odbornou přípravou k přijetí dítěte do rodiny, neboť svěřované dítě již zpravidla zná a toto dítě zná je. Jejich „vhodnost“ (tj. záruka řádné péče o dítě) je prověřována během soudního řízení, kdy o samotném svěření dítěte do rodiny rozhoduje soud.

Obdobně se zprostředkování pěstounské péče neprovádí v případě, kdy návrh na svěření dítěte do pěstounské péče podá fyzická osoba blízká dítěti nebo jeho rodině.

Dále je zásadním rozdílem, do jakého typu náhradní rodinné péče bude dítě svěřeno. Pokud je dítě svěřeno do péče jiné osoby podle § 953 občanského zákoníku, pečující osoby nemají nárok na dávky pěstounské péče ani na odborné služby na podporu výkonu náhradní rodinné péče (náklady na péči o svěřené dítě mají být hrazeny z výživného, které soud musí stanovit rodičům dítěte). Nárok na tuto finanční a odbornou podporu naopak vzniká pěstounům a poručníkům, pokud o dítě osobně pečují.

Doprovázení (výkon pěstounské péče) u příbuzenské pěstounské péče

Podle odborníků z praxe je důležité stanovit **obsah doprovázení**, neboť příbuzenská pěstounská péče přináší specifická témata, která tyto rodiny během poskytování péče dítěti řeší (pocit vlastního selhání ve výchově vlastních dětí, specifika

---

³¹ Informace podaná MPSV v rámci připomínkového řízení k tomuto výzkumu.

kontaktu s biologickým rodičem a mísení rolí prarodič x rodič x pěstoun, zpravidla větší věkový rozdíl mezi dítětem a pěstounem atd.), přičemž je nutné zohlednit **okolnosti vzniku** pěstounské péče (zpravidla bez přípravy) a **motivaci** pro pěstounskou péči.

V současné době chybí požadavky na obsah doprovázení příbuzenských a nepříbuzenských pěstounů, protože obě tyto skupiny se do pěstounství dostávají v odlišných situacích a s odlišnou motivací. Příbuzní se pěstouny stávají často v neočekávaných situacích či v situacích, kdy selže péče např. jejich dětí či jiných příbuzných. O pěstounství cíleně neusilují, ale ujímají se ho v situaci, kdy je to třeba. To je zásadně odlišuje od těch zájemců, kteří se pěstouny stávají na základě cíleného zvažování a přípravy. Příbuzenská pěstounská péče přináší odlišný přístup k udržování vztahu s biologickou rodinou, objevují se specifické problémy, které v takových situacích mohou vznikat. V případech, kdy příbuzenští pěstouni v minulosti měli sami své děti v ústavní či náhradní rodinné péči, se objevují specifické výzvy v oblasti připravenosti na péči o svěřené děti a otevírá se diskuze o specifických přístupech v podpoře takových pěstounských rodin.

Podmínky a povinnosti zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče

Dále byla zmiňována vhodnost metodicky a legislativně upravit podmínky a povinnosti zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče. Jednou z cest je, aby pěstoun v režimu nezprostředkované pěstounské péče byl povinen absolvovat intenzivní podporu (např. doškolení, krizovou intervenci apod.) jako náhradu za přípravu pěstounů v případě zprostředkované pěstounské péče, a to do stanovené doby. V současné době lze rozhodnutím OSPOD uložit využití odborné poradenské pomoci. Aby byla příprava pro příbuzenské pěstouny přínosná a neznamenala pro ně pouze povinně absolvované hodiny, je nutné, aby byl specifikován i obsah vzdělávání pro tyto pěstouny (stejně jako jejich podpora). Příbuzenští pěstouni mají jiné motivace a kontext než ti nepřibuzenští a tímto směrem je nutné i připravit vzdělávání a další podporu těchto pěstounů.

Posuzování vhodnosti pěstounů při nezprostředkované pěstounské péči

Ve prospěch ohrožených dětí je nutné metodicky upravit spolupráci mezi OSPOD a soudy při posuzování vhodnosti příbuzných, blízkých osob pro poskytování náhradní rodinné péče. Znalost sociálních pracovníků je v takovém rozhodování zcela zásadní a může zabránit mnoha rizikům spojených s nevhodně přiznanou péčí. Přesto některé soudy na alarmující zprávy sociálních pracovníků OSPOD neberou zřetel.

Přiznávání odměny pěstouna

S ohledem na diferenciaci nezprostředkované (příbuzenské) a zprostředkované pěstounské péče zaznívaly také otázky kritérií pro rozhodování o přiznání odměny pěstouna, a to pěstounům, kteří jsou předky dítěte v přímé linii (prarodiče a praprarodiče) v „důvodech hodných zvláštního zřetele.“ To se netýká případů, kdy tito pěstouni pečují alespoň o tři děti nebo mají v péči dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby ve stupních II. až IV.

O přiznání odměny rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ČR na základě vyjádření obecního úřadu obce s rozšířenou působností, pokud je shledán „důvod hodný zvláštního zřetele“ pro přiznání odměny. V současné době získává nárok na odměnu cca

95 % pěstounů – prarodičů.³² Jen v omezeném počtu případů tedy obecní úřad obce s rozšířenou působností vydá k této záležitosti negativní vyjádření.

Jedním z důvodů je, že sociální pracovníci a úředníci nemají jasnou metodickou podporu, se kterou mohou pracovat při přiznávání odměny a díky této nejistotě podle svých výpovědí nedokáží odolávat tlaku a výhrůžkám pěstounů při nepřiznání odměny.

Jedním z možných řešení tohoto problému je, dle názoru účastníků fokusních skupin, aby odměna pěstouna byla přiznána bez zvláštního posuzování, neboť i nyní se tak děje. Ovšem za podmínek spolupráce na podpoře stability výchovného prostředí prostřednictvím sociální práce mezi doprovázejícím subjektem, OSPOD a pěstouny.

Dále se účastníci fokusních skupin domnívají, že je nutné legislativní rozlišení mezi zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péčí (příbuzenská péče, péče osob blízkých). Je možné ponechat stávající výši odměny pěstouna, ale také stejné povinnosti pro obě nově upravené skupiny. Pěstoun v režimu nezprostředkované pěstounské péče by byl povinen absolvovat intenzivní podporu (např. doškolení, krizovou intervenci apod.) jako náhradu za přípravu pěstounů v případě zprostředkované pěstounské péče, a to do stanovené doby. Do absolvování této podpory by odměnu pěstouna neměl přiznanou (případně přiznanou vratnou zálohou). Povinnosti dle zák. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (povinnost vzdělávat se, udržovat kontakt s rodiči, spolupracovat se SPOD atd.) by byly závazné, jak ukládá současné znění zákona. Bylo by vhodné také zavést možnost částečného odebrání odměny pěstouna při prokazatelném neplnění povinností pěstouna.

Doporučujeme se tomuto tématu věnovat v samostatném výzkumu.

7.3 Kvalifikace pracovníků pověřené osoby k výkonu uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče

Činnosti osoby pověřené k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče jsou vykonávány zaměstnanci pověřené osoby na pracovních pozicích, které nejsou jednoznačně definovány. Kvalifikaci pracovníka v sociálně-právní ochraně dětí určuje ZSPOD. Kvalifikací se dále zabývá vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, jejíž součástí jsou v přílohách stanovené standardy kvality sociálně-právní ochrany. Ty vnáší do činnosti OSPOD pozici sociálního pracovníka, jehož kvalifikace je upravená zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

V PO musí splňovat kvalifikaci podle ZSPOD. § 49a odst. 2. ZSPOD termín „sociální pracovník“ ve vztahu k činnosti SPOD nezná, činnosti dle tohoto zákona jsou vykonávány prostřednictvím zaměstnanců pověřené osoby. V oblasti činnosti uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče a sledování výkonu pěstounské péče se pro tuto pozici vžil název „klíčový pracovník.“

ZSS v úvodním ustanovení § 1 odst. 2 hovoří o tom, že tento zákon (tedy ZSS) upravuje kvalifikaci sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost mj. v sociálně-právní ochraně dětí. Nicméně to, že v oblasti činnosti sociálně-právní ochrany dětí může být vykonávána činnost sociálního pracovníka, ještě neznamená, že všechny pozice

---

³² *Návrh systémového řešení výkonu a podpory příbuzenské pěstounské péče*, zprac. k 30.6.2019. Dostupné na: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/ostatni-dokumenty/>.

v sociálně-právní ochraně dětí jsou pozicemi sociálního pracovníka. Je to obdobné jako v sociálních službách, kde kromě sociálních pracovníků jsou i další pozice jako pracovník v sociálních službách či další odborní pracovníci (zdravotníci, pedagogičtí a další odborní pracovníci) a obdobně u poskytovatelů zdravotních služeb, ve školách a školských zařízeních apod.

V kritériu č. 7 standardů kvality SPOD pro pověřené osoby (§ 6 odst. 1 b) vyhlášky č. 473/2012 Sb. – Přijímání a zaškolování zaměstnanců – je uvedeno: „Zaměstnanci pověřené osoby a další fyzické osoby, které se jménem pověřené osoby podílejí na přímém poskytování sociálně-právní ochrany, splňují odbornou způsobilost a jsou bezúhonní podle zákona.“³³ Z logiky věci je zřejmé, že se jedná o odbornou způsobilost podle ZSPOD, což dokazuje i to, že příslušný krajský úřad, který kontroluje plnění zákonných podmínek pro činnost SPOD pověřených organizací, může označit jako přestupek pověřené osoby skutečnost, že poskytuje sociálně-právní ochranu prostřednictvím osoby, která nezískala odbornou způsobilost podle ZSPOD, ale podle ZSS.

Oproti tomu v kritériu č. 5 standardů kvality pro SPOD (§ 6 odst. 1 a) vyhlášky č. 473/2012 Sb. – Přijímání a zaškolování – je přímo uvedeno: *Každý zaměstnanec zařazený v orgánu sociálně-právní ochrany splňuje kvalifikační předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka podle zákona o sociálních službách* (tj. dle § 110) *a disponuje zvláštní odbornou způsobilostí na úseku sociálně-právní ochrany*³⁴.

Přestože by se mohlo zdát, že požadavky na kvalifikaci pracovníků OSPOD jsou dle tohoto kritéria jednoznačné, problém může přinášet určení pracovních pozic dle katalogu prací ve veřejných službách a správě.³⁵ Ten definuje jak pozici sociálního pracovníka (2.08.02), tak pozici tzv. referenta sociálních věcí (2.10.13). Referent sociálních věcí na základě definovaných činností v katalogu prací může zajišťovat sociálně-právní ochranu dětí i vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, což jsou činnosti, které naopak nejsou definovány v popisu práce sociálního pracovníka.

Již z těchto dvou standardů, které jsou odlišné pro PO a OSPOD, je zřejmá nejednotnost požadavků na kvalifikaci pracovníků dvou rozdílných subjektů, které ale vykonávají ze zákona stejnou činnost.

Dále dle § 109 ZSS sociální pracovník vykonává mj. sociální šetření a zajišťuje sociálně právní poradenství. Náplň práce klíčového pracovníka v rodině obsahuje zejména plánování a tzv. doprovázení, což nejsou činnosti, které odpovídají náplni činnosti sociálního pracovníka. Dle názoru fokusních skupin z toho vyplývá, že pozice klíčového pracovníka není totožná s pozicí sociálního pracovníka.

V kritériu č. 9 standardů kvality pro pověřené osoby (§ 6 odst. 1 b) vyhlášky č. 473/2012 Sb. – Pracovní postupy pověřené osoby – je jediná zmínka o pozici sociálního pracovníka v režimu SPOD: *Pověřená osoba má vždy určeného sociálního pracovníka pro práci s dítětem a osobou pečující nebo osobou v evidenci*. Ani z tohoto ustanovení ale jednoznačně nevyplývá, že pozice sociálního pracovníka je totožná s pozicí klíčového pracovníka.

³³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

³⁴ Zákon č. 312/2002 Sb., o úředních územních samosprávných celcích a o změně některých zákonů, ve znění zákona č.46/2004 Sb.

³⁵ Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. ze dne 14. června 2010 o katalogu prací ve veřejných službách a správě, ve znění nařízení vlády č. 399/2017 Sb., nařízení vlády č. 263/2018 Sb. a nařízení vlády č. 359/2019 Sb.

7. Doplnující podněty

Povinnou kvalifikaci pracovníků **pověřených osob** pro poskytování sociálně-právní ochrany dětí uvádí § 49 odst. 2 ZSPOD:

- a) řádně ukončené vysokoškolské studium ve studijních programech v oblasti pedagogických a společenských věd zaměřených na sociální péči, sociální politiku, sociální práci, pedagogiku, právo, psychologii, vychovatelství nebo ošetřovatelství a v oblasti lékařství zaměřených na všeobecné a dětské lékařství;
- b) řádně ukončené studium ve vzdělávacích programech uskutečňovaných vyššími odbornými školami v oboru sociální práce, pedagogika, charitní a sociální péče, charitní a sociální činnost, sociálně-právní činnost, dvouoborové studium pedagogika a teologie a ukončené studium pro diplomované zdravotní sestry nebo řádně ukončené maturitní studium v těchto oborech,
- c) vzdělání v rozsahu, ve kterém se vyžaduje pro získání osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti na úseku sociálně-právní ochrany podle zvláštního právního předpisu,³⁶ a praxe v trvání nejméně 1 roku, nebo
- d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách³⁷ v rozsahu nejméně 200 hodin a praxe v oblasti péče o rodinu a dítě v trvání nejméně 2 roky, jde-li o osoby, které:
  1. řádně ukončily vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání v jiné oblasti studia nebo v téže oblasti studia, avšak v jiném zaměření, než je uvedeno v písmenech a) a b),
  2. dosáhly středního nebo základního vzdělání, nebo
  3. absolvovaly přípravu pro dobrovolníky organizovanou vysílajícím subjektem, které byla udělena akreditace Ministerstvem vnitra podle zvláštního právního předpisu,³⁸ je-li tato příprava zaměřena na pomoc při péči o děti, mládež a rodinu v jejich volném čase.

Odborná způsobilost sociálního pracovníka je upravena v § 110 odst. 4 ZSS takto:

- a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktor-ském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu.

Oba zmiňované zákony upravují jako odbornou způsobilost rozdílně okruhy oborů, k průniku dochází pouze u dvou oborů:

- sociální práce a sociálně-právní činnost – vyšší odborné vzdělání,

---

³⁶ Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednicích územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění zákona č.46/2004 Sb.

³⁷ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů.

- sociální práce, sociální politika, sociální péče, (speciální a sociální) pedagogika a právo – vysokoškolské vzdělání.

Ze závěrů fokusních skupin vyplynula nejednoznačnost v požadavku na odbornou způsobilost pro skupinu zaměstnanců PO a OSPOD, přestože minimálně v oblasti doprovázení se jedná o stejnou činnost. Dle závěrů fokusních skupin se v této souvislosti objevuje i nejednotná praxe inspektorů standardů kvality SPOD, když některé inspekce akceptují kvalifikaci klíčových pracovníků jen podle ZSPOD a jiné trvají i na kvalifikaci dle ZSS, přičemž inspektoři ÚP ČR disponují pouze obecnými instrukcemi k procesu provádění kontrol, které ale neřeší věcnou a obsahovou stránku kontroly ve smyslu jednoznačného výkladu některých zákonných požadavků. Kromě toho je i inspekční činnost roztržštěná, když inspekci poskytování sociálně-právní ochrany u pověřených osob provádí krajské pobočky Úřadu práce ČR, kdežto u OSPOD je kontrolním orgánem krajský úřad.

7.4 Vzdělávání

Odborníci z praxe doporučují upravit metodiku čerpání SPVPP tak, aby uznatelným nákladem byl i vyšší počet vzdělávacích hodin, než je tomu v současnosti, tedy 24 hodin.

Zároveň se v průběhu šetření ukázal nesoulad mezi všeobecně zažitou časovou dotací vyučovací či vzdělávací „hodiny“ v rozsahu 45 minut a hodiny dle zákona o SPOD a instrukcí k čerpání a veřejnosprávní kontrole SPVPP v rozsahu 60 minut.

Dalším podnětem, který byl v rámci výzkumu identifikován, je sjednocení lhůty pro zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu 24 hodin nikoli na „12 měsíců po sobě jdoucích“, ale na kalendářní rok.

8. Případové studie

Výzkum se zabýval rovněž typickými příklady doprovázení v různých krajích s cílem zjistit míru významu sociální práce v rodině, významu vzdělávání pěstounů a významu dalších zákonných práv a povinností. Popsáno bylo 12 kazuistik.

Zjištěno bylo, že sociální práce je zásadním pilířem podpory v pěstounských rodinách. Naprostá většina doprovázených rodin je v nezprostředkované pěstounské péči, tedy bez přípravy a s komplexy nejrůznějších problémů. Doprovázení, zejména sociální práce a zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě jsou pro naplnění role pěstounských rodin nepostradatelné.

Případové studie jsou uvedeny v příloze.

9. Doporučení pro MPSV

Z připomínek subjektů, které se zúčastnily připomínkového řízení MPSV k aktualizaci instrukce k čerpání příspěvku SPVPP (oficiálně byla poslední revize vydána 1. 7. 2019) a z šetření mezi OSPOD a pověřenými subjekty v tomto výzkumu, se objevily připomínky směřující k úpravě a upřesnění čerpání státního příspěvku v rámci každodenní operativní činnosti a vyúčtování tohoto státního příspěvku. Další okruh připomínek z výzkumu se zaměřuje na metodické a odborné vedení v oblasti výkonu pěstounské péče. Obsahový, metodický aspekt výkonu pěstounské péče cílený na zprostředkované a specificky příbuzenské pěstouny v této instrukci či v dalších instrukcích MPSV téměř chybí. Třetí skupina připomínek se vztahuje k samotné výši státního příspěvku, který je především pro pověřené osoby, které častěji pracují s většími sourozeneckými skupinami a pěstouny požadujícími intenzivnější podporu, nedostačující.

9.1 Doporučení v oblasti práv a povinností pěstounů

V oblasti práv a povinností pěstounů a doprovázejících subjektů doporučujeme úpravy legislativní i nelegislativní povahy.

Úpravy legislativní povahy

- Vymezit zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě na povinných 24 hodin v kalendářním roce. Současné vymezení na 12 měsíců po sobě jdoucích je velmi zmatečné a působí značné organizační problémy.
- Zařadit mezi práva pěstounů i řízené svépomocné skupiny.
- Limitovat možnosti výpovědi dohody o výkonu pěstounské péče ze strany pěstouna na max. 2x ročně a to k 31. 12., případně i 30.6.
- Sjednotit hodinovou dotaci vzdělávacích lekcí na obvyklých 45 minut.

Úpravy nelegislativní povahy

Doporučujeme upravit normativní instrukci k čerpání SPVPP tak, aby:

- bylo uznatelných k čerpání i více jak 24 hodin vzdělávání.
- byla stanovena specifika dokládání a ověřování realizace zvyšování si znalostí a dovedností v oblasti výchovy a péče o dítě v jiných formách, než je prezenční vzdělávání.
- byly stanoveny parametry svépomocných skupin.
- byly stanoveny minimální standardy doprovázení a vymezení doprovázení vůči sociálním službám (raná péče, sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi).

9.2 Doporučení v oblasti kvalifikace sociálních pracovníků

V zájmu jednotné praxe a kvality činnosti sociálně-právní ochrany doporučujeme redefinovat obory vzdělávání kvalifikující pro činnost doprovázení v režimu sociálně-právní ochrany a nastolit soulad mezi oběma zákony, tedy ZSPOD a ZSS.

9.3 Doporučení na změnu výše SPVPP

Současná výše státního příspěvku je 48 000 Kč ročně na uzavřenou dohodu o výkonu pěstounské péče či správní rozhodnutí bez ohledu na to, o jak velkou pěstounskou rodinu se jedná či míru potřebnosti a služeb, které jsou poskytovány. Už v době zavádění státního příspěvku byla navrhována vyšší částka, 60 000 Kč ročně, která však byla s ohledem na tehdejší ekonomickou krizi snížena na 48 000 Kč ročně. Výše příspěvku nereflektuje růst cen služeb, ani růst mezd/platů v posledních letech. Celkově lze říci, že mzdy a platy sociálních pracovníků jsou v doprovázejících subjektech podhodnoceny, v PO dokonce velmi výrazně, a to o pětinu odměny za práci.

Doporučujeme stanovit SPVPP na částku 70 000 Kč na jednu dohodu o výkonu pěstounské péče. Doporučujeme při stanovení výše státního příspěvku na výkon pěstounské péče využít analogii k čerpání rozpočtů v projektech financovaných z ESF. Systém je zavedený a srozumitelný, akcentuje přímou práci s klientem. Doporučujeme rovněž počítat s přiměřeným ziskem a dávkou ve výši 70 000 Kč po uzavření účetního období vyúčtovat. Tento způsob by zároveň usnadnil kontrolu čerpání SPVPP, kontrolu by soustředil na financování činností pro přímou podporu pěstouna a umožnil výkon vyššího počtu kontrol.

9.4 Doporučení ke zvláštní úpravě nezprostředkované pěstounské péče

Ačkoli není téma nezprostředkované pěstounské péče předmětem zadání výzkumu, vyplynula z jednání fokusních skupin řada doporučení k této oblasti.

- Stanovit obsah doprovázení u příbuzenské pěstounské péče.
- Stanovit Podmínky a povinnosti zprostředkované a nezprostředkované pěstounské péče.
- Posuzovat vhodnost pěstounů při nezprostředkované pěstounské péči.
- Řešit proces přiznávání odměny pěstouna.

9.5 Doporučení v oblasti typologie subjektů poskytujících doprovázení

V rámci doprovázení jsou angažované dva typy subjektů, jimiž jsou pověřené osoby a orgány sociálně-právní ochrany dětí. V rámci fokusních skupin bylo diskutováno téma sjednocení doprovázení pouze pod OSPOD a rozebírána efektivita takového kroku,

princip podpory a kontroly, střet zájmů těchto principů. Po 7 letech fungování systému je vytvořena nabídka podpory pro pěstouny, je v praxi ověřeno ze strany OSPOD i PO, že efektivita podpory pro funkci pěstounských rodin je značná a doprovázející subjekty jsou nezastupitelné. 73 % rodin je doprovázeno pověřenými organizacemi na svobodném smluvním principu, přičemž se od roku 2013 podíl rodin doprovázených PO zvedá. Tři čtvrtiny dětí jsou v těch pěstounských rodinách, které jsou doprovázeny PO. Narušení tohoto systému by vedlo ke kolapsu systému podpory pěstounské péče, a to zejména z důvodu nedostatku personálních kapacit. Výkon doprovázení je postaven zejména na sociální práci vykonávané sociálními pracovníky. Nelze očekávat, že sociální pracovníci PO by po takovém legislativním zásahu odešli pracovat na OSPOD.

9.6 Doporučení ke kontrolní činnosti Úřadu práce ČR

Doporučujeme kontrolu čerpání SPVPP i kontrolu podmínek pro získání pověření sjednotit pod jeden subjekt, z důvodu efektivity a srozumitelnosti výkonu státní správy. Dále doporučujeme sjednotit metodiku a přístup poboček kontrolních orgánů.

Doporučujeme v rámci kontrolního orgánu organizovat pravidelná metodická, kazuistická setkání, případně vytvořit a průběžně doplňovat manuál dobré praxe pro pracovníky kontrolního orgánu, který uvede konkrétní příklady a precedens rozhodování kontrolního orgánu.

Protokoly s kontrolními zjištěními neobsahují zdůvodnění, proč výdaje nebyly uznány, ačkoli je toto dle zákona č. 255/2012 Sb. o kontrole (kontrolní řád), § 12 odst. 1 písm. h) jednou z povinných skutečností protokolu o kontrole vztahujícího se k vykonané kontrole. Protokoly pouze konstatují, že výdaj není v souladu s instrukcí. Nelze tak posoudit správnost úvah kontrolního orgánu. Doporučujeme podrobné zdůvodnění uvádět.

Zdroje

Důvodová zpráva k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí účinné od 1.1. 2013. 2012. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Manuál implementace kvality standardů sociálně-právní ochrany. Praha: MPSV, 2014. Dostupné na: <http://www.pravonadetstvi.cz/files/files/manual-implementace-standardu-kvality-SPO-pro-PO.pdf>.

Manuál implementace kvality standardů sociálně-právní ochrany pro orgány sociálně-právní ochrany. Praha: MPSV 2014. Dostupné na: https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a.

Připomínky k revizi Instrukce od krajských úřadů, GR ŰP ČR a doprovázejících subjektů z podzimu 2018 (poskytnuto MPSV).

Zpráva o činnosti Úřadu práce ČR 2013–2019. Dostupné na: <https://www.uradprace.cz/zprava-o-cinnosti>.

Data a statistiky

Informační systém o průměrném výdělku, aktuální výsledky šetření 2020, dostupné na: <https://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Aktualni.aspx>.

Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2018. Praha: MPSV, 2019. Dostupné na: https://www.mpsv.cz/documents/20142/975025/Statisticka_rocenka_z_oblasti_prace_a_socialnich_veci_2018+%28%29.pdf/d16a5977-62d8-0ce2-bfd4-15d6118a9700.

Statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí k náhradní rodinné péči. Dostupné na: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>.

Legislativa

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v aktuálním znění.

Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění zákona č.46/2004 Sb., v aktuálním znění.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Literatura

Macela, M. Analýza situace příbuzenské pěstounské péče. Praha: MPSV, 2017.

Macela, M. Státní příspěvek na výkon pěstounské péče. In *Deník veřejné správy*, 23.5. 2019. Dostupné na: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6774376>.

Průša, L. Analýza systému sociálních služeb. Praha: VÚPSV, 2019.

Vránová, L. Sociálně-právní analýza přechodné pěstounské péče v ČR. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o.s, 2011.

Elektronické zdroje

https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/prakticky_pruvodce.pdf

<http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/navrh-systemoveho-reseni-vykonu-a-podpory-pribuzenske-pestounske-pecefinal>

<http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-potreb-pestounskych-rodin-pecujících-o-deti-se-specifickými-potřebami>

<http://www.pravonadetstvi.cz/stahnout-soubor/analyza-fungovani-institutu-dohod-o-vykonu-pp-1>

Příloha

Kazuistika Jana: nezprostředkovaná příbuzenská péče jiné příbuzné osoby

Dvanáctiletá Jana žije u své tety, která je sestrou otce, třetím rokem. Od svých biologických rodičů byla umístěna do pěstounské péče ke své tetě pro zanedbání péče. Původní rodina žila v žalostných podmínkách – dítě často trpělo hladem a nebylo materiálně zabezpečeno. Jana má dvě sestry, které byly rovněž rodičům odebrány. Jedna ze sester žije u druhé tety – sestry otce, v nedaleko vzdálené obci a rodiny jsou v kontaktu. Druhá sestra byla umístěna do PP mimo biologickou rodinu. Dívky o sobě vzájemně vědí, jsou jedna o druhé informovány, ale fyzicky v kontaktu nejsou. Otec nastoupil v době před umístěním Jany do pěstounské péče do výkonu trestu odnětí svobody a je s dcerou v pravidelném kontaktu. Matka po umístění dítěte do pěstounské péče přerušila s rodinou veškerý kontakt.

Pěstounka v době přijetí Jany do pěstounské péče žila v domácnosti s přítelem. Synové pěstounky jsou již dospělí. Jedná se o velmi tradiční romskou rodinu, která striktně zachovává romské zvyklosti a rituály. Pěstounka byla již v době přijetí dítěte zatížena dluhy, které přesahovaly její možnosti splácení. Od začátku se po klíčové pracovníci domáhala finančních výhod v podobě půjčky, či materiálního zabezpečení nad rámec státního příspěvku.

Po příchodu do domácnosti pěstounky měla Jana problém s dodržováním běžného režimu. Dítě mělo velmi špatné stravovací návyky – Jana byla zvyklá konzumovat pouze sladkosti, chyběly jí základní hygienické návyky, nebyla zvyklá dodržovat pravidla. Již v době Janina příchodu do domácnosti bylo zřejmé, že bude dítě potřebovat ke svému zdravému vývoji zvýšenou podporu. Od začátku pěstounské péče měla pěstounka problém s úplným přijetím Jany. Jana byla dle jejího názoru příliš tmavá a často měla na ní narážky, že je ošklivá po matce, kterou pěstounka nesnáší. Pěstounka dítě od začátku jeho umístění do pěstounské péče začala vychovávat formou vyhrožování – často ji strašila duchy, se kterými sama komunikuje, či umístěním dítěte do dětského domova. V počátcích sžívání pěstounka často telefonovala při výchovných problémech klíčové pracovníci, aby si dítě odvezla, protože je neúměrně zlobivé. V domácnosti často docházelo k vyhrcovaným hysterickým situacím, které však nikdy nevedly k realizaci vyhrůzek. Vždy, když situaci klíčová pracovníce vyhodnotila jako neúnosnou a chtěla intervenovat ve smyslu podání návrhu na odebrání dítěte, pěstounka okamžitě vše popřela a situace se zázračně zlepšila. Jana je v tuto chvíli na výše uvedené chování zvyklá, vyhrožování se pro ni stalo běžným nástrojem komunikace.

Klíčová pracovníce se dlouhodobě snaží rodině nabízet „respitní péči,“ kterou pěstounka zcela odmítá. Naopak se dožaduje finančního příspěvku na hlídání, na který ale nemá zákonný nárok. Přestože Jana opakovaně projevuje o akce pořádané školou nebo doprovázejícím subjektem velký zájem, pěstounka rezolutně odmítá hradit jakoukoliv finanční spoluúčast, která je v takovém případě nezbytná. Přes opakované snahy pedagogů ZŠ, klíčové pracovníce doprovázejícího subjektu i OSPOD se nedaří pěstounku přimět k tomu, aby dítěti umožnila návštěvu jakékoliv formy tábora, kroužku či jiné zájmové aktivity. Pěstounka opakovaně trvá na tom, že dítě není na takové aktivity zralé, že je úzkostné a nemůže bez její přítomnosti trávit žádný čas. Opakovaně rovněž argumentuje tím, že biologický otec dítěte si nepřeje, aby Jana jakékoliv aktivity navštěvovala a ona jeho přání musí akceptovat. V letošním roce podmínila pěstounka účast Jany na táboře finanční odměnou, kterou žádala od klíčové pracovníce. Vzhledem k tomu, že finanční odměnu za toto „gesto“ neobdržela, Jana se opět tábora neúčastnila.

Z výše uvedených důvodů je nabídka vzdělávání dlouhodobě zaměřena na zvýšení výchovných dovedností. Pěstounka se částečně vzdělávání účastní, témata si i sama vybírá, pozitivně je hodnotí, nicméně se jimi neřídí. Přes veškerou snahu se nedaří

eliminovat emoční výkyvy v rodině, kde je vyhrožování stále na denním pořádku. Dítě nemá možnost rozvoje, pěstounka sabotuje veškeré snahy o začlenění dítěte do kolektivu vrstevníků. Situace se ještě více zhoršila po smrti partnera pěstounky a po návratu otce z výkonu tresti odnětí svobody. Nezaměstnaný otec velmi často pobývá v domácnosti pěstounky (pěstounce se opakovaně daří prokázat, že otec není schopen převzít péči o dítě a že u ní nebydlí), což je pro pěstounku finančně náročné.

Tato patová situace nemá z našeho pohledu řešení, protože naše legislativa nemá nástroj kontroly, který by na pěstouny vyvíjel tlak, kdy by museli prokázat, že příspěvek je skutečně využíván pro potřebu dítěte, kterou reflektuje IPOD.

Kazuistika Pavla a Anička: zprostředkovaná pěstounská péče – děti z ústavní péče

Novákovi žijí ve středně velkém okresním městě. Jedná se o manželský pár středního věku, vychovali společně 2 děti. Před 7 lety se stali pěstouny roční Pavly a před rokem přijali do pěstounské péče ještě dvouletou Aničku. Obě děti přišly do rodiny z ústavního zařízení. Pěstounka je s dětmi doma, pěstoun pracuje v menší firmě.

Pěstouni velmi dobře navázali spolupráci s příslušným OSPOD ve svém městě a pro doprovázení si vybrali subjekt ve vedlejším okresním městě, ve kterém také absolvovali kurz přípravy pěstounů. S rodinou se podařilo navázat otevřený profesionální vztah založený na důvěře a pochopení, kdy během 7 let spolupráce se střídala různá období, která přinášela řadu otázek a vyžadovala různou intenzitu podpory.

Pěstouni se pravidelně vzdělávají v organizaci, kde je většinou zajištěné i hlídání obou dětí. Často využijí i nabídku knih z naší knihovny.

Klíčová pracovnice je v rodině od počátku trvání pěstounské péče, tj. od svěření Pavly do péče pěstounům. Od mala se Pavla projevuje jako náročné dítě, v noci se často budí, pěstouni jsou vyčerpaní z nevyspání. V dalším období jsou pěstouni překvapení intenzitou vzdorovitého chování (fyzické projevy proti sobě, proti pěstounům, křik), doma i na veřejnosti. Náročné období je nejčastějším tématem konzultací s klíčovým pracovníkem.

Ve 3,5 letech nastupuje Pavla do běžné mateřské školy. Ve školce se jí líbí, má zde kamarády, velmi dobře prospívá. Při změně učitelky nastanou problémy. Tato konkrétní učitelka si při předávání neustále stěžuje na Pavlino chování, které vykazuje prvky vzdorovitého chování. Pěstouni jsou znepokojeni, a hlavně pěstounka je opakovaným káráním od paní učitelky znejistěna. Toto téma je častým tématem konzultací.

Rodina zajišťuje Pavle všestranný rozvoj, sportovní aktivity, podporu logopeda, navštěvují všechny odborné lékaře dle potřeby.

Pěstouni se vzdělávají v rámci doprovázejícího subjektu, ten pro ně zajišťuje také hlídání dětí v době školení. Postupně, když je Pavla starší, začnou využívat také „respitní péči,“ nejprve jako individuální péči, později jako příměstský tábor.

Klíčový pracovník se pokouší zprostředkovat kontakt s biologickou matkou Pavly. Ta je dlouhodobě umístěná v psychiatrické léčebně, protože trpí schizofrenií. Matka má zájem se s Pavlou sejít a posílá jí pohled a balíček, pohled si Pavla vystaví v pokojíku. Pracovník plánuje kontakt s matkou, který se ale na základě přání matky nekoná. Matka následně o další setkání nestojí, pěstounská rodina setkání sama neinicuje.

Pavla má stále časté výbuchy vzteku, neumí zpracovávat emoce a pro pěstouny je to velmi náročné. Klíčová pracovnice dojednává spolupráci se zkušenou dětskou psychologkou. Po jedné konzultaci pěstouni sdělují, že jim návštěva stačila a že budou hledat někoho blíže bydlišti. Důvodem je ale spíš to, že psychologka se zaměřila na práci s pěstouny, oni si představovali, že bude pracovat s Pavlou a „opraví ji.“ Pěstouni najdou

v místě svého bydliště klinického psychologa, kterého opakovaně každoročně s Pavlou navštěvují.

I přesto, že je péče o Pavlu náročná, zvažují pěstouni přijetí dalšího dítěte do PP. Klíčový pracovník při setkáních s rodinou mluví o rizicích přijetí dalšího dítěte. Přesto se nakonec pěstouni rozhodli, že vhodné období pro přijetí dalšího dítěte je před nástupem Pavly do školy. Pracovník pracuje s dítětem a připravuje Pavlu na přijetí sourozence, sestry, na kterou se Pavla velmi těší, připravuje jí s pěstouny pokojíček.

Dvouletá Anička se stává součástí rodiny na jaře, když je Pavle 7 let a v září má nastoupit do školy. I u Aničky je hned po přijetí znát její nerovnoměrný vývoj, v rodině ale dělá velké pokroky. S rodinou řeší klíčový pracovník v rámci konzultací sžívání sourozenců, zajištění odborníků a lékařů pro Aničku. Pavlína si těžce zvyká, žárlí na nové děvčátko v rodině.

Pavla nastupuje v září do první třídy běžné školy. Ze školy nosí pěkné známky, vypráví o kamarádech. I když vše nasvědčovalo tomu, že se Pavlína ve škole dobře zadaptovala, bohužel se ale od nástupu do školy začaly stupňovat její psychické problémy, zintenzivňovaly se výbuchy vzteku a přidaly se velké úzkosti (strach spát sama v pokojíku, strach být v pokoji i přes den sama, strach ze selhání...). Pěstouni navštívili opět psychologa. Pěstounům však nedokázal poradit. Následně vyhledali pedopsychiatra. Ten diagnostikuje ADHD, předepisuje medikaci. Pavla na léky nereaguje dobře, rodina je velmi vyčerpaná.

Po nějaké době se rodina po konzultaci s pedopsychiatřičkou rozhodla pro hospitalizaci Pavly v psychiatrické nemocnici. Nyní je již několik týdnů umístěna na dětském oddělení, pěstouni jí pravidelně navštěvují, aktivně komunikují s ošetřujícím lékařem a doufají v zázrak. Přesto sdílí obavy z toho, jak to bude dál.

Z této kazuistiky vyplývá, jak náročný úkol přijetím dítěte na sebe pěstouni berou. Velmi náročná je i úloha klíčového pracovníka. Často chybějí služby, které by mohl klíčový pracovník rodině nabídnout.

- Nedostatek „respitní péče“ různých typů (krátkodobá, vícedenní péče, možnost „respitu“ pro děti s různými typy znevýhodnění a pro vícečetné sourozenecké skupiny).
- Nedostatek odborníků pro děti i dospělé pro oblast NRP (psychiatři, pedopsychiatři, terapeuti, psychologové, rodinní terapeuti...)

Kazuistika Maruška: příbuzenská pěstounská péče prarodičovská

Třináctiletá Maruška utekla ke svým prarodičům od svého otce, u kterého žila několik týdnů, a ke kterému utekla od své matky. Oba rodiče si žili své životy a ani jeden z rodičů nebyl schopen naplňovat Maruščiny potřeby, ani materiální, ani psychické. K prarodičům se Maruška dostala v dost zuboženém stavu, hladová, zmrzlá, pouze se školní taškou, aby nikomu nebylo nápadné, co se chystá udělat. Prarodičům zavolala z blízkého okresního města, zda by si pro ni mohli přijet.

Prarodiče okamžitě zahájili konání všech právních kroků, aby mohla Maruška zůstat v jejich péči. Protože mezi matkou Marušky, dcerou prarodičů, a prarodiči nebyl dlouhodobě dobrý vzájemný vztah, matka se snažila zájem prarodičů o Marušku zhatit a předstírala zájem o ni, ačkoli ji před nedávnem zcela bez problémů přenechala otcově péči. Otec péči prarodičů nerozporoval. Vzhledem k věku Marušky dal soud na její názor a přání a svěřil ji do péče prarodičů.

V tento moment se prarodičovská rodina s Maruškou stala klienty doprovázení. Maruška byla žákyní 8. třídy místní školy. Maruška nebyla nijak studijně nadaná, škola ale byla od pěstounů seznámena se situací dívky a všemožně ji podporovala. Také

prarodiče ji všemožně podporovali, pomáhali jí v adaptaci na nové podmínky, současně ale nastavovali jasné hranice v chování. Pěstounka s klíčovou pracovnící často mluvila o prožitém traumatu Marušky a o rodinných vztazích, které jí trápily. Péči o vnučku ale jinak zvládala výborně.

V 9. třídě se Maruška rozhodla jít studovat střední školu do okresního města. Udělala přijímací zkoušky. Kvůli vzdálenosti bydliště a špatným dopravním spojm bylo nutné, aby Maruška bydlela přes týden na internátě. Klíčová pracovníce toto trochu vnímala s obavami, babička věřila Marušce, své výchově a důvěrnému vztahu s vnučkou.

První ročník střední školy byl bohužel pro Marušku problematický. Jednak nezvládala množství a náročnost učení, a jednak pro ni bylo silné pokušení množství svobody a možnosti velkého města, do kterého přišla téměř ze samoty. Pěstounka nadále držela jasné požadavky a nároky, nicméně v průběhu týdne neměla na Marušku moc vliv. Maruška občas docházela za klíčovou pracovnící, protože sídlo doprovázejícího subjektu se nacházelo v místě její školy. V prvním ročníku nicméně Maruška propadla, situaci rodina vyhodnotila tak, že nebude nutit dívku ročník opakovat, což ani ona sama nechtěla, a škola jí umožnila pokračovat ve druhém ročníku učebního oboru podobného zaměření.

Zdalo se, že se situace tímto vyřeší. První pololetí ale bylo opět dost špatné, což už nešlo přičítat náročnosti učiva. Klíčová pracovníce nabídla pěstounce pravidelné každotýdenní konzultace pro Marušku, na kterých by spolu probíraly školní záležitosti a pěstounka by tak měla jistotu, že Maruška musí i mimo její dohled fungovat. Babička byla nabídkou nadšena a dala to Marušce jako výzvu – buď bude do několika týdnů zřejmé, že je Maruška natolik samostatná a schopná si svoje školní povinnosti pohlídat a projeví se to na známkách, které bude nosit, nebo bude pod pravidelným dohledem klíčové pracovníce v týdnu. Přestože měla Maruška ke klíčové pracovníci důvěrný vztah, do tohoto omezení se jí nechtělo. Během pár týdnů přesvědčila pěstouny i sebe, že je schopná školu zvládat a 2. ročník končila s vyznamenáním. V průběhu 3. ročníku již bylo Marušce 18. let, naše spolupráce tak skončila, nicméně od pěstounky jsme pak dodatečně dostali zprávu, že zdárně ukončila studijní obor závěrečnou zkouškou a chce pokračovat ve studiu ještě v dalším oboru.

V průběhu několika let doprovázení se vytvořil blízký a důvěrný vztah mezi pěstounskou a klíčovou pracovnící. Přestože pěstounka měla velmi dobré výchovné kompetence, klíčovou pracovníci vnímala jako svoji podporu. Maruška se každé léto až do své zletilosti účastnila letních „respitních pobytů,“ na které jezdily převážně děti z pěstounské péče. To bylo pro Marušku velmi důležité, v běžném životě vnímala svůj životní příběh jako výjimečný a těžký, na příbězích jiných dětí byla schopna vidět, že není s těžkým osudem sama a jaké má doma u prarodičů zázemí.

Pěstouni absolvovali s ohledem na své zdravotní možnosti vzdělávání, které často vnímali jako přínosné. V jednom případě také využili možnosti zprostředkování odborné služby – právního poradenství – když Maruška řešila, že by si ráda změnila příjmení, které měla po druhém manželovi své matky, za příjmení prarodičů. Klíčová pracovníce také v jednom období, kdy se matka Marušky snažila o zprostředkování kontaktu s dcerou, zajistila komunikaci mezi zúčastněnými včetně OSPOD a následné setkání matky a Maruškou, aby do záležitosti nebyli vtahováni pěstouni, kteří se svojí dcerou odmítali jakýkoli kontakt, ale nechtěli bránit, a nebránili, možnému kontaktu s jejich vnučkou.

Kazuistika Vojta: příbuzenská pěstounská péče prarodičovská

Babička si vzala do péče dvě děti své dcery, Tondy a Magdu, hned v době, kdy jejich matka nastoupila do výkonu trestu odnětí svobody. Třetí dítě dcery, tehdy 1,5letý Vojta, byl umístěn předběžným opatřením do zařízení pro děti vyžadující okamžitou

pomoc, protože na jeho péči si babička netroufala, Vojta nosil pleny, neuměl mluvit. Otec Vojty nebyl znám. Biologický otec Tondy o svého syna neprojevoval žádný zájem, Magdy otec byl ve výkonu trestu odnětí svobody. Tonda a Magda měli u babičky veškerou potřebou péči, Tonda chodil do ZŠ, Magda do MŠ, všichni spolu vycházeli dobře, děti babičku respektovaly.

Vojtu si vzala babička do péče cca po roce, kdy končila platnost předběžného opatření pro umístění ve ZDVOP, sama podala žádost na svěření Vojty do pěstounské péče. Po přijetí Vojty do pěstounské péče zjistila pěstounka, že Vojtovi chybí základní sociální i hygienické návyky. Vojta se často vztekal, neposlouchal pěstounku, přestával komunikovat, bouchal hlavou do zdi. Dva měsíce po přijetí Vojty do péče telefonovala pěstounka klíčové pracovníci a sdělila jí, že péči nezvládá a popisovala jí chování Vojty, které bylo podle ní přehnané. Klíčová pracovníce pěstounku neprodleně navštívila, podpořila ji a motivovala. Po dlouhém rozhovoru s klíčovou pracovnící se pěstounka uklidnila, získala nový pohled na situaci.

Když po několika měsících nastoupil Vojta do mateřské školy, situace se opět zhoršila. Zaměstnankyně mateřské školy často kontaktovaly pěstounku, že Vojta je nezvladatelný, ničí hračky, ubližuje dětem a žádaly pěstounku, aby si Vojtu neprodleně vyzvedávala. Klíčová pracovníce opět navštívila pěstounku, vyslechla ji a nabídla jí odbornou pomoc v podobě konzultace u psycholožky. Tuto službu poskytuje zdarma její doprovázející subjekt. Pěstounka nabídku využila a navštívila s Vojtou psycholožku.

Krátce po svěření Vojty do pěstounské péče babičky byla propuštěna Vojtova matka z výkonu trestu. Nastěhovala se do bytu nedaleko pěstounky a zajistila si práci. Dětem se věnovala každý den po příchodu z práce. Chování Vojty se ale nelepšilo, z mateřské školy chodily časté stížnosti. Pěstounka často telefonicky kontaktovala klíčovou pracovníci, potřebovala s někým sdílet své emoce a vypovídat se z aktuální situace kolem Vojty. Po rozhovoru bývala opět klidná a odhodlaná dál bojovat.

Přesto znovu za necelý rok po přijetí Vojty do své péče informovala pěstounka formou sms pracovníci OSPOD, že chce péči o Vojtu zrušit. Dotyčná pracovníce a klíčová pracovníce se neprodleně s pěstounkou sešly, podpořily ji, domluvily spolu psychologickou pomoc (tentokrát akutně pro pěstounku u jiné nezainteresované psycholožky, opět v rámci doprovázejícího subjektu) a zároveň byla navržena možnost nechat Vojtu vyšetřit v dětské psychiatrické ambulanci. Pěstounce bylo připomenuto, že je zde stále možnost psychologické pomoci pro Vojtu. Psycholožku navštívila pěstounka s Vojtou v předchozím případě pouze jednou, přestože jí byla doporučena spolupráce trvalejšího charakteru. Jednalo se také o přestupu Vojty do jiné mateřské školy.

Krátce na to byla uspořádána případová konference, které se zúčastnila i pěstounka a její dcera. Pěstounce bylo mimo jiné doporučeno, aby své kompetence postupně předávala své dceři, která svědomitě pracovala a měla zajištěné bydlení. Dalo se tedy předpokládat, že děti budou vráceny do její péče.

Od nového školního roku přestoupil Vojta do mateřské školy ve vedlejší město, byla mu přidělena asistentka. Při vyšetření mu bylo diagnostikováno několik příznaků ADHD, užíval minimální dávku léků na zklidnění. Pěstounka absolvovala vzdělávací kurz s tematikou problematiky dítěte s ADHD a získala mnoho potřebných informací. Na Vojtu z nové školky přestaly chodit stížnosti, změna prostředí i lidí ve Vojtově okruhu byla pozitivní. Vojta chodil do školky rád, těšil se tam. Zlepšilo se jeho chování i doma, také díky medikaci.

Pěstounka navázala s klíčovou pracovnící úzký vztah, využívala její podpory a motivace, využívala možnosti psychologické pomoci ze strany doprovázejícího subjektu a v rámci vzdělávání pro pěstouny pořádaného jejím doprovázejícím subjektem se zaměřila na vzdělávání týkající se problematiky dětské psychiky. Osvojila si pravidla a způsoby, jak se k Vojtovi chovat a jak na něj výchovně působit.

Po půl roce proběhlo znovu formální setkání pěstounky, její dcery, klíčové pracovnice a pracovnice OSPOD. Důvodem byla příprava na zrušení pěstounské péče. Pěstounka i její dcera hledaly důvody, proč by měla pěstounská péče pokračovat (několikaletá podmínka dcery po VTOS, nedůvěra pěstounky ve schopnost své dcery postarat se o děti...). Přesto se společně došlo k závěru, že do dvou měsíců bude podána žádost ze strany matky o svěření dětí do péče. Všichni zúčastnění souhlasili.

Návrh na zrušení pěstounské péče nakonec nepodala matka, ale OSPOD. U soudu, který rozhodoval o zrušení pěstounské péče, pěstounka vystoupila s tím, že Vojtu chce mít v péči dál, čímž překvapila všechny přítomné. Paradoxně se nechtěla vzdát vnoučete, kterého se chtěla vzdát v průběhu trvání pěstounské péče několikrát. Pěstounka zjistila, že ukončením pěstounské péče přijde rodina o dost velké peníze z pěstounských dávek. Poslední roky nechodila do práce, přesto dokázala z pěstounských dávek dobře vyžít a splácet dluhy dcery. Soud přesto ukončil pěstounskou péči u všech třech dětí. Dohoda o výkonu pěstounské péče byla tak ukončena.

Kazuistika Péťa: pěstounská péče na přechodnou dobu – předání dítěte do ústavní péče

Pěstouni na přechodnou dobu vykonávají tuto činnost již několik let. Pro tuto službu se rozhodli, když jejich vlastní děti dosáhly zletilosti a postavily se na vlastní nohy. Manželé žijí v rodinném domě ve vsi asi 10 km od okresního města. Ve dvougeneračním domě žije také jejich dospělý syn a rodiče pěstounky. Pěstounka jezdí každý den do práce, o svěřené děti se stará pěstoun.

Péťa byl sedmé svěřené dítě pěstounů. V době příchodu do rodiny mu bylo 8 let. Přestože se pěstouni v předchozích případech starali o kojence a batolata, proti svěření Péti neměli žádné výhrady. Přízpůsobili tomu svoji domácnost, z ložnice pěstounů se dočasně stal dětský pokoj Péti, kde měl svůj psací stůl a skříňku na školní potřeby.

Péťa se k pěstounům dostal z psychiatrické nemocnice, kde byl asi 4 měsíce hospitalizován. Důvodem jeho hospitalizace byla agrese, neposlušnost, drobné krádeže doma, agresivní chování k dětem. Toto chování ale nebylo v průběhu hospitalizace pozorováno. Rodiče, resp. matka a její manžel (o otci se neví, kde se zdržuje) ho za celou dobu hospitalizace nenavštívili. Péťa uvedl, že ho rodiče doma týrali, zavírali ho do sklepa. Policie nezjistila skutečnosti, které by tomu nasvědčovaly, úkony trestního řízení nebyly zahájeny. Nicméně matka se svým manželem na to reagovali tak, že s nezletilým po tomto nechtějí mít nic společného. Matka se distancovala od další péče, navrhovala ústavní péči, polorodé sestry Péti jsou umístěny v dětském domově, jemu by to prý také svědčilo.

V psychiatrické nemocnici byla Péťovi diagnostikována porucha pozornosti a silná citová deprivace, s ohledem na jeho specifické potřeby doporučena vhodná péče, když o nezletilého neprojevil zájem nikdo z příbuzných. Soud předběžným opatřením svěřil Péťu do přechodné pěstounské péče. Pěstouni si pro Péťu přijeli přímo do nemocnice, když ho již týden před propuštěním byli navštívit a pak mu denně telefonovali.

Chlapec se v rodině pěstounů zpočátku dobře adaptoval. Nevykazoval známky smutku po své rodině. Po pěti dnech adaptace u pěstounů nastoupil do místní základní školy. Pěstouni zajistili péči pediatra a pedopsychiatra (Péťa nadále užíval psychofarmaka na zlepšení koncentrace a zklidnění), kvůli zrakové vadě také očního lékaře. Byly přítomny četné vady řeči, byla tedy zajištěna logopedická péče ve škole.

V prvních dnech se Péťa v novém prostředí jevil jako nejistý, zakřiknutý, uza-vřený, v kolektivu se neprosazoval. Dle pěstounů bezproblémový, hodný, při náznaku opozice po krátkém vlídném vysvětlení začal spolupracovat. Emočně labilnější. Původně vykal, pak postupně začal tykat. K dospělým se choval spíš zdrženlivě. Pokud se mu

něco nedařilo, reagoval pláčem nebo vztekem, někdy agresí obracel proti sobě nebo věcem, vůči osobám se projevoval křikem. Následně nedokázal vysvětlit své chování, bylo vidět, že je mu to líto, dokázal se i omluvit.

Sociální pracovnice OSPOD při návštěvě rodiny po několika týdnech hodnotily pěstouny jako milé a klidné, k Péťovi přistupují empaticky, hovoří s ním velmi vlídně, trpělivě. Věnují mu potřebnou lásku a porozumění.

Po několika týdnech pobytu Péti u pěstounů se jeho chování velmi mění. Bývá často vznětlivý, vzteklý, odmítá některé činnosti, zejména přípravu do školy, svaluje vinu na ostatní. Stupňují se agresivní projevy, později dochází i k fyzickému napadání pěstounů a slovním výhrůzkám. Obdobné chování i ve škole vůči spolužákům. Někdy pak zničehonic nastává změna, Péťa se omlouvá, píše dopisy se sliby, jak bude hodný, mazlí se. Druhý den zase začíná konfliktem, vztekem, agresí. Špatných dní je většina. Na vztek a agresivitu pomůže jen pevné objetí a houpání.

Agresivní chování se stupňuje do konce školního roku. V průběh prázdnin doporučuje ošetřující pedopsychiatricka pobyt v dětské psychiatrické nemocnici s ohledem na stupňující se agresivitu a také z důvodů diagnostických. Před nástupem do nemocnice ještě Péťa stihnul absolvovat příměstský tábor, který zajišťoval doprovázející subjekt. V polovině prázdnin pak nastoupil do nemocnice, pěstouni ho i zde pravidelně navštěvovali. V době jeho pobytu v nemocnici se řešilo, co bude s Péťou, až ho propustí. Biologická rodina ani příbuzní nejevili o Péťu zájem, umístění do dlouhodobé pěstounské péče též nebylo reálné z důvodu absence vhodných pěstounů. V úvahu připadalo pouze ústavní zařízení.

Paradoxní v tomto případě bylo, že OSPOD dítěte se od řešení této situace distancoval a pěstouni sami byli nuceni podat návrh na soud na zrušení pěstounské péče a svěřeni Péti do ústavního zařízení. Tato situace byla pro ně velmi psychicky náročná, protože jim budoucnost Péti nebyla lhostejná a měli ho rádi, zároveň ale bylo zřejmé, že jejich úkol ve smyslu přechodné péče je splněn. V tuto dobu využívali oba pěstouni intenzivně podpory svého klíčového pracovníka i odborných psychologických služeb doprovázejícího subjektu.

Soud rozhodl o umístění Péti do ústavní výchovy konkrétního dětského domova se školou, kam ho pěstouni společně s klíčovým pracovníkem odvezli. Ještě nějakou dobu po umístění Péti se pěstounům ozývali zaměstnanci domova a žádali po pěstounech rady a zkušenosti, jak zvládat Péťovo chování.

Kazuistika Alenka: pěstounská péče na přechodnou dobu – předání dítěte do biologické rodiny

Přechodní pěstouni jsou manželé ve věku kolem padesáti let. Žijí na malé vesnici. Vychovali pět svých dětí, jedno z nich ještě studuje, žije s nimi. Má v domě vlastní pokoj.

Alenka byla teprve druhé dítě v péči pěstounů. Přebrali si ji na základě předběžného opatření jako pětidenního novorozence přímo v nemocnici na novorozeneckém oddělení. Matka zanechala dítě v nemocnici, nejevila o něj zájem.

Již o několik dní později kontaktuje biologická matka klíčového pracovníka pěstounů. Rozmyslela se, chtěla by dítě zpět. Vzhledem k tomu, že již proběhlo soudní svěřeni dítěte do pěstounské péče, je potřeba projít oficiálním procesem k řešení situace a k možnému návratu dítěte k matce. Klíčový pracovník zprostředkovává s biologickou matkou a pěstouny kontakty v sídle doprovázejícího subjektu.

Matka respektuje místo a čas setkání, na kontakt se dostavuje zprvu sama, posléze v přítomnosti partnera, kterého označuje jako otce dítěte, ačkoli není uveden v rodném listě. Pokaždé dceři přivezou drobné dárky, např. vlhčené ubrousky, pleny,

hračky, oblečení. Matka se během kontaktu účastní úkonů souvisejících s péčí o nezletilou, jako je krmení, přebalování a chování. Společně s pěstounkou také absolvovali procházku. Matka při setkáních vykazuje city k dceři a projevuje lítost nad tím, že nechala situaci dojít až takto daleko a má opravdový zájem převzít dceru do své péče. Z komunikace pěstounky a matky vzešlo najevo, že matka své těhotenství doma tajila, porodila tajně. Když se ale zbytek rodiny dozvěděl, že nechala dítě v porodnici, všichni na ni naléhali, aby se o dítě přihlásila a vzala si ho k sobě. V tento moment matka vnímala podporu ze strany své rodiny a získala odvalu k péči o své dítě.

Během cca 2,5 měsíců, kdy byla Alenka v péči pěstounů na přechodnou dobu, proběhlo 7 kontaktů biologických rodičů s Alenkou a pěstouny v intervalech 7–14 dnů. V mezidobí podala matka žádost na soud na svěřeni dcery do své péče. Soud zrušil předběžné opatření a svěřil dítě matce.

Pěstouni měli velkou radost, že se dítě bude vracet do původní rodiny. Pěstounka v den předání jela s matkou a dítětem k ní domů, kde mladé mamince pomohla ještě s péčí v jejím domácím prostředí a dovysvětlila další věci kolem péče a zvyků Alenky. Také se seznámila s babičkou Alenky, kterou vnímala jako hodnou a klidnou paní. Pěstounka byla spokojená, když si byla jistá, že je dítě ve své rodině v dobrých rukou.

Kazuistika Jiří: nezprostředkovaná PP

Devítiletý Jiří je v péči babičky – 68 let. Otec není zapsaný v rodném listě, matka zemřela, když byly chlapci 4 roky. Má ještě dospělého bratra, který není s babičkou v kontaktu. Další příbuzné nemají. Jirka je od útlého věku velmi neklidný, neposedný a nepozorný, byla mu diagnostikována ADHD. Babička má mnoho zdravotních problémů.

Jirka navštěvoval mateřskou školu v místě bydliště, ale kvůli špatné výslovnosti a celkové nezralosti měl odklad školní docházky. Nyní chodí do 3. třídy základní školy do blízkého města. Již v mateřské škole měl problémy s chováním a nyní se přidaly i potíže s prospěchem. Neumí se zapojit do skupinové práce, k dětem bývá agresivní. Navíc musí Jirka do školy dojíždět sám autobusem, neboť babička neřídí. Autobus mu často ujede a on se do školy, nebo naopak domů, již nemá, jak dostat, což babičku, která musí často narychlo hledat náhradní řešení, velmi stresuje.

Klíčová pracovníce je s babičkou ve velmi úzkém kontaktu a ta se na ni obrací s veškerými problémy, které se v průběhu týdne objeví. V posledním roce se navíc výrazně zhoršuje její zdravotní stav. Je pro ni obtížné připravovat se s Jirkou do školy, komunikovat se školou, jednat s úřady, pojišťovnami a dalšími institucemi. Klíčová pracovníce je tedy nápomocna, komunikuje se souhlasem pěstounky se školou a třídní učitelkou. Pomohla zařídit vyšetření v PPP a asistovala při nich.

Život na vesnici, který je spojený s obtížným dojížděním a izolací od ostatních služeb a pomoci, začíná být v pro babičku velmi obtížný, a proto klíčová pracovníce pomáhá s vyhledáváním možností bydlení ve městě. V případě hospitalizace babičky bylo nutné zajistit pro Jirku hlídání, které následně provázející subjekt proplácel. Jirka se v létě účastnil „respitního pobytu,“ který pořádal provázející subjekt. Babička tuto možnost velmi vítá, neboť sama pro něj není schopna letní program zajistit.

Ve spolupráci s OSPOD řeší klíčová pracovníce udržitelnost této situace. Vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu pěstounky je pravděpodobné, že babička nebude schopná se o Jirku starat až do jeho dospělosti. Vzhledem k silné citové vazbě chlapce na babičku však momentálně není pro dítě vhodným řešením péči měnit.

Kazuistika dva bratři: péče jiné osoby, následně pěstounská péče (nezprostředkovaná) – problémoví pěstouni, problémový otec

Bratři Petr a Pavel byli nejprve svěřeni do péče jiné osoby – do péče svého dědečka a babičky (rodiče otce). Matka je omezena ve svéprávnosti, otec odsouzen za napadení mladšího z chlapců, oba trvale bez příjmu. Otcí byl zakázán styk s dětmi bez dohledu další dospělé osoby (kterou je dědeček). Protože rodiče nebyli schopni platit výživné, péče jiné osoby byla změněna na pěstounskou péči, kdy pěstounem je dědeček.

Pěstoun se po materiální stránce o chlapce stará dobře, ale identita dětí není přes snahu klíčové pracovnice a OSPOD podporována, spíše naopak. Otec, který matku napadl a způsobil jí četná zranění, mladšímu chlapci ublížil a způsobil mu středně těžká zranění, se s chlapci vídá velmi často, ale matce, která jim nikdy neublížila, kontakt stále více znemožňuje. Otec má diagnostikovanou nestabilní poruchu s impulzivitou. Pěstoun byl od počátku proti kontaktům dětí s matkou, ačkoli matka jim nikdy neublížila. Před dětmi pěstoun matku pomlouvá a vykresluje ji v těch nejhorších barvách. Klíčová pracovnice se stále snaží podporovat kontakt s matkou, ačkoli matka postupně ztrácí odvalu dále bojovat o intenzivní kontakt s dětmi.

Soud nejprve stanovil kontakt chlapců s matkou 1x za měsíc bez přítomnosti další osoby v daných prostorách. Pěstounovi se to nelíbilo a snažil se tomu zabránit. Vymýšlel si neopodstatněné důvody, proč by neměly kontakty probíhat bez dohledu další osoby. Pěstoun matku vulgárně oslovuje i před dětmi, a to hlavně těsně před domluveným kontaktem. Chlapci jsou pak vůči matce velmi nepříjemní, vulgární a někdy i agresivní. Při kontaktech ji oslovovali křestním jménem, nechtěli si od ní nic vzít. Matka byla z této situace vystrašená, při kontaktech spíše pasivní.

Když byl jeden z chlapců hospitalizován v psychiatrické léčebně, OSPOD bylo zjištěno, že v dokumentaci je uvedeno to, že matka je drogově závislá alkoholička, která děti týrala. To bylo následně vysvětleno tím, že tyto informace podal pěstoun. Tento fakt již nikde nebyl poznamenán a bylo to považováno za objektivní sdělení. Protože lékařka chtěla vědět, jak chlapec reaguje na kontakt s matkou, tak byl chlapec z léčebny propuštěn a pěstounem odvezen na kontakt. Pěstoun měl tedy opět prostor k nabádání dítěte proti matce. Lékařka následně napsala, že dítě trpí úzkostí a nespavostí. Také byla přesvědčena o tom, že dítěti ubližují kontakty s pracovníci OSPOD. Nedovolila pracovníci mluvit s dítětem o samotě.

Později situace vygradovala při šetření pracovnice OSPOD v rodině, kde byla přítomna klíčová pracovnice a otec chlapců. Otec znovu před dětmi mluvil nevhodně o matce a o tom, že dětem podávala drogy. Vulgárně nadával pracovníci OSPOD a roztrhal protokol. Pracovnice OSPOD následně mluvila s pěstounem o tom, že to takto nemůže dále probíhat. Znovu apelovala na pěstouna, že děti takovéto situace nemohou zažívat. Že jejich chování není způsobeno kontakty s matkou, ale také tím, v jakém prostředí žijí. Pracovnice doprovázejícího subjektu celou situaci pravdivě popsala, dosvědčila, že došlo k napadení úřední osoby a společně podali návrh k soudu na posouzení výchovných kompetencí pěstouna, a to i na základě podkladů klíčové pracovnice provázejícího subjektu, která vždy ve zprávách vše popsala tak, jak to ve skutečnosti probíhá.

Na případové konferenci byla doporučena další odborná pomoc pro pěstouna, ačkoli odborné poradenství již dávno probíhalo, bohužel ale bez úspěchu. Dále byl podán návrh na změnu kontaktů s matkou. Kontakty byly nově nastaveny na 1x za 2 měsíce na 2 hodiny bez omezení prostor. Kontakty začaly být pro chlapce zajímavé a probíhaly lépe. Provázející subjekt také sdělil pěstounovi, že pokud nezmění své chování vůči matce, bude na zvážení ukončení dohody o výkonu PP, neboť je pro ni, stejně jako pro OSPOD, prvořadý zájem dítěte. Pěstoun začal spolupracovat a docházel pravidelně k psychoterapeutovi (dokonce nad rámec doporučených sezení). Kontakty chlapců s matkou v tuto chvíli probíhají.

Kazuistika Janička: zprostředkovaná pěstounská péče – dítě z PPPD

Manželský pár, který prošel přípravou pěstounů a osvojitelů. Pěstounka je o osm let starší než pěstoun a má již dvě dospělé děti. Pěstoun neměl z předešlého manželství děti a společně mají jedno dítě. Jsou velmi empatictí, odpovědní, a protože měli potřebu mít ještě další dítě, zažádali si o pěstounskou péči a chtěli miminko.

Janička pochází z rodiny, kde byla matka dlouhodobě psychiatricky nemocná, pobírala invalidní důchod. Otec závislý na alkoholu a drogách. Společně bydleli na vesnici, kde byl matce ustanoven opatrovník – starosta obce. Matka již měla syna v dětském domově a snažila se o svěřeni syna zpět do péče. V této době se narodil další chlapec, starší zůstal v dětském domově a rodiče dostali sociální byt ve městě. Otec stále pil a matka znovu otěhotněla. Narodila se holčička Janička. Otec pobíral rodičovský příspěvek, neúspěšně žádal o invalidní důchod na nemoci způsobené drogami a stále si půjčovali peníze. Když matka zdědila větší obnos peněz, díky dluhům a exekuci se k nim peníze nedostaly. Matka to velmi těžko snášela. Nejstaršího syna si brali alespoň na víkendy a stále mu slibovali, že si jej z dětského domova vezmou.

V době nepřítomnosti matky (nejstarší syn byl s matkou), když zbylé dvě děti hlídal otec (často užíval léky Neurol nebo Rivotril), vypadl prostřední syn z balkónu a zemřel. Nejstarší syn musel zpět do dětského domova a holčička byla umístěna do ZDVOP a prakticky hned přechází do PPPD (v necelých 12 měsících) a poměrně rychle přešla do dlouhodobé pěstounské péče výše zmíněným pěstounům (ve 14 měsících).

Janička v pěstounské rodině dobře prospívá, byla spokojená, začala pěstounku oslovovat „mami.“ Rodiče se stále nemohli smířit s tím, že je Janička v pěstounské péči. Matka vyžadovala čím dál častější kontakty, při kterých byla hysterická. Rodiče měli stále výhrady, jak proti pracovníci doprovázejícího subjektu, tak proti pěstounům. Na případové konferenci se nedostavovali. Oba rodiče měli potřebu stále mluvit pěstounce do výchovy a péče o Janičku. Kontakty byly velice náročné, rodiče nedodržovali termíny, vše negovali. Podali si návrh na svěřeni zpět do péče. Pěstounka vše trpělivě snášela a snažila se rodičům vycházet vstříc. Procházející subjekt musel pěstounku „chránit“ a omezovat její vstřícnost. Nastavoval mantinely, aby se rodiče museli více snažit a ukázat tak, že péči o dceru zvládnou. Díky těmto požadavkům kontakty začaly ustávat a ochabovat. Matka s otcem si znovu požádali o svěřeni Janičky do péče, ale návrh nakonec zrušili. Matka byla bohužel znovu hospitalizována v psychiatrické léčebně, kde zemřela (byla zavražděna).

Janička je v současné době spokojená a u pěstounů stabilizovaná. Otec vůbec nejeví zájem. Pěstouni jsou rádi, že umožnili kontakt Janičky s rodiči a jsou připraveni spolu s odborníky pracovat s tématem smrti dívčiny matky a tématem biologického otce. Janička má odklad školní docházky, v mateřské škole má asistentku. Trápí ji atopický ekzém, nosí okluzor a pěstouni s ní jezdí na pravidelné cvičení očí. Není příliš fyzicky zdatná, ale je velmi milá a působí spokojeně. Starší bratr je v současné době ve výchovném ústavu a svou zátěž z dosavadního života zatím není schopen zpracovat bez pomoci odborníků.

Kazuistika Veronika: zprostředkovaná PP

Manželé, kteří prošli přípravou pěstounů a osvojitelů, mají šestnáctiletého syna a přijali do zprostředkované pěstounské péče sedmiletou dívku. Veronika byl odebrána matce ve 2,5 letech pro zanedbávání péče a podezření na nepřiměřené fyzické trestání. Byla umístěna do ZDVOP a poté byla přemístěna do dětského domova, kde ji nepravidelně navštěvovala matka, která však nebyla vzhledem k závislosti na alkoholu schopna o ni pečovat.

Veronika nastoupila do 1. třídy základní školy po odkladu školní docházky. Pěstouni spolupracovali s doprovázejícím subjektem již v období seznamování s dítětem a při jeho příchodu do rodiny. Dbali doporučení klíčového pracovníka. V počátku měli z adaptace dítěte dobrý pocit, ale po dvou měsících se u dívky začaly objevovat velké výkyvy nálad, negativismus, slovní i fyzická agresivita vůči dětem ve škole, ale i vůči pěstounce, která v té době pracovala jen na částečný úvazek, aby se Veronice mohla věnovat. Byla tedy tou nejbližší pečující osobou.

Roli hrálo i to, že nadále pokračoval častý telefonický kontakt s matkou, protože takto to bylo nastaveno již z dětského domova a pěstouni kontakt Veroniky s matkou podporovali. Telefonáty však přinášely pro dívku velké rozrušení a prakticky hned po telefonátu začala slovně napadat pěstouny, jako viníky toho, že nemůže být s matkou. Osobní kontakt neprobíhal, o ten matka nejevila zájem, ačkoli pěstouni byli připraveni jej podpořit a realizovat.

Vlastní syn pěstounů reagoval na situaci v rodině tím, že se začal více zdržovat mimo domov. Po půl roce byla situace pro pěstouny natolik naléhavá, že zvažovali ukončení pěstounské péče.

V průběhu dalších měsíců byla Veronice i pěstounům poskytována odborná pomoc a na základě psychologického vyšetření jí byla diagnostikována ADHD a porucha attachmentu. Pěstouni byli po celou dobu v intenzivním kontaktu s klíčovou pracovnící, a protože se situace nezlepšovala, byla navržena případová konference s cílem nastavit optimální kontakty dívky s matkou. Na případové konferenci bylo dohodnuto, že vzhledem k tomu, že matka nezměnila své podmínky, nejeví zájem a není možný návrat k ní, je v zájmu dítěte omezit kontakty s původní rodinou a podpořit navázání kontaktu na rodinu náhradní. Telefonické kontakty byly omezeny na 1x měsíčně a 1x čtvrtletně byly naplánovány osobní kontakty.

Klíčová pracovnice navázala kontakt s třídní učitelkou dívky a konzultovaly společně, se svolením pěstounů, problémy dívky při výuce, ale také vztahy se spolužáky a snažila se doporučit vhodný přístup vzhledem k Veroničiným projevům v chování. Taktéž se individuálně setkala s vlastním synem pěstounů a konzultovala s ním změnu situace v rodině a jeho potřeby.

V tuto chvíli je situace v rodině stabilní. Dívka dochází 1x týdně na Terapii hrou a společně s pěstounkou 1x za 14 dní na Dyadickou vývojovou psychoterapii (rodinnou terapii zaměřenou na vztah).

Kazuistika David: Nezprostředkovaná pěstounská péče – nejprve babička, následně teta se strýcem

Chlapec David je v péči své babičky téměř od narození. Otec, který byl uveden v rodném listě a není jisté, zda skutečným otcem byl, zemřel ještě před narozením chlapce, matka zemřela v jeho 10 měsících. Ve dvou letech byl svěřen babičce do pěstounské péče, ve čtyřech letech přešel do pěstounské péče své tety a strýce. V rodině žije také syn pěstounů Radek, kterému bylo v době uzavření dohody o výkonu PP 7 let. David je s rodinou v kontaktu již od narození, rodina pomáhala babičce již od počátku svěření Davida do péče, a tak byl přechod k nim velmi klidný. Je třeba podotknout, že se v minulosti ještě objevil další potencionální Davidkův otec, který se dožadoval kontaktu, a který v roce 2016 také zemřel.

David vyrůstá v rodině pěstounů jako jejich vlastní syn. Pěstouni nedělají mezi chlapci rozdíly a vychovávají je jako bratry. David je velmi živé dítě, které potřebuje pevné mantinely a pravidelný režim ve svém volném čase. Věnuje se již několik let lednímu hokeji. Přístup trenérů, fyzická zátěž i kolektiv spoluhráčů mu vyhovuje.

Příchod do školy byl zpočátku komplikovanější. Bylo potřeba vysvětlit a nastínit paní učitelce (paní asistentce) Davidovu situaci, aby mohla adekvátně reagovat na jeho chování, které bylo zpočátku problémové. David se dostával do konfliktů se spolužáky, byl agresivní a reagoval nepřiměřeně na jakýkoli podnět. Společnou péčí pěstounů, pana psychologa, pracovnice doprovázejícího subjektu i paní učitelky došlo k velkému zlepšení a problémové chování téměř vymizelo.

Opakovaně pěstouni řeší vztah mezi nimi a babičkou, která zřejmě závidí pěstounům rekonstrukci domu a na základě nedostatku informací ohledně financování (nejspíš měla strach, že pěstouni na rekonstrukci použili chlapcovy zděděné peníze) docházelo k neshodám. Babička měla v těchto chvílích tendence Davidovi sdělovat fakt, že není syn pěstounů, že má na účtu uloženou větší částku peněz atd. Pěstouni byli z této situace nervózní, a tak jim byla doporučena konzultace s panem psychologem. V tuto chvíli bylo nutné trpělivé vysvětlování a povídání o všem, co bylo bez negativního náhledu na Davidovi biologické rodiče či babičku. Bylo jim vysvětleno, že je nutné, aby měl David jistotu a dostatek informací od nich samotných dříve, než se dozví cokoli od cizích lidí.

Aktuálně pěstouni řeší otázku údajného chlapcova bratra (syn možného otce, který není uveden v rodném listě). Tento chlapec jezdí do vesnice, kde pěstouni bydlí a David se s ním zná jako s kamarádem. Pěstouni mají nyní informaci od matky chlapce, že chlapec ví, že je nejspíš Davidovým bratrem. Pěstouni se bojí, že mu tuto informaci prozradí. Pěstounům bylo doprovázející pracovníci doporučeno, aby vše prokonzultovali s panem psychologem. Na základě jeho podpory bylo doporučeno zvolit opět stejnou cestu jako v předešlém případě a to, že Davidovi tuto informaci předají oni sami dříve, než mu ji sdělí někdo cizí.

Nyní je situace v rodině stabilní, chlapec je adaptován, pěstouni řádně plní veškeré své povinnosti. Je u nich patrné, že si nejsou ve své roli zcela jistí, a právě proto vítají pomoc někoho dalšího a řídí se radami všech odborníků.

Kazuistika Klára: zprostředkovaná – dítě z ústavní výchovy

Pěstouni mají v péči Klárku od čtyř let, kdy k nim přišla z dětského domova. Pěstouni prošli přípravou pěstounů a osvojitelů a byli vybráni jako osoby vhodné k péči o dítě. Sami mají ještě své biologické děti, syna Václava a dceru Evu, kterým bylo v té době 9 a 12 let. Obě děti jsou nyní zletilé.

Počáteční adaptace v rodině probíhala velmi poklidně, rodina fungovala a Klárku pěstouni vychovávali jako své biologické dítě. Matka, které byla Klárka odebrána z důvodu, že nebyla schopna se o dítě starat a byla závislá na návykových látkách, byla s rodinou v kontaktu a probíhaly s ní asistované kontakty. Matka se opakovaně vyjadřovala, že nemá podmínky pro to, aby vychovávala dítě a pěstounskou péči respektovala. Otec není v rodném listě uveden, ale je znám a o dívku nejevil žádný zájem. Z jeho strany byla zpočátku v písemném kontaktu s pěstouny babička (matka otce), ale později její zájem opadl.

Po novele zákona provázela rodinu OSPOD, ale s nástupem náročnějšího období na 1. stupni základní školy, kdy se začala projevovat Klárčina osobnost a bylo třeba více odborné pomoci a častějšího kontaktu, uzavřeli pěstouni dohodu o výkonu pěstounské péče s pověřenou organizací.

Klárka je velmi otevřená, je ráda středem pozornosti, občas má tendence okolím manipulovat. Současně je třeba podotknout, že je to dívka nadprůměrně inteligentní, vyspělejší oproti vrstevníkům a je zřejmé, že si řadu věcí (své chování a jednání) zcela uvědomuje. Ve škole dosahuje výborných výsledků. Dle třídní učitelky na 1. stupni (menší vesnická škola) patřila mezi nejbystřejší děti ve třídě. Snažila se být vůdčí

osobnost třídy a často šla až za hranici. Třídní učitelka veškeré problémy vždy vyřešila v rámci třídy, příp. informovala pěstouny. V té době se pěstouni v případě potřeby obraceli na klíčovou pracovníci a využívali psychoterapie.

Se začátkem 5. třídy u Klárky však nastupuje puberta. Klárka je na jednu stranu veselá, komunikativní, předvádí se, ale na druhou stranu, pokud nemá náladu, dává to okolí jasně najevo. Klárka byla drzá, a to zejména na pěstounku. Vyskytovaly se problémy s plněním běžných povinností, a pokud po ní bylo něco požadováno, dávala najevo svou neochotu. Byla zlá, slovně agresivní, vulgární. Pěstouni byli z této situace velmi frustrováni a vyčerpaní. Narušil se i vztah s biologickými dětmi pěstounů. Dívčino chování bylo skutečně za hranicemi a bylo třeba s Klárkou intenzivně pracovat. Na základě domluvy byly zintenzivněny návštěvy klíčové pracovníce, která je současně speciálním pedagogem – etopedem, v rodině. Návštěvy probíhaly pravidelně jedenkrát za tři týdny. Současně byla obnovena ambulantní spolupráce ve středisku výchovné péče, kam pěstouni v minulosti (v době doprovázení OSPOD) docházeli a kde měli důvěru k panu etopedovi a paní psycholožce. Cca po půl roce, kdy byla Klárka motivována k pozitivní změně, byl domluven dvouměsíční pobyt. Je třeba zdůraznit, že nešlo o „nařízení,“ ale že si k tomu dívka s pomocí odborníků dospěla a chtěla pobyt absolvovat.

Neopomenutelným momentem je to, že ruku v ruce s nástupem puberty a se zhoršením situace v rodině, se u Klárky čím dále více objevovala potřeba identifikace s biologickou rodinou. Velkým tématem byl pro ni biologický otec. Právě o otci se s ní biologická matka nechtěla vůbec bavit a mluvila o něm s velkým despektem a dívka si to vztahovala na sebe. Ačkoli to bylo matce opakovaně vysvětlováno, docházelo k situacím, kdy se Klárka s matkou pohádala. Tyto chvíle Klárka nesla velmi těžce.

V průběhu pobytu ve středisku výchovné péče byla v pravidelném kontaktu jak s pěstouny, tak i v telefonickém kontaktu s matkou. Pěstounce se podařilo také kontaktovat matku otce, což bylo pro pěstouny a Klárku poměrně dost zásadní, neboť se dívka dozvěděla informace, o které velmi stála a současně na to byla připravena. Pobyt tedy bylo možné hodnotit jako úspěšný a po dohodě s etopedem docházela do rodiny pouze klíčová pracovníce provázejícího subjektu, která byla v úzké spolupráci se střediskem i v průběhu pobytu a dívku několikrát navštívila.

Přestup na druhý stupeň základní školy ve větším městě, který následoval po pobytu ve středisku, zvládla Klárka velmi dobře a ve škole se rychle adaptovala. Sama dnes s odstupem popisuje, že měla možnost „začít znovu“. Dokonce sděluje, že má nyní lepší vztahy s vrstevníky, o škole a kamarádech hovoří s nadšením. Klárka během popisovaného náročného půlroku velmi vospěla, a ačkoli má některé pubertální projevy, chová se rozumně. V rodině došlo k eliminaci konfliktů, dívka si dokáže lépe kontrolovat své jednání a chování. Připravuje se na přijímací zkoušky na gymnázium. Atmosféra v rodině je nyní velmi příjemná a pohodová. Pěstouny dívka vnímá jako nejbližší osoby – rodinu. Kontakt s matkou je méně častý, v tuto chvíli nechce k matce jezdit, ale udržuje telefonický kontakt. Dokonce sama sděluje, že považuje za „slušné“ s matkou komunikovat.